

**SAİT FAİK ABASIYANIK'IN HİKÂYELERİNİN
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI DERSİ
PROGRAMININ GENEL AMAÇ VE
KAZANIMLARINI GERÇEKLEŞTİRMEDE
KULLANILABİLİRLİK DURUMU**

Esra ARİFOĞLU

Yüksek Lisans Tezi

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı

2024

(Her hakkı saklıdır.)

T.C
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI EĞİTİMİ BİLİM DALI

**SAİT FAİK ABASIYANIK HİKÂYELERİNİN TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI DERSİ
PROGRAMININ GENEL AMAÇ VE KAZANIMLARINI GERÇEKLEŞTİRMEDE
KULLANILABİLİRLİK DURUMU**

(The Availability of the Turkish Language and Literature Course Program of Sait Faik
Abasıyanık Novels in Realizing the General Purpose and Achievements)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Esra ARİFOĞLU

Danışman: Doç. Dr. Hamza KOLUKISA

Erzurum

Ağustos, 2024

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Doç. Dr. Hamza KOLUKISA danışmanlığında, Esra ARİFOĞLU tarafından hazırlanan “Sait Faik Abasıyanık Hikâyelerinin Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Programının Genel Amaç ve Kazanımlarını Gerçekleştirmede Kullanılabilirlik Durumu” başlıklı çalışması 29 / 08 / 2024 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Türkçe Ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı:	Prof. Dr. Bahadır GÜCÜYETER <i>Atatürk Üniversitesi</i>	Aslı ıslak imzalıdır
Danışman:	Doç. Dr. Hamza KOLUKISA <i>Atatürk Üniversitesi</i>	Aslı ıslak imzalıdır
Jüri Üyesi:	Doç. Dr. Arzu ŞEYDA GÜVEN <i>Kafkas Üniversitesi</i>	Aslı ıslak imzalıdır

Bu tezin Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddelerinde belirtilen şartları yerine getirdiğini onaylarım.

29 / 08 / 2024

Aslı ıslak imzalıdır

Prof. Dr. Adnan KÜÇÜKOĞLU

Enstitü Müdürü

ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans “Sait Faik Abasıyanık Hikâyelerinin Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Programının Genel Amaç ve Kazanımlarını Gerçekleştirmede Kullanılabilirlik Durumu” başlıklı çalışmanın tarafımdan bilimsel etik ilkelere uyularak yazıldığını ve yararlandığım eserleri kaynakçada gösterdiğimi beyan ederim.

29 / 08 / 2024

Aslı ıslak imzalıdır

Esra ARİFOĞLU

☐ Tezle ilgili patent başvurusu yapılması / patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle Enstitü Yönetim Kurulunun/.../.... tarih ve sayılı kararı ile teze erişim 2 (iki) yıl süreyle engellenmiştir.

☐ Enstitü Yönetim Kurulunun/.../.... tarih ve sayılı kararı ile teze erişim 6 (altı) ay süreyle engellenmiştir.

TEŞEKKÜR

Yüksek Lisans eğitimim süresince yardımlarını esirgemeyen, çalışmam boyunca yol gösteren, manevi desteğini esirgemeyen kıymetli danışmanım Doç. Dr. Hamza KOLUKISA'ya teşekkürlerimi ve saygılarımı sunuyorum.

Eğitim hayatım boyunca maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen, her daim yanımda olan, eğitimim için ellerinden gelenin en iyisini yapmaya çalışan sevgili aileme sonsuz teşekkürlerimi ve saygılarımı sunuyorum.

Esra ARİFOĞLU

ÖZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SAİT FAİK ABASIYANIK HİKÂYELERİNİN TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI DERSİ PROGRAMININ GENEL AMAÇ VE KAZANIMLARINI GERÇEKLEŞTİRMEDE KULLANILABİLİRLİK DURUMU

Esra ARİFOĞLU

Ağustos 2024, 88 sayfa

Amaç: Araştırmanın asıl amacı, Sait Faik Abasıyanık'ın hikâyelerinin 2018 Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programının amaç ve kazanımları açısından değerlendirilmesidir. Bunun yanında ele alınan hikâyelerin derslerde bir materyal olarak kullanılıp kullanılamayacağını, ders kitaplarına seçilebilecek metinler için uygun olup olmayacağını belirlemek çalışmanın amaçları arasındadır.

Yöntem: Araştırmada, nitel araştırma yönteminden faydalanılarak doküman inceleme deseni kullanılmıştır. Çalışmanın evrenini Sait Faik'in hikâyeleri oluşturmuştur. Örneklemi ise Sait Faik'in on bir hikâye kitapları arasından seçilen altmış dokuz hikâyesi oluşturmuştur. İncelenen hikâyeler, 2018 Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programındaki hikâyeye ilgili belirtilen genel amaç ve kazanımlar açısından ele alınmıştır. Veriler toplanırken hangi kazanımların hikâyelerde yer aldığı tespit edilmiş ve içerik analizi yöntemiyle veriler çözümlenmiştir.

Bulgular: Yapılan araştırmada Sait Faik Abasıyanık'ın on bir hikâye kitabındaki yetmiş dört hikâyenin derslerde materyal olarak kullanılabileceği ve kazanımların bir kısmını taşıdığı tespit edilmiştir. Bazı hikâyelerin ise birkaç kazanımı sağladığı tespit edilse de ders kitabına alınabilecek metinlerin özelliklerini taşımadığı görülmüştür.

Sonuçlar: Sonuç olarak incelenen yetmiş dört hikâyenin kazanımlar açısından özellikle A.2.9 ve A.2.10 kazanımlarının ön planda olduğu söylenebilir. Ders kitaplarında yer alabilme özellikleri açısından bakıldığında ise öğrenciler için uygun olmayan ifadelerin metinlerde çok fazla geçmesi, kullanılabilişlik açısından pek uygun değildir.

Anahtar Kelimeler: Sait Faik Abasıyanık, roman, genel amaç, kazanım, öğretim programı, Türk dili ve edebiyatı.

ABSTRACT

MASTER’S THESIS

THE AVAILABILITY OF THE TURKISH LANGUAGE AND LITERATURE COURSE PROGRAM OF SAİT FAİK ABASIYANIK NOVELS IN REALIZING THE GENERAL PURPOSE AND ACHIEVEMENTS

Esra ARİFOĞLU

August 2024, 88 pages

Purpose: The main purpose of the research is to evaluate Sait Faik Abasıyanık's stories in terms of the aims and achievements of the 2018 Turkish Language and Literature Course Curriculum. In addition, the aims of the study are to determine whether the stories discussed can be used as material in courses and whether they will be suitable for texts that can be selected for textbooks.

Method: In the research, document analysis design was used by utilizing the qualitative research method. The universe of the study consists of Sait Faik's stories. The sample consisted of sixty-nine stories selected from Sait Faik's eleven story books. The stories examined were discussed in terms of the general purpose and achievements stated about the story in the 2018 Turkish Language and Literature Course Curriculum. While collecting the data, it was determined which achievements were included in the stories and the data were analyzed using the content analysis method.

Findings: In the research conducted, it was determined that seventy-four stories in Sait Faik Abasıyanık's eleven story books can be used as material in lessons and carry some of the gains. Although it was determined that some stories provided a few learning outcomes, it was observed that they did not have the characteristics of texts that could be included in the textbook.

Conclusions: As a result, we can say that in terms of achievements, especially A.2.9 and A.2.10 objectives are at the forefront of the 74 stories examined. In terms of their ability to be included in textbooks, the excessive use of expressions that are not suitable for students in the texts is not suitable in terms of usability.

Keywords: Sait Faik Abasıyanık, novel, general objectives, gains, curriculum, Turkish language and literature.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY TUTANAĞI.....	i
ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI.....	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZ.....	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar DİZİNİ.....	viii
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
Giriş	1
Araştırmanın Amacı	4
Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi	4
Araştırmanın Sınırlılıkları	5
İKİNCİ BÖLÜM	6
Kuramsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar.....	6
Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programının Tarihsel Gelişimi.....	6
2017 Öğretim Programı.....	6
2018 Öğretim Programı.....	6
Sait Faik Abasıyanık'ın Hayatı ve Edebî Faaliyetleri.....	7
Sait Faik'in Eserleri.....	8
İlgili Araştırmalar.....	9
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	11
Yöntem.....	11
Araştırmanın Yöntemi.....	11
Çalışmanın Veri Kaynakları.....	11
Veri Toplama Araçları	11
Süreç/Uygulama.....	12
Verilerin Analizi.....	13
Geçerlilik ve Güvenirlilik.....	13
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	14
Sait Faik Abasıyanık'ın Hikâyelerinin Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programının Genel Amaç ve Kazanımlarına Göre Değerlendirilmesi	14
Ders Kitabına Alınacak Metinlerin Nitelikleri.....	14

Materyal Olarak Kazanımları Sağlayan Hikâyeler	15
Semaver.....	15
Sarnıç.....	18
Mahalle Kahvesi.....	22
Son Kuşlar.....	29
Kumpanya	36
Lüzumsuz Adam	40
Şahmerdan.....	44
Alemdağ'da Var Bir Yılan	48
Havuz Başı	55
Az Şekerli.....	60
Havada Bulut.....	67
BEŞİNCİ BÖLÜM	74
Sonuç ve Öneriler	74
KAYNAKÇA	76
ÖZ GEÇMİŞ.....	78

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. 2018 TEDÖP Konu, Kazanım ve Açıklamalarına Göre Hikâyelerin Kullanılması ..71

BİRİNCİ BÖLÜM

Giriş

Kökü “edeb”den gelen edebiyat kelimesi başlangıçta “davet” anlamında kullanılmıştır. Zamanla toplum içerisinde en güzel ahlâk, insanı kötülüklerden koruyan iyiliğe yönelten yeti, güzel mizaç anlamlarını kazanmıştır. Kişilerin sözlü ve yazılı beyanlarında yanlış düşmelerini engellemek için öğrenilen ve kullanılan kurallar bütünü bu kelimeyle belirtilmiştir. XIX. yüzyılda bile edebiyat güzel tıynet öğreten, terbiye kazandıran bir disiplin olarak değerlendirilmiştir. Günümüzde de edebiyatın her şeyden önce güzel bir sanat etkinliği olduğu dile getirilmektedir (Aktaş, 2009).

Topluma bir duyguyu, düşünceyi telkinin yolu edebiyatla olur. Kavramları öğrenen kişidir ancak kavramların geliştirilmesini edebiyat yapar. Edebiyat ve edebiyat tartışmaları, kişilerin hayatlarında ilerleyebilmelerinin bir yolu olarak ifade edilebilir (Uğurlu, 1992).

Edebiyat, dil bilgisi/Türk dili, kompozisyon öğretimi ve eğitiminin temel amacı; Anayasamız ve Millî Eğitim Temel Kanunu’ndaki geçerlilikler doğrultusunda, millî ve manevi değerlere sahip, müsamahalı, anayurt ve dünya meseleleri karşısında düşünceler yaratabilen, tenkit yapabilen yurttaşlar yetiştirmektir.

Bu değer ve davranışları kazandırabilmek/verebilmek için orta öğretimde bireylere verilecek Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat, Dil Bilgisi ve Kompozisyon) dersinin umumî amaçları şunlardır:

1. Edebiyatın doğasını, işlevini, birey ve toplum için önemini kavramaları,
2. Edebî metinler aracılığıyla Türkçenin inceliklerini, Türk edebiyatının tarih içinde gösterdiği değişim ve gelişimi tanımaları,
3. Türk edebiyatına ait eserler aracılığıyla millî, manevî, ahlakî, kültürel ve evrensel değerleri anlamaları,
4. Dinleme, okuma, yazma ve konuşma stratejilerini doğru ve uygun şekilde kullanarak etkili iletişimciler olmaları,
5. Metinler aracılığıyla okuduğunu anlama ve eleştirel okuma becerilerini geliştirmeleri ve okuma alışkanlığı kazanmaları amaçlanmaktadır. (MEB, 2018, s. 12)

Metin, çok farklı seviyelerde -dille- iletişim kurmak maksadıyla oluşturulan anlaşma ve anlatma aracıdır. Cümle, tek başına noksansız bir ittifakı sağladığı zaman kullanıldığı kontekstte metin değerindedir. Ancak bir cümle ile herhangi bir konuda soruya ihtiyaç

duyulmadan ve kuşkuyla yer vermeden ittifak sağlanamaz. O hâlde metin, cümlelerden oluşana ya da cümlelerle örölen bir anlatma ve ittifak aracıdır (Aktaş, 2009). Metin kuşkusuz bir komünikasyon aracıdır. Bu araç dil malzemesi ile örölür, dokunur veya güçlü biçimde kurulur (Aktaş, 2009).

Edebî metinler ele aldıkları konuyu üç anlatma şeklinden yararlanarak sanat eseri hâline getirir. İnsanın kendini ifade de başvurduğu bu üç anlatma biçimi esas ve elzem formlardır. Bunlar; anlatma-nakletme, coşkuyla dile getirme ve göstermedir (Aktaş, 2009). Çalışmayla yakından ilişkili olan anlatma-nakletme formu:

İnsan hissettiğini, düşündüğünü, duyduğunu, tasarladığını izah edebilen bir varlıktır. Bir şeyi izah etmeden/nakletmeden duramaz. İzah ettiklerini bir olay çevresinde somut hâlde sunma hem dinleyicide/okuyucuda merak uyandırır hem de anlaşılmayı kolaylaştırır. Zaten izah edilmeye, nakledilmeye değer her şeyin temelinde olay vardır. İnsan anlatılarla çevrelenmiştir, anlatılar âleminde hayatını devam ettirir. Bu anlatılardan her çağda sanat eserleri çıkarılmıştır. Her çağ, her medeniyet alanı zevk, düşünüş, anlayış ve farklı imkânlarıyla kendi anlatma biçimini oluşturur. Bu metinlerde bir anlatıcı anlatılmak istenilen durumu kendi bakış açısıyla gözler önüne serer. Hedef kitlenin zevki, anlayışı ve her türlü beklentisi de gözden ırak tutulmaz. Halk hikâyesi, manzum hikâye, Avrupaî hikâye, mesnevi, masal, destan ve her türlü roman anlatmaya bağı edebî metinler grubunu oluşturur (Aktaş, 2009).

Öyküleyici (anlatmaya bağı) edebî metinlerin (masal/fabl, destan, mesnevi, hikâye, roman vb.) konu, kazanım ve açıklamaları şu şekildedir:

A.2.1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder.

Öğrencilerin bilmediğı kelime ve kelime gruplarının anlamını metindeki bağlamından hareketle tahmin etmesi ve tahmini kaynaklardan yararlanarak kontrol etmesi sağlanır.

A.2.2. Metnin türünün ortaya çıkışı ve tarihsel dönem ile ilişkisini belirler.

Metin türlerinin ortaya çıkmasında sözlü ve yazılı kültürün, toplumsal değişimlerin ve etkileşimlerin, basın yayın organlarının etkisi üzerinde durulur.

A.2.3. Metnin tema ve konusunu belirler.

A.2.4. Metindeki çatışmaları belirler.

Metindeki temel çatışmayı/karşılaşmayı ve bu çatışma etrafında metinde yer alan veya metnin ima ettiğı diğer çatışmaları/karşılaşmaları/karşıtlıkları belirlenmesi sağlanır.

A.2.5. Metnin olay örgüsünü belirler.

Öyküleyici metinlerde olayların birbirleriyle ilişkisi ve sıralanışı (kurgulanması) üzerinde durulur.

A.2.6. Metindeki şahıs kadrosunun özelliklerini belirler.

Öyküleyici metinlerde şahısların rol dağılımları, olay akışını etkileyen fiziksel, psikolojik ve ahlakî özellikleri, toplumsal statüleri, -varsa- tarihsel/gerçek kişilikleri veya bu kişiliklerle ilişkileri; tip veya karakter özelliği gösterip göstermedikleri vb. belirlenir.

A.2.7. Metindeki zaman ve mekânın özelliklerini belirler.

- a. Öyküleyici metinlerde kahramanların ruh hâli ile zaman ve mekân arasındaki ilişki, olayların gelişiminde zaman ve mekânın işlevi vb. belirlenir.
- b. Metnin kurgu ile -varsa- içeriğin bir tarihsel zamanla/dönemle ilişkisine değinilir. Örneğin romancı veya hikâyecinin olayları hangi zaman dilimleri içinde kurguladığı (günün bir saati, aylar, yıllar, geri dönüş ve ileri gidişler vb. kurgu) zamanını, olayların/konunun Sultan II. Abdülhamit döneminde geçmesi ise tarihsel zaman/dönem ilişkisini ortaya koyar.

A.2.8. Metinde anlatıcı ve bakış açısının işlevi belirlenir.

- a. Öyküleyici metinlerde anlatıcının özellikleri ile hâkim, kahraman ve gözlemci bakış açılarından hangisinin kullanıldığı belirlenir.
- b. Seçilen bakış açısının anlatımı nasıl etkilediğine dikkat çekilir. Anlatıcının yönlendirme yapıp yapmadığı, olayları yorumlayıp yorumlamadığı, yazarın düşünce veya kişiliğiyle örtüşen bir yansıtıcı olup olmadığı, taraflı davranıp davranmadığı gibi hususlar değerlendirilir.
- c. Bir metinde birden fazla anlatıcı ve bakış açısı bulunabileceği, anlatıcının değişmesine göre bakış açısının da değişebileceği vurgulanır.

A.2.9. Metindeki anlatım biçimleri ve tekniklerinin işlevlerini belirler.

Öyküleyici metinlerde yararlanılan anlatım biçimleri (öyküleme, betimleme vb.) tespit edilir. Anlatım teknikleri ise (gösterme, tahkiye etme, özetleme, geriye dönüş, diyalog, iç konuşma, iç çözümleme, bilinç akışı, pastiş, parodi, ironi vb.) 9. sınıfta verilir. Anlatım tekniklerinin tespiti ilgili metinler üzerinde yapılır.

A.2.10. Metnin üslup özelliklerini belirler.

Metinde yazara özgü dil ve anlatım özellikleri belirlenir (Cümle yapıları, deyimler, kelime kadrosu, anlatım teknikleri, söz sanatları, akıcılık, nesnellik, öznellik, duygusallık, coşkunculuk gibi hususlar dikkate alınır.).

A.2.11. Metinde millî, manevi ve evrensel değerler ile sosyal, siyasi, tarihî ve mitolojik öğeleri belirler.

- a. Metinde, metnin yazıldığı dönemin gerçekliğini yansıtan unsurlara ve/veya metnin dönemin gerçekliğiyle ilişkisine değinilir.
- b. Bazı metinlerde ise içeriğin/göstergelerin genel anlamda doğal, toplumsal veya bireysel gerçeklikle ilişkisi incelenir.
- c. Bu hususlar değerler eğitimi çerçevesinde ele alınır.

A.2.12. Metinde edebiyat, sanat ve fikir akımlarının/anlayışlarının yansımalarını değerlendirir.

- a. Bu kazanım 10, 11 ve 12. sınıf düzeylerinde ele alınacaktır.
- b. Metnin; bağlı olduğu edebî dönem, akım, gelenek, topluluk açısından değerlendirilmesi ve/veya metinde görülen edebî, felsefî, estetik anlayışın; diğer metinler veya yazarlarla bağlantılarının/etkileşimlerinin belirlenmesi sağlanır.

A.2.13. Metni yorumlar.

Metindeki açık ve örtük iletileri; metinle ilgili tespitlerini, eleştirilerini, güncellemelerini ve beğenisini metne dayanarak/gerekçelendirerek ilgili kazanımlar çerçevesinde ifade etmesi sağlanır.

A.2.14. Yazar ile metin arasındaki ilişkiyi değerlendirir.

- a. Metnin yazarın ünlü eserlerinden biri olması yazarın tanınmasına katkısı, metnin edebiyat ve/veya toplum hayatındaki akisler vb. hususlar üzerinde durulur. Bu hususların metne ve yazarlara göre farklılık göstereceği vurgulanır.
- b. Yazarın diğer önemli eserlerinden bahsedilir. Metnin ve/veya yazarın aynı sinema ve tiyatroya yapılan uyarlamalarından türdeki diğer metinlerinin -varsa- ve bunun yankılarından/etkilerinden bahsedilir.

A.2.15. Türün ve dönemin/akımın diğer önemli yazarlarını ve eserlerini sıralar.

Masal/fabl hariç türün ve dönemin/akımın diğer önemli yazar ve eserleri 10, 11 ve 12. sınıf düzeylerinde ele alınacaktır.

A.2.16. Metinlerden hareketle dil bilgisi çalışmaları yapar. (MEB, 2018, ss. 21-22)

Araştırmanın Amacı

Araştırmada amaçlanan Sait Faik Abasıyanık'ın hikâyelerinin Türk dili ve edebiyatı öğretim programının (2018) amaç ve kazanımları açısından incelenmesi ve hikâyelerin materyal olarak sunulan ders kitaplarında kullanılabilirlik durumunun belirlenmesidir.

Çalışmanın ana problemleri:

Sait Faik Abasıyanık'ın hikâyelerinde Türk dili ve edebiyatı dersi öğretim programının umumî amaç ve kazanımlarına yönelik unsurları nelerdir?

Sait Faik Abasıyanık'ın hikâyeleri Türk dili ve edebiyatı dersinde materyal olarak kullanılabilir mi?

Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi

Araştırmanın kuramsal çerçevesini Sait Faik'in hikâyelerinin 2018 yılı Türk dili ve edebiyatı dersi öğretim programının genel amaç ve kazanımları açısından derslerde materyal olarak kullanılabilirliği oluşturacaktır.

Literatür çalışması yapıldığında böyle bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Yapılan çalışmalar sadece yazarın birkaç hikâyesine yöneliktir. Bundan dolayı çalışmamız diğer çalışmalardan ayrılmaktadır.

Bu çalışma Sait Faik'in hikâyelerinin Türk dili ve edebiyatı dersinin genel amaçlarına ulaşmadaki etkililiğini, başarılı ve başarısız yönlerinin sebepleriyle sonuçlarını ortaya koymaktadır. Çalışmanın sonucunda da ele alınan hikâyelerin Türk dili ve edebiyatı dersinin kazanımlarıyla örtüşüp örtüşmediği değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme sonucunda da ileride yapılacak çalışmalara ve hazırlanacak Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarına katkı sunacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın evrenini Sait Faik'in hikâyeleri oluştururken örneklemini ise çalışmada ele alınan hikâyeler oluşturmaktadır. Çalışmada Sait Faik'in on bir hikâye kitabında yer alan 74 hikâyesi incelenmiştir. Hikâyeler, şu hikâye kitaplarında yer almaktadır:

- “Semaver (1936)
- Sarnıç (1939)
- Şahmerdan (1940)
- Lüzumsuz Adam (1948)
- Mahalle Kahvesi (1950)
- Havada Bulut (1951)
- Kumpanya (1951)
- Havuz Başı (1952)
- Son Kuşlar (1952)
- Alemdağ'da Var Bir Yılan (1954)
- Az Şekerli (1954)”

İKİNCİ BÖLÜM

Kuramsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar

Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programının Tarihsel Gelişimi

Her milletin dünya bilgisinin orijinal tarafları vardır ve bu orijinallikler edebiyata akseder. Bir dili öğrenmenin yolu onun edebiyatını ve kültürünü bilmek ise aynı milletin kendi edebiyatını yani geleneğini kendi insanına nasıl ve neden anlattığı da ehemmiyet kazanır (Çelik, 2018).

Her devlette edebiyat öğretimi değişiktir. Seçilen eğitim-öğretim felsefesi ve yaklaşımından öte edebiyat öğretiminde düşüngüsel kabuller, görüşler, farklar, gelenekler devreye girer. Pek çok Avrupa devleti, edebiyat dersini bir kültür dersi olarak saymanın ötesinde bir okuma ve okuduklarını yorumlama, tenkit dersi olarak görür (Çelik, 2018).

2017 Öğretim Programı

2017 öğretim programı, birinci amacıyla üst düzey düşünme becerilerine (eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme vs.), önceki öğretim programlarından farklı olarak ilk kez yer vermiştir. İkinci amacıyla, disiplinlerarası düşünmeye ve edinilen bilgi ve becerileri gündelik hayata aktarmayı öncelediğini yansıtmıştır. Üçüncü amaç, dil ve edebiyat derslerine teknolojinin daha yoğun dâhil edilmek istendiğini düşündürmektedir. Dördüncü amaç “millî, manevi değerler”e ve “evrensel değerler”e vurgu yapmasıyla diğer öğretim programlarından ayrılmamaktadır. Beşinci amaç, bireyin ahlak gelişimine önem verileceğine “örnek vatandaş” yetiştirmek amacı taşıdığına işaret eder; bu amaç da diğer pek çok öğretim programında farklı sözcük ve kavramlarla ifade edilmiştir. (Çelik, 2018, s. 265)

“Bu amaçlar, 2017 öğretim programının; yenilikçi düşünmeye, teknolojiye ayak uydurmaya, bilgi ve becerileri uygulamaya aktarmaya, millî ve manevi değerlerine bağlı insanlar yetiştirmeye ve ahlakî bakımdan doğru kişiler yetiştirmeye odaklandığını göstermektedir” (Çelik, 2018, s. 265).

2018 Öğretim Programı

2018 öğretim programında konuşma eğitimine ilişkin özel amaç oldukça genel bir ifadeyle okuma ve yazma becerileri ile birlikte dile getirilmiştir. Dil becerilerine bakış değişerek beceriler “strateji” olarak ele alınmıştır. Stratejileri doğru kullanan öğrencilerin ise etkili iletişimciler olmaları amaçlanarak konuşmanın estetik kullanımı ve kültür aktarımındaki rolü gibi amaçlara yer verilmediği belirlenmiştir. Programda yer alan konuşma eğitimine ilişkin amaç kendinden önceki programlarda kullanılan klasik ifadeden uzak ve geneldir. Tüm dil becerilerinin amacı iletişimi sağlamanın yanında kültür aktarımını da sağlamaktır.

Ancak belirtilen amaç dili sadece bir iletişim aracı görerek dilin diğer işlevlerini göz ardı etmeye yönlendirmektedir. (Adıgüzel, 2019, s. 457)

Sait Faik Abasıyanık'ın Hayatı ve Edebî Faaliyetleri

1906'da (18 Kasım) Adapazarı'nda dünyaya gözlerini açan (Kızıler, 2022) sanatçının asıl adı Mehmet Sait'tir. Sanatçı daha sonraları ilk ismini çıkarıp babasının ismiyle ikinci ismini birleştirmiştir. Soyadı kanunuyla soyadı "Abasıyanık" olmuştur (Kayıhan, 2020). İlköğretimini Rehber-i Terakki Okulu'nda tamamladıktan sonra 1925'te İstanbul Erkek Lisesi'ne yazılmıştır. Ortaöğretimini Bursa Erkek Lisesi'nde tamamlamış (1928), bir süre İstanbul Üniversitesi'nde Türkoloji okumuştur (1928). Babası Mehmet Faik Bey'in isteği ile iktisat öğrenimi için İsviçre'ye gitmiştir. Lozan'dan kısa süre içinde ayrılarak Fransa'nın Grenoble iline geçmiş ve 1931-1935 yılları arasında Fransa'da kalmıştır. İstanbul'a dönünce kısa bir süre Halıcıoğlu Ermeni Yetim Mektebi'nde Türkçe öğretmenliği yapmıştır. Babasının ısrarı ile açtıkları toptancı tahıl dükkânını işletmeye başlamış fakat başarısızlıkla sonuçlanan bu girişimin ardından sadece yazı yazarak geçinmeye karar vermiştir (Kızıler, 2022).

Sait Faik, hikâye yazmayı meslek olarak kabul eden sanatçılardan biridir. Onun hikâyelerinde sağlam bir kurgu yapısı, estetik bir üslup bulunmaktadır. Bir meslek titizliğiyle kaleme aldığı hikâyelerinin tematik yapısı, muhtevası, üslubu ve şahıs kadrosu farklı nitelikler göstermektedir. Hikâyeler arasındaki bu farklılıklar sanatçının zamanla değişen dünya görüşü ve sanat anlayışıyla ilgilidir (Sağlam & Korkut, 2019).

Sait Faik, "Yazmasam deli olacaktım." düşüncesinde bir yazar olduğu için öyküleri sayı bakımından bu düşüncenin etkisiyle hayli fazladır (Kayıhan, 2020).

1945'te yakalandığı "siroz hastalığı" onun sosyal ve psikolojik hayatını mühim derecede etkilemiştir. Eskiden sürekli zaman geçirdiği Beyoğlu'ndaki eğlence mekânlarından hastalığının etkisiyle uzaklaşmıştır. Annesiyle birlikte yaşadığı Burgazada'da tamamen iç dünyasına kapanmış ve dış dünyadan uzaklaşmıştır. Bu döneme ait hikâyelerinde bu ruh hâlinin yansımalarını görmek mümkündür. Ancak yazarı sosyal hayattan ve insanlardan uzaklaştıran yalnızca yaşadığı rahatsızlık değildir. Sosyal hayattaki adaletsizlikler, menfaat ilişkisine dayalı arbedeler, yeni ideolojinin yazarlar ve düşünürler üzerine kurduğu baskılar onu insanlardan uzaklaştırmıştır (Sağlam & Korkut, 2019).

1950'lerde yayılmaya başlayan İkinci Yeni düşüncesinin ilk savunucularından olan Sait Faik İkinci Yeni'nin öyküdeki ilk örneklerini ortaya koymuştur (Korkmaz, 2014). Tanzimat ve Servet-i Fünûn şiirini anlaşılmaz bulduğu için modern saymaz. Şiirde öykünmenin gerekli olduğunu ve sanatçının kendisini bulması gerektiğini savunur. Ona göre Batı'yı yakalamış şiir, yani Batı ile birlikte yürüyen Türk şiiri tercih edilmelidir. Hamaset edebiyatını ve dolayısıyla

hamasî şiiri beğenmediğini her fırsatta dile getiren Sait Faik, hümânizmi yahut insan sevgisini sanatının temel felsefi ağırlık merkezi olarak belirler (Korkmaz, 2014).

Sait Faik, 11 Mayıs 1954 tarihinde uzun süredir savaştığı siroz hastalığına yenilerek hayatını kaybetmiştir. Burgazada’daki evleri “Sait Faik Müzesi” hâline getirilmiştir (1964). 1955 yılında yazarın annesi tarafından başlatılan “Sait Faik Hikâye Armağanı” ise hâlâ devam etmektedir (Kızılar, 2022).

Sait Faik’in Eserleri

“Öykü:

- Semaver (1936)
- Sarnıç (1939)
- Şahmerdan (1940)
- Lüzumsuz Adam (1948)
- Mahalle Kahvesi (1950)
- Havada Bulut (1951)
- Kumpanya (1951)
- Havuz Başı (1952)
- Son Kuşlar (1952)
- Alemdağ’da Var Bir Yılan (1954)
- Az Şekerli (1954)

Roman:

- Medar-ı Maişet Motoru (1944) (İkinci baskısı Bir Takım İnsanlar adıyla) (1952)
- Kayıp Aranıyor (1953)

Şiir:

- Şimdi Sevişme Vakti (1953)

Röportaj-Öykü:

- Tüneldeki Çocuk (1955)
- Mahkeme Kapısı (1956)

Diğer Yapıtları:

- Balıkçının Ölümü-Yaşasın Edebiyat (1977)
- Açık Hava Oteli (1980)
- Müthiş Bir Tren (1981)

- Sevgiliye Mektup (1987)

Çeviri:

- Georges Simenon'dan Yaşamak Hırsı (1954)" (Kızıler, 2022, s. 1).

İlgili Araştırmalar

Ele alınan çalışmayla ilgili bazı araştırmalar/çalışmalar şu şekildedir:

Adıgüzel (2019), "Türk dili ve edebiyatı dersi öğretim programlarının konuşma eğitimi" açısından incelediği çalışmasında konuşma eğitiminin yanında Türk dili ve edebiyatı dersi öğretim programındaki değişikliklerden de ayrıntılı bir şekilde bahsetmiştir. Aynı şekilde Çelik de (2018) "Türkiye'de 1924-2017 arası dil ve edebiyat dersi öğretim programlarına bakış" adlı çalışmasında öğretim programlarını dönem dönem inceleyerek ayrıntılı bilgiler vermiştir.

Aktaş (2009), edebî metin ve özellikleri başlıklı çalışmasında edebî metinlerin üç anlatma formu olduğundan bahsetmiş ve çalışmamızla ilgili olan anlatma-nakletme formunun (anlatmaya bağlı edebî metinler) anlatma ihtiyacını karşılamak için ortaya çıktığını belirtmiştir.

Doymaz (2018), "Rasim Özdenören'in hikâyelerini Türk dili ve edebiyatı dersi öğretim programının genel amaç ve kazanımlarını gerçekleştirmede kullanılabilirlik durumu" üzerine bir doküman incelemesi (18 hikâye) yapmış ve sonuç olarak incelenen hikâyelerin ders kitaplarında bir materyal olarak kullanılabileceği sonucuna ulaşmıştır.

Sağlam & Korkut (2019), Sait Faik'in hikâyelerinde karakter dönüşümü üzerine bir çalışma yapmıştır. Hikâyelerini çocuk, işçi, patron, genç, ihtiyar, balıkçı, köylü, çiftçi, kahveci, bürokrat, yoksul, zengin vb. karakterler üzerinde kurguladığı ve yazarın hikâyelerindeki dönüşümü kendi iç dünyasında yaşadığı ruh hâline bağlanabileceği sonucuna ulaşmıştır.

Korkmaz (2014), Sait Faik'in poetik görüşleri hakkında bir çalışma yapmıştır. Yaptığı çalışmada Sait Faik'in modern şiiri, Batı'yı yakalamış şiiri yani Batı ile beraber yürüyen Türk şiirini savunduğu ve insan sevgisini sanatının temeli olarak gördüğü sonucuna varmıştır.

Kayıhan (2020), Sait Faik'in "Yalnızlığın Yarattığı İnsan" başlıklı öyküsü üzerine bir tahlil denemesi yapmıştır. Hikâyede yalnızlık (toplumdan kaçış/gerçekten uzaklaşma) temasının ele alındığını belirterek aslında bu yalnızlığın yazarın yalnızlığı olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bunun yanında incelenen öykülerden hareketle yazarın eserlerinde yazar, kahraman, anlatıcı üçlemesini bir kişide birleştirdiği sonucuna da varılmıştır.

İnce (2009), "Sait Faik'in öykücülüğü ve 'Havuz Başı' öyküsüne okur merkezli bir yaklaşım" adlı çalışmasında yazarın bütün eserlerinde kendisinden (duygularından düşüncelerinden, yaşadıklarından vb.) bahsettiği sonucuna ulaşmıştır. Nitekim *Havuz Başı* adlı

eserinde de platonik bir aşkın acıları, ümitleri, ümitsizlikleri, sıkıntıları yazarın gerçek hayatta anlatmak istediklerinin karakter üzerinden anlatılmış şeklidir.

Kurt (2023), “Emine Işınsu’nun romanlarının Türk dili ve edebiyatı dersi programının genel amaç ve kazanımlarını gerçekleştirmede kullanılabilirlik durumu” başlıklı bir çalışma yapmıştır. Yazarın, sekiz romanının ders kitabına alınabileceğini tespit etmiştir. Ancak “Sancı” ve “Tutsak” romanlarının bazı bölümlerinin alınmaması gerektiği vurgulanmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Yöntem

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemi kapsamında yer alan “belge incelemesi” olarak da adlandırabileceğimiz “doküman analizi/inceleme” tekniği kullanılmıştır. Doküman analizi, yazılı belgelerin muhtevasını özenle ve sistemli olarak çözümlemek için kullanılan bir nitel araştırma yöntemidir (Wach 2013’ten akt. Kırıl, 2020). Bir doküman, analiz edilirken birtakım safhalar bulunmaktadır. Bu safhalar; dokümana ulaşma, özgün olup olmadığını doğrulama, dokümanı anlama, çözümleme, veriyi kullanma şeklindedir (Foster, 1995’ten akt. Kırıl, 2020). Çalışma da bu safhalara uygun olarak yürütülmüştür.

Çalışmanın Veri Kaynakları

Çalışmada Sait Faik Abasıyanık’ın hikâyeleri ele alınmıştır. Çalışmanın evrenini Sait Faik Abasıyanık’ın hikâyeleri oluştururken incelenen yetmiş dört hikâyeye de çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır. Hikâyeler:

- “Semaver (1936)
- Sarnıç (1939)
- Şahmerdan (1940)
- Lüzumsuz Adam (1948)
- Mahalle Kahvesi (1950)
- Havada Bulut (1951)
- Kumpanya (1951)
- Havuz Başı (1952)
- Son Kuşlar (1952)
- Alemdağ’da Var Bir Yılan (1954)
- Az Şekerli (1954)”

Veri Toplama Araçları

Veriler toplanırken 2018 Türk dili ve edebiyatı öğretim programında yer alan genel amaç ve kazanımlar doğrultusunda Sait Faik’in hikâyeleri incelenmiştir.

Türk dili ve edebiyatı öğretim programı okuma kazanımları başlığında yer alan hikâye türüyle (öyküleyici/anlatmaya bağlı metinler) ilgili toplamda 16 kazanım bulunmaktadır. Bunlar:

- A.2.1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder.
- A.2.2. Metnin türünün ortaya çıkışı ve tarihsel dönem ile ilişkisini belirler.
- A.2.3. Metnin tema ve konusunu belirler.
- A.2.4. Metindeki çatışmaları belirler.
- A.2.5. Metnin olay örgüsünü belirler.
- A.2.6. Metindeki şahıs kadrosunun özelliklerini belirler.
- A.2.7. Metindeki zaman ve mekânın özelliklerini belirler.
- A.2.8. Metinde anlatıcı ve bakış açısının işlevi belirlenir.
- A.2.9. Metindeki anlatım biçimleri ve tekniklerinin işlevlerini belirler.
- A.2.10. Metnin üslup özelliklerini belirler.
- A.2.11. Metinde millî, manevi ve evrensel değerler ile sosyal, siyasi, tarihî ve mitolojik öğeleri belirler.
- A.2.12. Metinde edebiyat, sanat ve fikir akımlarının/anlayışlarının yansımalarını değerlendirir.
- A.2.13. Metni yorumlar.
- A.2.14. Yazar ile metin arasındaki ilişkiyi değerlendirir.
- A.2.15. Türün ve dönemin/akımın diğer önemli yazarlarını ve eserlerini sıralar.
- A.2.16. Metinlerden hareketle dil bilgisi çalışmaları yapar. (MEB, 2018, ss. 21-22)

Bu kazanımlarda yer alan değişken unsurlar (A.2.4, A.2.7, A.2.8, A.2.9, A.2.10, A.2.11, A.2.12 ve A.2.14) hikâyelerin kazanımlarını aktarması açısından özellikle ele alınmıştır. Diğer kazanımlar ise genel olarak tüm hikâyelerde bulunduğu için hikâye hakkında bilgi verilirken bahsedilmiştir.

Süreç/Uygulama

Çalışmaya başlarken öncelikle Sait Faik Abasıyanık ile ilgili literatür taraması yapılmıştır. Yapılan taramada elde edilen bilgiler çalışmaya eklenmiştir. Araştırmanın amacı; yönteme, verilerin toplanmasına, toplanan verilerin nasıl analiz edileceğine, geçerlik ve güvenirliğin nasıl sağlanacağına yönelik bilgiler vermektir.

Çalışmanın devamında Saik Faik Abasıyanık'ın ele alınan hikâyeleri okunup öğretim programında yer alan kazanımlar doğrultusunda incelenmiştir. Yapılan incelemeler bulgular kısmına yazılmış ve bir bütün olarak görülmesi için de tablo şeklinde sunulmuştur. Bütün bu araştırmalar/incelemler sonucunda Sait Faik Abasıyanık'ın hikâyelerinin genel amaç ve

kazanımları sağlayıp sağlamadığı tespit edilmiştir. Bunun yanında Sait Faik Abasıyanık'ın hikâyelerinin ders kitaplarının hikâye ünitelerinde yer verilip verilemeyeceği veya bir materyal olarak kullanıp kullanılamayacağı sonucuna da varılmıştır.

Verilerin Analizi

“Nitel veri analizi, araştırmacının verileri düzenlediği, analiz birimlerine ayırdığı, sentezlediği, biçimleri (pattern) ortaya çıkardığı, önemli mütehavvilleri keşfettiği ve hangi bilgileri rapora yansıtacağına karar verdiği bir süreçtir” (Bogdan ve Biklen, 1992'den akt. Özdemir, 2010, s. 328). Diğer bir deyişle nitel analiz yapan araştırmacı, alandan toplamış olduğu verilerden hareket ederek bu veriler içerisinde saklı duran bilgiyi keşfetmeye ve ortaya çıkartmaya çabalamaktadır. Dolayısıyla nitel veri analizinin, kuramdan türetilen denence(lerin) sınamasına dayalı nicel veri analiz yöntemlerinden farklı bir analiz yöntemine sahip olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim Walcott (1994) nitel ve nicel araştırma yöntemleri arasındaki en belirgin farkın veri analiz süreci olduğunu öne sürmektedir. (Özdemir, 2010, s. 328)

Muhtevanın çözümlenmesinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır (Yıldırım & Şimşek, 2021). Bu kapsamda, Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersi (9, 10, 11, 12. Sınıflar) Öğretim Programı'nda yer alan genel amaç ve kazanımlar bakımından bu çalışma içerik analizine tabi tutulmuştur.

Geçerlilik ve Güvenirlik

Nitel araştırmalarda verilerin iç geçerliliğine karşılık olarak inandırıcılık kavramı kullanılmaktadır. Doküman incelemede verilerin inandırıcılığının artırılması için, elde edilen verilerin açık ve tutarlı sunulması ve veri analizi sürecinde bir başka araştırmacının doğrulamasının alınması önerilmektedir. Bunun için toplanan dokümanlar üzerinde uzun süre çalışılması faydalı olacaktır (Cansız - Aktaş, 2019).

Güvenirlik açısından bakıldığında doküman analizi sonucunda elde edilen verilerin tutarlılığının incelenmesi devreye girmektedir. Bunun için araştırmacı topladığı veriye dışarıdan birisinin gözüyle bakarak insicamlı davranıp davranmadığını sorgulamalıdır. Ayrıca bu süreçte dışarıdan bir araştırmacıdan yardım alınarak veri analizinde ulaşılan sonuçların ham veriler ile karşılaştırıldığında teyit edilip edilmediğinin kontrol ettirilmesi yararlı olacaktır (Cansız - Aktaş, 2019).

Ele alınan çalışmada veriler açık/tutarlı bir şekilde belirtilmiş ve çalışma çeşitli kaynaklardan alınan bilgiler ile desteklenmiştir. Bu şekilde araştırmanın geçerliği ve güvenilirliği sağlanmıştır.

DÖRDÜN CÜ BÖLÜM

Sait Faik Abasıyanık'ın Hikâyelerinin Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programının Genel Amaç ve Kazanımlarına Göre Değerlendirilmesi

Ders Kitabına Alınacak Metinlerin Nitelikleri

Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarına alınacak metinlerin aşağıdaki nitelikleri taşıması gerekir:

- Metinler, “Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri”ne uygun olmalıdır.
- Metinlerde Türk milletinin bölünmez bütünlüğüne; millî, manevi, kültürel ve ahlakî değerlerine aykırı unsurlar yer almamalıdır.
- Metinlerde ayrıştırıcı, bölücü, siyasi ve ideolojik ifadelere yer verilmemelidir.
- Metinler, dersin amaç ve kazanımlarını gerçekleştirecek özelliklere sahip olmalıdır.
- Metinler, öğrencilerin sınıf düzeylerine ve yaş seviyelerine uygun olmalıdır.
- Metinler, öğrencilerin ruh dünyalarını olumsuz yönde etkileyecek nitelikte olmamalıdır.
- Metinler dil, anlatım ve içerik açısından yazıldığı dönem ve anlayışın karakteristik özelliklerini yansıtan seçkin eserlerden alınmalıdır.
- Dünya edebiyatından seçilen metinler nitelikli çevirilerden alınmalıdır.
- Seçilen metinler, öğrencilerin duygu, düşünce ve hayal dünyalarını zenginleştirecek; bilgi, beceri, dil ve estetik zevk düzeylerini geliştirecek nitelikte olmalıdır.
- Bir sınıfa ait ders kitabında kullanılan bir metin, aynı yayınevinin başka bir sınıfa ait kitabında kullanılmamalıdır.
- Bir sınıfta aynı sanatçıdan, farklı türlerde olmak koşuluyla, en fazla iki metin alınabilir.
- “Giriş” ünitesinde belirtilen metinlerin yanı sıra gazete haberi, dilekçe, tutanak ve öz geçmiş gibi türlerde özgün metinlerin yanı sıra ders kitabının yazarı/yazarları tarafından üretilen metinler de kullanılabilir. Bu durumlar dışında ders kitabı yazarları tarafından yazılan metinlere yer verilmez.
- Türkçenin tarihî değişim ve gelişimini öğrencilerin daha iyi anlamalarını sağlamak amacıyla İslamiyet öncesi Türk edebiyatından seçilen metinlerin bir kısmı hem asıllarına uygun dil ve söyleyişle hem de günümüz Türkçesiyle verilmelidir.

- Divan edebiyatından seçilen metinler, dil yönüyle daha sade olan örneklerden tercih edilmelidir. Metnin günümüz Türkçesine çevrilmiş şekli verilmemelidir. Ayrıca şiirin yazıldığı aruz ölçüsünün kalıpları metnin altına yazılmalıdır.
- Metnin tamamının alınamayacağı durumlarda, alınmayan kısımların özeti verilmelidir. Metinden cümle veya paragraf düzeyinde yapılan çıkarmalar yay araç içinde üç nokta işareti ile gösterilir.
- Kitaba alınan metinlerin uzunluğu konusunda öğretim programındaki ders işleme süreci ve ünitelerde planlanan ders saati dikkate alınmalıdır.
- Metinler seçilirken veya oluşturulurken öğrencilere aktarılması hedeflenen değerlere göre metin belirlenmesi beklenmemektedir. Programda belirtilen değerlerin tamamı için öğrencilerde farkındalık oluşturmaya yönelik soru ve çalışmalara en az bir defa yer verilir.
- Türk dünyası edebiyatlarından örnek metinlere yer verilmelidir. (MEB, 2018, ss. 16-17)

Materyal Olarak Kazanımları Sağlayan Hikâyeler

Derslerde materyal olarak kullanılabilecek hikâyeler, 2018 yılı Türk dili ve edebiyatı öğretim programının hikâye türüyle ilgili olan kazanımlar açısından genel olarak belirtilmiş ve ardında hikâyeler okuma kazanımlarından özellikle A.2.7, A.2.8, A.2.9, A.2.10, A.2.11, A.2.12 ve A.2.14 numaralı kazanımları karşılaması açısından değerlendirilmiştir. Değerlendirme sonuçlarının bir bütün olarak görünmesi adına materyal olarak kullanılabilecek yetmiş dört hikâye ile ilgili bir kazanım tablosu da oluşturulmuştur.

Materyal olarak kazanımları sağlayan romanlar şunlardır:

Semaver

Sait Faik'in "Semaver" adlı hikâye kitabının içerisinde on dokuz hikâye bulunmaktadır:

1. Semaver
2. Stelyanos Hrisopulos Gemi
3. Meserret Oteli
4. Bir Kıyının Dört Hikâyesi
5. Babamın İkinci Evi
6. İpekli Mendil
7. Kıskançlık
8. Bohça
9. Orman ve Ev
10. Düşün Gecesi
11. Şehri Unutan Adam

12. Üçüncü Mevki
13. Garson
14. Birtakım İnsanlar
Benimle Beraber Seyahatten Dönerler
15. Sevmek Korkusu
16. Louvre'dan Çaldığım Heykel
17. Robenson
18. İhtiyar Talebe
19. Bir Vapur

Kitabın sonunda da Haldun Taner tarafından yazılan “Sevimli Bir Aylak” başlıklı bir bölüm bulunmaktadır.

Semaver Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.9. Metindeki anlatım biçimleri ve tekniklerinin işlevlerini belirler:

...

Anasını kucakladıktan sonra karşı kahveye, arkadaşlarının yanına koştu. Bir pastra oynadılar. Bir heyecanlı tavlâ partisi seyretti. Sonra evinin yolunu tuttu. Anası yatsı namazını kılıyordu. Her zaman yaptığı gibi anacığının önüne çömeldi. Seccadenin üzerinde taklalar attı. Dilini çıkardı. Nihayet kadını güldürmeye muvaffak olduğu zaman, kadıncağız selam vermek üzereydi. (2022, s. 3)

Hikâyede betimleyici anlatım biçimi kullanılmıştır. Bunun yanında manevi değer olarak değerlendirebileceğimiz namaz kılma eylemi A.2.11 kazanımına örnektir. Hikâyeye gözlemci bakış açısıyla da yazılmıştır (A.2.8 kazanımı).

A.2.10. Metnin üslup özelliklerini belirler:

“... Kendisi bir sandalyeye çöktü. Bol bol, sessiz bir yağmur gibi ağladı. Ve o evde o, bir daha kaynamadı” (2022, s. 5).

“Sessiz bir yağmur gibi ağladı.” ifadesi teşbih sanatına örnektir.

Stelyanos Hrisopulos Gemisi Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.7. Metindeki zaman ve mekânın özelliklerini belirler:

“... Kalpazanlar Kayası'nın üstünden lodos aştığı zaman, adanın poyraz tarafındaki evlerinde sessiz bir hayat başlardı. Göçler gitmiş olurdu. Banyolar sökülüş; köşkler küskün ve hayatsız dururdu” (2022, s. 7).

Hikâyedeki mekân “Kalpazanlar Kayası'nın üstü” ifadesiyle belirtilmiştir. Köşkerin küsmesiyle de teşhis sanatına yer verilmiştir. Bu da A.2.10 kazanımına örnektir.

A.2.8. Metinde anlatıcı ve bakış açısının işlevi belirlenir:

“... Stelyanos canavar görüp görmediğini kendi kendisine sorduğu zaman düşünür kalırdı. Fakat başkaları sorunca, o kadar canavar hikâyeleriyle doluydu ki, o kadar gece yarıları, denizin karanlık, fosforlu yüzünden hışımla kocaman hayvanlar geçtiğini görmüştü ki” (2022, s. 9).

Hikâye gözlemci bakış açısıyla yazılmıştır. “Denizin fosforlu yüzü” ifadesiyle de teşhis sanatına yer verilmiştir (A.2.10 kazanımı).

Hikâyenin genel çerçevesinde diyalogların olması A.2.9 kazanımına örnektir.

Kıskançlık Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.8. Metinde anlatıcı ve bakış açısının işlevi belirlenir:

“Köyün civarını, çiçek açmış şeftalilerin dibinde derileri pul pul çobanlarla dinlenerek, ekseriye bahar güneşine sarılıp yürüyerek dolaştım” (2022, s. 43).

Hikâye kahraman bakış açısıyla yazılmıştır.

A.2.9. Metindeki anlatım biçimleri ve tekniklerinin işlevlerini belirler:

“... Ne güzel eş olurlardı, onları bir şair görse ne şiirler yazmazdı. Biraz evvel kahve önünde otururken geçtiğini gördüğüm çoban Hüsrev’in tedaisiyle böylece düşünüp yol alıyordum” (2022, s. 45).

Hikâyede kahramanın düşüncesine yer verilmesi iç konuşma tekniğine örnek olarak gösterilebilir.

A.2.10. Metnin üslup özelliklerini belirler:

“... Otlar kopkoyu, İstanbul kızlarının yeşil gözleri gibi derin bir renk almışlardı” (2022, s. 45).

Hikâyede teşbih sanatına yer verildiğini söyleyebiliriz.

Bohça Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.8. Metinde anlatıcı ve bakış açısının işlevi belirlenir:

“Evimizin bahçemize açılan kapısından gözüktüğü ve beni çağırdığı zaman, onun ilk defa görmekten doğan hayretimi hiç belli etmeden devam ettim” (2022, s. 47).

Hikâye kahraman bakış açısıyla yazılmıştır.

A.2.9. Metindeki anlatım biçimleri ve tekniklerinin işlevlerini belirler:

“... Ona evin taşlığında rastladım. Sağ elinde ayakkabı bezini tutuyordu. Yüzünü daha yıkamamış gibiydi. Badem gözleri şişkindi. Boynunda pire yeniklerini andıran benekler vardı” (2022, s. 49).

Anlatım biçimlerinden betimlemeye yer verilmiştir. Metnin genelinde diyaloglar da bulunmaktadır.

Babamın İkinci Evi Hikâyesi. A.2.8. Metinde anlatıcı ve bakış açısının işlevi belirlenir:

“... Bir Hint horozuna gözelerimi dikmişim. Kırmızı ve tüysüz boynuyla bu yarı karanlıkta ne kadar cüsseli, iri şeydi. Ne kuvvetli olsa gerekti” (2022, s. 34).

Hikâye kahraman bakış açısıyla yazılmıştır.

A.2.10. Metnin üslup özelliklerini belirler:

“Odanın içini köhnemiş bir meyve kokusu sarmıştı. Yerdeki Kocaeli kilimi ıslak bir kırmızı renkle, gaz lambasının altında, acayip bir reçel gini kaynıyordu” (2022, s. 35).

Hikâyede teşbih sanatına yer verilerek anlatımın daha güçlü bir hâle geldiğini söyleyebiliriz.

Metinde diyaloglara sıkça yer verilmesi A.2.9. kazanımına örnek olarak gösterilebilir.

Sarnıç

Sait Faik’in “Sarnıç” adlı hikâye kitabının içerisinde on altı hikâye bulunmaktadır:

1. Sarnıç
2. Kalorifer ve Bahar
3. Beyaz Altın
4. Bir Karpuz Sergisi
5. Mavnalar
6. Gece İşi
7. Hancının Karısı
8. Lohusa
9. Ormanda Uyku
10. Kim Kime
11. Park
12. Gaz Sopası
13. Plaj İnsanları

14. Davut'un Anası
15. Grenoble'da İtalyan Mahallesi
16. Marsilya Limanı

(Kitapta yer alan birçok hikâyenin içerik olarak öğrenciye uygun olmadığını söyleyebiliriz.)

Kitabın sonunda da Agop Arad tarafından yazılan “Kardeşim Sait Faik” başlıklı bir bölüm bulunmaktadır.

Sarnıç Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.8. Metinde anlatıcı ve bakış açısının işlevini belirler:

Dağın eteğine beyaz minareleriyle sarılmış bu şehrin lisesi, zaman geçtikçe daha canlı daha berrak hatıralarla bize döner, bizi tekrardan içine alırdı. Biz herhangi bir sınıftık. Herhangi bir son sınıf olduk. Ön havlusu, aynı zamanda burunları, kolları kırık heykellerle süslü bir müze bahçesi, ancak son sınıf talebeleri ile muallimlerin gezindiği bir yer olan liseyi, bir gün ardımıza dönüp bakmadan başkalarına bıraktık... (2022, s. 1)

Metinde birinci çoğul kişi ağzının kullanılması hikâyenin kahraman bakış açısıyla yazıldığını göstermektedir.

A.2.9. Metindeki anlatım biçimleri ve tekniklerinin işlevlerini belirler:

... Arkadaşım:

-Hatırlarlar mısınız? Derdi. İptidai mektebimiz Kirazlı Mescit'di. Bir gün Şeker Hoca dersteydi. Bizim Şükrü, minarede sabahleyin kimse görmeden çıkmış, paldır küldür iki teneke devirmişti. Hocayla beraber sokağa nasıl fırladığımızı hatırlamaz mısınız?

- Hatırlamaz olur muyum? Hatırlamaz olur muyum?

- Şeker Hoca mektebin karşısına dikilmiş, biz arkasında... Bir şeyler mırıldanır, sureler okurken birden Şükrü, mektep kapısında, elinde tenekeler göz vermişti... (2022, s. 2)

Hikâyede diyalogların yer alması anlatım tekniklerine örnek olarak gösterilebilir. Ancak bu durum bakış açısına ortadan kaldırmaktadır.

Muhterem damadım, Rıza olmaksızın sana varan sevgili kızım bana avdet etti. Çektiği sefaleti anlattı. Hatırıma şu darbe mesel geliyor: 'Kendi geçememiş, kuyruğuna da kabak bağlamış. Şimdilik karını göndermiyorum. Boşanmak istersen avukatım gelip seni görecektir. İstemezsen ben gelip seni göreceğim. Baki selam. (2022, s. 6)

Hikâyenin içerisinde mektup türüne yer verilmesi anlatım tekniklerinden montaja yer verildiğini göstermektedir.

A.2.10. Metnin üslup özelliklerini belirler:

“... Sokaklarda ıt yoktu. Sonra birden bire insanlar yatsıdan dnderdi. Keskin bir öksürük sesi duyardık. Kulak verirdik. Karları bir lastik ezer; odada beyaz başörtülü, rastlı bir taze bir sakız patlatırdı” (2022, s. 3).

“Kulak verdiği” ifadesi bir deyim örneğidir ve bu da üslup özellikleri açısından ele alınabilir. Bunun yanında “keskin bir öksürük sesi” ifadesini de duyular arası aktarım rneği olarak ele alabiliriz.

A.2.11. Metinde millî, manevi ve evrensel değerler ile sosyal, siyasi, tarihî ve mitolojik ögeleri belirler:

“... Dairenden evimize, ticaret hanemizden fakirhanemize iki arkadaş döndüğümüz günlerde bir mahalle mescidindeki iptidai mektebini, bahçesinde bir Roma belediye reisinin burunsuz heykeli dikili lisemizi, İstanbul’u, Darülfünun’u, bir iki Darülmuallimat kızını hatırlar ve bu kadar suretle geçmiş bir zamanın hesabını tutardık” (2022, s. 2).

Hikâyede Darülfünun (İstanbul Üniversitesi), Darülmuallimat (kız ğretmen lisesi), iptidai mektebi (ilkokul) gibi ifadelerin kullanılması tarihî bir unsur (Osmanlı Dönemi’nde kullanılan ifadeler olması bakımından) olarak gösterilebilir.

Beyaz Altın Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.11. Metinde millî, manevi ve evrensel değerler ile sosyal, siyasi, tarihî ve mitolojik ögeleri belirler:

Bir yemek yemek ne demektir? Bir yemek neden ibaret olur? Bu her zaman mühim bir meseledir. Ama o zamanlar bir okka karışıksız un, bir yirmi yaşındaki köylü çocuğundan daha kıymetliydi. O hâlde bir yemek yemek ne demektir?.. Neden bu yemeklerden bu kadar iştahla bahsettiğimi harp nedir bilmeyenler tesadüf edecekleri her kırk yaşındaki adama sorabilirler. Bu çok yakın mazide tokları alar doyurdu ve alar ldler. Kimisi vatan, kimisi şeker ve un için ölen bu insanların yaşadığı devirde, bir Eskicizade’nin yazıhanesinde öğle yemeği yemenin ne kadar mühim bir şey olduğunu, bana bu ikramı eden Eskicizade de biliyordu. Ben sessiz alardandım. İsyân duymuyordum. Kimseye karşı sesimi yükseltecek kudreti kendimde bulamıyordum. Bütün şehir halkı gibi zaman diyor, harp diyordum... (2022, ss. 20-21)

“... Zaman, diyorlardı, harp, diyorlardı. Kimse sesini çıkarmıyor, top sesleri uzaktan uzağa işitiliyordu. arşılarda vatan şarkıları okunuyor” (2022, s. 27).

Hikâyenin genelinde bir harp döneminden bahsedilmektedir. Harp döneminde yaşanılan zorluklar açık bir şekilde tasvir edilmiştir.

“... Bilseydim bu sene hiç aşar almazdım. Yahu, dedim, geçenlerde ben sana şu fiyata buğdaylarını bana bırak demiştim, bıraksaydın bak bu başına gelmezdi” (2022, s. 21).

Osmanlı Dönemi’nde tarım ürünlerinden alınan aşar vergisine hikâyede yer verilmiştir.

Kim Kime Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.7. Metindeki zaman ve mekânın özelliklerini belirler:

“Günlerden güzel, berrak bir kış günüydü. Balıkçılar şehre inmişlerdi. Köy sokaklarında kimseler yoktu. Sarı saçları beyaz olduğu hâlde gayet genç yüzlü, sıska bir kadın şehrin sokaklarını dolaştı” (2022, s. 72).

Hikâyedeki zaman “bir kış günü” ifadesiyle verilmiştir.

Metnin genelinde diyaloglara yer verilmiştir (A.2.9 kazanımı):

“...

- Bey bir kadın sizi görmek istiyor.
- Geliyorum, dedi. ...
- Söyle ne var? Derdin ne hanım?

Kadın anlattı. Doktor:

- Ben görmeden kalkamaz.
- Fakat hastalık filan yok, ölen öldü öldü.
- Bakalım öldü mü; ne bileyim ben?” (2022, s. 75).

A.2.10. Metnin üslup özelliklerini belirler:

“Kadın sokağa çıktığı zaman sabahki yaz meyvesinin birdenbire uçup gittiğini hayretle gördü. Isırıcı bir rüzgâr çıkmıştı. Bulutlar, çamlığa doğru, evlerine doğru, büyük bir ölünün cenazesine gider gibi, akın akın gidiyorlardı. Koşarcasına eve gitti. Ölüyü bir çarşafa sararak aşağıya indirdi” (2022, s. 75).

Bulutların yürümesi ve bir cenazeye benzetilmesi teşhis sanatına örnektir. “Isırıcı bir rüzgâr” ifadesinin kullanılması ise duyular arasında bir geçişe neden olduğu için duyular arası aktarıma örnek olarak verilebilir.

Davut’un Anası Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.7. Metindeki zaman ve mekânın özelliklerini belirler:

“İkincikânun sonlarında bir geceydi. Kar sabahtan beri dinlemişti. Ruhiye Hanım, ocak başında mısır patlatılan helva bastırılan bir eve misafirliğe gitmişti” (2022, s. 109-110).

“İkincikânun” ifadesi "ocak" anlamına gelmektedir. Ocak ayının sonlarında bir gece olduğundan bahsedilmesi zaman hakkında bilgi vermektedir.

A.2.9. Metindeki anlatım biçimleri ve tekniklerinin işlevlerini belirler:

Ali ayağa kalktı. Odanın içinde yürüdü. Perdeyi aralık edip sokağa bir saniye baktı. Önce odaya, sonra hatırına bir şey gelmiş gibi pencereye döndü. Camı kaldırdı. Odanın içini yalayan keskin bir soğuk cıgara dumanlarını alıp gitti.

Ali pencereden beline kadar sarkmıştı. Dışarıda buz tutmuş kaldırımlar, bir yaz günü kaldırımı kadar kuruydu. Karşı boş arsaların üstünde, kuru dalların çizgili gökyüzünde büyük bir ay yüzüyordu yakın ağaçlarda kar doluydu. (2022, s. 111)

Hikâyenin kahramanı olan Ali'nin hareketlerinin ve doğanın tasvir edilmesi anlatım biçimlerinden betimlemeye yer verildiğini göstermektedir. Bunun yanında “keskin bir soğuk” ifadesi duyular arası aktarıma bir örnektir. “Ay yüzüyordu” ifadesine yer verilmesi de teşhis sanatına örnektir (A.2.10 kazanımı).

Mahalle Kahvesi

Sait Faik'in “Mahalle Kahvesi” adlı hikâye kitabının içerisinde yirmi iki hikâye bulunmaktadır:

1. Mahalle Kahvesi
2. Plajdaki Ayna
3. Uyuz Hastalığı Arkasından Hayal
4. Dört Zait
5. Hallaç
6. Baba-Oğul
7. Karanfiller ve Domates Suyu
8. Bilmem Neden Böyle Yapıyorum?
9. Bir Sarhoşluk
10. Kınalıada'da Bir Ev
11. Süt
12. Gramofon ve Yazı Makinesi
13. Barometre
14. İzmir'e
15. Kış Akşamı, Maşa ve Sandalye
16. Bir Bahçe
17. Bir İlkbahar Hikâyesi
18. Sakarya Balıkçısı
19. Kestaneci Dostum
20. Söylendim Durdum

21. Ermeni Balıkçı ile Topal Martı

22. Sinağrit Baba

Kitabın sonunda da Orhan Veli Kanık tarafından yazılan “Sait Faik İçin” başlıklı bir bölüm bulunmaktadır.

Mahalle Kahvesi Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.8. Metinde anlatıcı ve bakış açısının işlevini belirler:

“Yazın bu küçük mahalle kahvesinin bahçesine sık sık gittiğim için, karayelin, tipinin çılğınca savrulduğu akşam, içeriye girdiğim zaman yadırganmadım” (2022, s. 1).

Hikâye kahraman bakış açısıyla yazılmıştır.

A.2.9. Metindeki anlatım biçimleri ve tekniklerinin işlevlerini belirler:

... Kahve sapa bir yerdeydi. Yapraklarını dökmüş iki söğüt ağacı ile üzerinde hâlâ üç dört kuru yaprak sallanan bir asmayı kar öyle işlemişti ki bahar akşamları, yaz geceleri pek sevimli olan bahçenin mora kaçan beyaz bir ışıkla dibinden aydınlık haldeki güzelliğine, girerken böyle bir göz attığım hâlde camın kenarına yerleşip de buğuları silince uzun zaman daldım, hem sevdalandım. Bu mor ışık o kadar çabuk koyulaştı ki kahve daha ışıkları bile yakmamıştı... (2022, s. 1)

Tam bu sırada içeriye birisi girdi. Kaşına kirpiğine kar dolmuş, üstüne beyaz bir ceket giymişti sanki. Gelen adam sobaya doğru yürüdü. Üstünü başını süpürdü. Bir sandalyeye çöktü. Genç, çok genç bir adamdı. Yüzündeki karlar eriyince beyaz, yuvarlak yüz meydana çıkmıştı. (2022, s. 3)

Anlatım tekniklerinden betimlemeye yer verilmiştir.

“... İnce belli çay bardakların en güzelini önüme bırakıp giden Kahveci:

- Kışın da güzel değil mi, bahçe? Dedi.

Bahçedeki mavi boyalı kasımpatıların üzerine birikmiş karları gösterdi.

- Morukların söylenmeyeceğini bilsem ışıkları daha yakmazdım ya, dedi, neredeyse homurdanmaya başlarlar” (2022, s. 1).

Metinde diyaloglara çokça yer verilmiştir.

Dört Zait Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.9. Metindeki anlatım biçimleri ve tekniklerinin işlevlerini belirler:

Sevgilim! Hikâyeye girmeden evvel uzun uzun gevezelikler yapmamalıyız. Ama ne yapayım? Kibriti olmadığı zaman cıgara arasından cıgara yakılmaya müsait adamı nasıl aramam? Cıgara içmekten vazgeçilebilir mi? Hikâye yazmaktan da, kör olası, vazgeçemiyor. İşte bir müddettir ben de, elimde cıgara, adam arıyor gibiyim. Ne kadar üstü başı düzgünler, suratı ciddiler, hali azametliler içinde kalmışım ki bir türlü hikâyeme yanaşamıyorum.

....

Gelelim hikâyeye. Vapur bekliyordum. Hayır vapurda beklemiyordum. Evime gitmek için, yanlış söyledim, gitmemek için vapurun kaçmasını bekliyordum. Bu gece sessiz, kimsesiz köyümde patlayacağım içime doğuyordu... (2022, s. 26)

Yazarın hikâyesinde olayı bozup başka bir olaya yer verdiğini görmekteyiz. Bu durum anlatım tekniklerinden üst kurmacaya örnektir. Ancak “cığara” ifadesinin kullanılması bu metnin bir materyal olarak kullanılamayacağını göstermektedir.

Hallaç Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.7. Metindeki zaman ve mekânın özelliklerini belirler:

“Yaz yeni başlamıştı. O gün ilk sıcaktı. Vapur bekliyorduk. Gelen vapurdan iskeleye öyle insanlar indi ki her gün İstanbul kazan ben kepçe dolaştığı halde onlara rastlamamıştım” (2022, s. 29).

Hikâyede zaman bilgisi bir mevsim üzerinden verilmiştir. “İstanbul kazan ben kepçe” ifadesiyle de benzetme (teşhis) yapılmıştır (A.2.10 kazanımı).

A.2.8. Metinde anlatıcı ve bakış açısının işlevini belirler:

Vapurdan çıkarken onu fark etmiştim. Omuzundaki dikkatimi çekmişti. Her zaman yanırlım: O omzundaki şey bir musiki aletine, bir eski zaman okuna benzetirdim de... Hallacı kiriydi. Yine öyle oldu. Görmediğim, bilmediğim bir musiki aleti ile hallaç kiriyini birbirine karıştırıp eski romanlarda resimlerini gördüğüm seyyar mızıkacılardan hallaca, hallaçtan seyyar mızıkacılara bir saniyede gidip geldim. (2022, s. 29)

Hikâye kahraman bakış açısıyla yazılmıştır.

A.2.11. Metinde millî, manevi ve evrensel değerler ile sosyal, siyasi, tarihî ve mitolojik öğeleri belirler:

“... Şu, uzun saçlı bir keman hocasına benzeyen adam kim olabilir? Bu harbi umumi ihtiyat zabiti hâlini muhafaza eden kıranta adam o zamandan beri ne iş yapmıştı ki hiç değişmemişti? Üstünden başından, bıyığından saçından hala bir Enver Paşalık akıyordu.” (2022, s. 29).

Metinde “harbi umumi ihtiyat zabiti, Enver Paşalık” gibi ifadeler tarihî unsurlar olarak ele alınabilir. Bunun yanında hikâyede anlatılan özellikler Harbiye Nazırı Enver Paşa üzerinden anlatılmıştır. Yani özellikler Enver Paşa’yla ilişkilendirilmiş/benzetilmiştir (A.2.10 kazanımı).

... Kısaca boyluydu. Ayağında lacivert Karamürsel kumaşı bir potur vardı. Ceketini sırtına almıştı. Sarı zeminli, küçük küçük kırmızı çiçekli gömleğin yalnız boğazına tesadüf eden düğmesi ilikli... ötekiler açıktı. Aradan beyaz kıllı kırmızı göğsü gözüktüyordu. Yanımdan geçerken öyle iki açık mavi göz gördüm ki içim

sevinç içinde kaldı. Şu dünyada daha tertemiz mavi gözlü bir hallaç baba vardı. Belki yetmişini aşmıştı. Çevik bir yürüyüş çeviriyor, geniş kocaman tırnaklı elleriyle hâlâ tokmak sallıyordu... (2022, s. 30)

Anlatım biçimlerinden betimlemeye yer verilmiştir.

A.2.10. Metni üslup özelliklerini belirler:

“... ”

Çalışmaktan, Allah’tan, duadan, şilteden, pamuktan, yastıkla yorgandan, yorganına göre ayağını uzatamayandan, bir şilte bulamayandan, şilte de yatmaya alışık olmayandan söz açmıştık” (2022, s. 32).

“Ayağını yorganına göre uzat” deyimini hikâyede “yorganına göre ayağını uzatamayandan” şeklinde yazılmıştır. Bu durum Sait Faik’in üslup özelliği (kelime oyunları yapması açısından) hakkında da bilgi vermektedir.

Baba-Oğul Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.9. Metindeki anlatım biçimleri ve tekniklerin işlevlerini belirler:

“... ”

- Demek iyiymiş terlemek?

- Tabii iyi. Ama kalbim biraz zayıf. Zararı yok. Ter kesmek mi, sakın ha, babam kestiği 43 yaşında inna lillahi ve inna ileyhi raciun!

- Vay anasını!

Müvezzi meyhaneci:

- Babaya bir tek daha! Bir porsiyon daha uskumru yap!” (2022, s. 36).

“İnna lillahi ve inna ileyhi raciun!” ayeti ölen kişinin ardından dua olarak okunur. Bu ayetin hikâye içerisinde yer alması montaj tekniğine örnektir. Diyalog tekniği de kullanılmıştır. Hikâye bu yönleriyle kazanımlara uygun olsada metinde “müvezzi meyhaneci” gibi ifadelerin geçmesi hikâyenin derslerde materyal olarak kullanılmasını engellemektedir.

Karanfiller ve Domates Suyu. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.8 Metinde anlatıcı ve bakış açısının işlevini belirler:

“Küçük bir çam ormanı. Vakit sabah. Arı, sinek, kuş sesi. Bir siyah gözlükten görülen yerde. Ağaçlarda güneş parçaları. Sonra uzak, göğün kendi renginden biraz daha koyu kıyılara giden hudutlu bir deniz... İşte böyle bir yerde köyün insanlarını düşünüyorum” (2022, 41).

Hikâye kahraman bakış açısıyla yazılmıştır.

A.2.9. Metindeki anlatım biçimleri ve tekniklerinin işlevlerini belirler:

“Kitaplar, bir zaman bana, insanları sevmek lazım geldiğini, insanları sevince tabiatın, tabiatı sevince dünyanın sevileceğini, oradan yaşama sevinci duyulacağını öğretmiştiler. Hayır, şimdi insanları kitapların öğrettiği şekilde sevmiyorum” (2022, s. 41).

Hikâyede anlatım tekniklerinden geriye dönüş tekniğini kullanılmıştır. Aynı zamanda kahramanın kişisel düşüncelerine yer verilerek dil ve anlatım özellikleri bakımından öznelliğe yer verildiğini de söyleyebiliriz (A.2.10 kazanımı).

A.2.10. Metnin üslup özelliklerini belirler:

... Beyinin vapurdan iner inmez çantasını kapam uşaktan iğrenmeyi, sabahleyin altı buçukta tabiatla kavga için sokağa fırlayan adamın çalışmadığını kendi kendime öğrendim. Ama şu sabahleyin altı buçukta tabiatla kavga için sokağa fırlamayan adam, isterse akşama kadar insanları aldatmak için didinsin. Kaç para eder! Gözümde, milyonu olsa da kalp parayla metelik etmez. (2022, s. 41)

Yazarın hikâyesinde ifade ettiği “kalp parayla metelik olmaz” cümlesi dil/üslup zenginliğini göstermektedir.

“...

- Bakarsan bağ, bakmazsan dağ olur, dedik” (2022, s. 44).

Dil ve anlatım özellikleri bakımından hikâyede deyme yer verilmiştir.

“... Hey aslan Mustafa, der, uzakta bir cam gölgesinden korkunç kavgayı seyrededim. Bu kavga Romalı esirlerin aslanla dövüşmesinden şu itibarla farklıydı ki Romalı esir aslana bir çeyrek saat içinde yeniliyordu. Mustafa ejderhayı bir sene içinde, bazen ümitsizlikten, bazen ümitten yeniyordu” (2022, s. 44).

Metin hem mübalağa hem de teşhis sanatına örnek olarak gösterilebilir. Bunun yanında “bir çeyrek saat” ifadesiyle yazarın bir söz oyunu yaptığını söyleyebiliriz.

A.2.11. Metinde millî, manevi ve evrensel değerler ile sosyal, siyasi, tarihî ve mitolojik öğeleri belirler:

“... Yunan tanrılarının ölmek için içtiği nektar lezzetini damağınızda hissederseniz emin olun ki Mustafa’nın domateslerinden bir tanesi içtiğiniz suya katılmıştır” (2022, s. 45).

Metinde Yunan tanrılarının bahsedilmesi mitolojik unsurlara örnek olarak gösterilebilir. Bunun yanında Mustafa’nın domatesleri, Yunan tanrılarının ölmek için içtiği nektar lezzetine teşbih edilmiştir. (A.2.10 kazanımı).

Gramofon ve Yazı Makinesi Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.8. Metinde anlatıcı ve bakış açısının işlevini belirler:

“İnsan oğlunun kafasında günlerce düşünüp bize armut piş ağzıma düş varan bu iki küçük makineyi pek severim” (2022, s. 65).

Hikâye kahraman bakış açısı ile yazılmıştır.

A.2.10. Metnin üslup özelliklerini belirler:

Radyo ile gramofonun hiç ilgisi yoktur. Gramofon, başlı başına bir fikirdir. Benim kendi hesabıma radyoya hiç ihtiyacım olmadı. Gramofona gelince, herkesin pek ihtiyacı yoktur ama benim vardır diyebilirim. Radyoyu sevmem de. Ayıp ama yalan gibi gelir bana Paris’teki adamın odamda konuşması. Hani odamda konuşmuş değil ha, kısa -konuşturur muyum gevezeyi!- sözün gelişi!.. (2022, s. 65)

Diyeceğim, gramofon başlı başına, kendi namına bir medeni adamın zevk aletidir. İnsanoğlunun küçücük, temiz arzularına baş eğen, onun zevkini düşünen bir alettir. Kimselere zararı yoktur. Bayılırdım borulularına! Kırmızı, yeşil, mavi, turuncu borularına! Eskiden kahvelerde bar bar bağırdı zavallıcıklar! Bağırmaya da hakları vardı ama; az şey miydiler ?.. (2022, s. 68)

Matbaa nedir ki? Yalanların dolanların, şantajların, hırsızlıkların, kötülüklerin, bayağılıkların aleti. İsteddiği kadar saatte 1000’ler. 10.000’ler çıkarıyorum desin. İsteddiği kadar kesip biçsin atsin. Kendini bir şey sansın. Her zaman kötülerin, bayağıların eline ve kucağına atılmaya hazır bir hisleri kadından başka bir şey değildir. (2022, s. 69)

Kahramanın kişisel düşüncelerine yer verilerek dil ve anlatım özellikleri bakımından öznelliğe yer verildiğini söyleyebiliriz.

“Gramofon, radyodan tamamen ayrıdır. O arkadaşdır, dosttur, mütevazıdır” (2022, s. 67).

Metinde teşhis sanatına yer verilmiştir.

İzmir’e Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.7. Metindeki zaman ve mekânın özelliklerini belirler:

“Ne de soğuk bir mayıs günüydü. Manavlardaki kirazlar, bize daha aylarca gelmeyecek bir baharın memleketinden bizimle alay etmek için gelmişlerdi herhalde” (2022, s. 77).

Hikâyede zaman mayıs ayı olarak ifade edilmiştir.

A.2.9. Metindeki anlatım biçimleri ve tekniklerinin işlevlerini belirler:

“... Balzac:

‘Düşüncelerinde hiçbir kımıldama yoksa düşünceliler kendilerini düşüncesizlerden daha ileri sanmasınlar’ der” (2022, s. 79).

Hikâyede Balzac’ın sözüne yer verilmesi anlatım tekniklerinden montaja örnektir.

A.2.10. Metnin üslup özelliklerini belirler:

“... Asalet, ümitlerimize, hüznlerimize, yalnız fakir insanların ümitlerine, facialarına gelip kondu. Onu ne okumuş suratlarında, ne kitaplarda, ne eşyada, ne de hareketlerde aramamalıyız beyhude” (2022, s. 80).

Kahramanın kişisel düşüncelerine yer verilmiştir (öznellik).

Bir İlkbahar Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.7. Metindeki zaman ve mekânın özelliklerini belirler:

İlkbahar bir bayram, bir uyanış, bir mucize,, bir çılgınlık, olamayacak gibi duran bir şeyin oluşu, ilkbahar şu, ilkbahar bu... Kuş, papatya, gelincik, çayır, çimen, ağaç, çiçek, mimoza, zakkum, su sesi, hindiba, Çingene, kuzu... Klasik ilkbaharların içinde hepsinin, hatta sülügün bile yeri vardır. Unuttukların da çok dur a, en mühim insan, mayıs güneşi. (2022, s. 97)

Hikâyedeki zaman, ilkbahar tasviriyle verilmiştir. “Unuttukların çoktur a...” ifadesinde de konuşma dilinin hikâyeye yansıtıldığını söyleyebiliriz.

A.2.9. Metindeki anlatım biçimleri ve tekniklerinin işlevlerini belirler:

“Tam otuz sene evvel on iki yaşındaydım. Anadolu’nun bir şehrinde bulunuyorduk. Babam memurdu” (2022, s. 97).

Anlatım tekniklerinden geriye dönüş tekniğini kullanıldığını görmekteyiz.

A.2.10. Metnin üslup özelliklerini belirler:

“Saat daha on biri bulmadan doğudan mı, batıdan mı, kuzeyden mi bilmem, bir karabulut peyda olur, on dakika sonra bardaktan boşalırcasına bir yağmur bütün gün tıkr tıkr, şakır şakır durmadan yağdı” (2022, s. 98).

Bardaktan boşalırcasına yağmurun yağdığının ifade edilmesi teşbih sanatına örnektir.

Sinağrit Baba Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.7. Metindeki zaman ve mekânın özelliklerini belirler:

“Cehennem Nişanı’nda beş sandaldık. Güzel bir ocak akşamı. Hava lodos. Denize kırmızı rengin türlü yayılmış. Çok kaynamış ıhlamur rengindeki yayvan, geniş, ölü dalgalar. Sandallar ağır ağır sallanıyor, oltalar bekliyor, insanlar susuyor” (2022, s. 127).

Hikâyedeki zaman (ocak akşamı) ve mekân (sandal) açık bir şekilde ifade edilmiştir.

A.2.8. Metinde anlatıcı ve bakış açısının işlevini belirler:

Sinağrit Baba ömründe konuşmamış, ömrü boyunca evlenmemiş, ömrü boyunca yalnız yaşamıştır. Onun kovuğundaki zümrüt pencereden ne facialar seyretmiştir Sinağrit Baba, ne oltalar koparmıştır...

Bu akşam kimin oltasını seçmeli de artık bitirmeli bu yorucu ömrü. Daha her yeri pırıl pırılken, mantosu sırtındayken, daha eti mayoneze gelirken bitirmeli bu ömrü... (2022, s. 127)

Hikâye gözlemci bakış açısıyla yazılmıştır.

Son Kuşlar

Sait Faik’in “Son Kuşlar” adlı hikâye kitabının içerisinde on dokuz hikâye bulunmaktadır:

1. Son Kuşlar
2. Bulamayan
3. Yaşayacak
4. Kendi Kendime
5. Radyoaktiviteli, Röportajlı Hikâye
6. Bir Kaya Parçası Gibi
7. Gün Ola Harman Ola
8. Ağıt
9. Balıkçısını Bulan Olta
10. Barba Antimos
11. Haritada Bir Nokta
12. Sivriada Geceleri
13. Sivriada Sabahı
14. Türk Ülkesi
15. Yandan Çarklı
16. Pay
17. Korentli Bir Hikâye

18. Kırlangıç Yuvasındaki Kadın

19. Dondurmacının Çırağı

Kitabın sonunda da Bedri Rahmi Eyüpoğlu tarafından yazılan “Sait’ten Hatıralar” başlıklı bir bölüm bulunmaktadır.

Bulamayan Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlarımız:

A.2.8. Metinde anlatıcı bakış açısının işlevini belirler:

“... Demek bugün, şu paketteki, onun son ümididir. İçinde bir şey, ‘Eriştin büyük adam!’ demektedir ona. İlim de, bütün hesaplarına rağmen, bazen bir duyu, bir tesadüf işidir, demeye mi getiriyordu? Hayır” (2022, s. 13).

Anlatıcının, kahramanların zihninden geçenleri ve iç dünyalarını bilerek bunları ifade etmesi ilahi/hâkim bakış açısının kullanıldığını göstermektedir.

A.2.10. Metnin üslup özelliklerini belirler:

Ah, bu insan yüzleri!.. Her seyimizi bağladığımız, durmadan yanıldığımız, istediğimiz kadar bol hasletler, adilikler, iyilikler, kötülükler, delilikler, akıllılar, sevdalar yüklediğimiz insan yüzleri! Yanılsak da zararı yok! Bu yüze olmazsa ötekisine yükleriz saydıklarımızı. Yanılmamız muayyen bir insan içindir, insanlar için değil. O halde yanılmıyor sayılırız. (2022, s. 10)

...

- Bütün gemiler, tebdili mekân ettikleri sudan çok daha hafiftirler, mösyö.
- Benimkisi, yerini değiştirdiği suyun hacmi kadardır.
- O hâlde yürütmesi, bizim bildiğimiz gemilerden daha güç.

Öyle sanıyorum ki, hepimize acıyarak bakar:

- Öyle şey olmaz, derdi. Ben sıfıra irca" ediyorum.

Benim gemimin dünya yüzünde ağırlığı yoktur.

Hani insan birdenbire şaşırırdı da. Bir bakıma doğru gibiydi. Sizin şaşkınlığınızı görünce:

Değil mi? Deniz üstünde ağırlığı olmayan bir vapur düşünün.

- Ağırlığı yok demek değildir ki bu...
- Niçin?
- Çünkü, tebdili mekân ettirdiği suyun hacmi kadar bir ağırlığı, gemimizin ağırlığından çıkarıyorsunuz, ortaya da bir sıfır koyuyorsunuz, ama bu sıfır iki ağırlığı birbirine denk oluşunun sıfırındır. Yoksa sizin dediğiniz gibi o müthiş, korkunç sıfır değildir. Aslında sıfır bile değildir.
- Ya nedir?.. (2022, s. 16)

Öznel bir anlatımla üslup olarak duygusallığa ve öznelliğe -diyalog boyunca- yer verdiğini söyleyebiliriz. Bunun yanında hikâyede anlatım tekniklerinden diyaloga da yer

verilmiştir. Bu da bize A.2.9 (metindeki anlatım biçimleri ve tekniklerinin işlevlerini belirler) numaralı kazanımı vermektedir. Bu kazanıma ek olarak:

“... Hesaplar tamamdı. Arşimet kanunu ne diyordu:

‘Her cisim, yerini değiştirdiği suyun hacmi kadar kendi ağırlığından kaybeder’” (2022, s. 14).

Yazarın alıntı yaparak anlatım tekniklerinden montaja, yer verdiğini söyleyebiliriz.

Yaşayacak Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.7. Metindeki zaman ve mekân özelliklerini belirler:

“Yüzlerce güzel ama uyuz kedinin kıyıda beklediği, köylülerin balık sevincinden çıktığı ılık bir kış sabahıydı” (2022, s. 25).

“Ilık bir kış sabahıydı” ifadesiyle hikâyenin zamanı vurgulanmıştır.

A.2.9. Metindeki anlatım biçimleri ve tekniklerinin işlevlerini belirler:

... Meselesi ekmeğinde olanların bu hâlimden, meselesi insan, gökyüzü, yeryüzü, ölüm, sefalet, hastalık; incir çekirdeğinden başlayıp dünya yuvarlağındaki en manasız meseleye kadar kanlar nasıl ırkilmez ki? Belki de kayıktakilere de dokunur bu uzaktan seyri sevincin. Dokunur ne demek? Onlar benim gibi kıyıda olsalar, baba fırını has çıkaranların bu sevincine, sunturlu bir de küfür savururlardı. O zaman yerden göğe kadar hakları da olurdu...

...

“Vay anasını!” dedim içimden. (2022, s. 25)

Kahramanın kendisiyle konuşması anlatım tekniklerinden iç konuşma tekniğinin kullanıldığını göstermektedir. Aynı zamanda metinden birinci tekil kişi ağzının kullanılması hikâyenin kahraman bakış açısıyla yazıldığını göstermektedir. Bundan dolayı bu alıntıları A.2.8 numaralı (metinde anlatıcı ve bakış açısının işlevini belirler) kazanımın altında da değerlendirebiliriz.

A.2.10. Metnin üslup özelliklerini belirler:

“Ben denizi, balığı, balık tutanı, ekmeğini denizden çıkaran insanı çok severim” (2022, s. 22).

Yazarın “ekmeğini taştan çıkarmak” deyimini kendine has bir üslupla ifade etmesi zengin bir anlatım gücüne sahip olduğunu, kelime oyunları yaptığını göstermektedir.

A.2.11. Metinde millî, manevi ve evrensel değerler ile sosyal, siyasi, tarihî ve mitolojik öğeleri belirler:

Çalışanların içinde bir İmrozlu Rum vardı, elli yaşlarında kadar. Saçı dökülmüş kafasından, alelade boyu bosundan umulmayan bir ustalıkla çalışıyordu. Adamı hayranlıkla seyretmemeye imkân yoktu. Çalıştıkça açıldı, gelişti. Çalıştıkça bir kudret heykeli hâli aldı. Paltomun içinde üşüyen benliğime, içimden bir tükürüş tükürdüm. Bir ara baktım ki, adam, Tanrı Zeus'un bir ölümlü balıkçı kızla macerasından doğma bir yarı tanrıdır. Onda birçok Şeyler silinivermişti. Biz ölümlülerin çocukları ihtiyarlar, uyuşur, tembelleşir, sersemleşir, çirkinler, şu olur, bu olurduk. O, birdenbire elli yaşını vücudundan sıyrıp atmıştı. Çalıştıkça yüzü değişti, pazıları şişti. Buz gibi kış gününde terliyordu. Gömleğini çoktan atmış, bir atlet fanilasıyla kalmıştı. Saçı dökülmüş elli yaşındaki insan kafası bu adalenin kudreti, çalışma denilen şeyin sevgisiyle yaş denilen insan uydurması bir anlayışı, bir hamlede silivermişti. Sanki şimdi o, hatta saç dökülmüş kafası, geniş, çizgili alnı, tıraşı uzamış, rengi az buçuk atmış yüzüyle bile yaş mefhumunu insanlığından ceketini, gömleğini sıyırdığı gibi sıyırmıştı... (2022, s. 26)

Yunan mitolojisi için önemli olan Zeus, insanların babası ve güçlü olması yönüyle (en güçlü Tanrı) hikâyedeki kahramanın (adam olarak geçer) babası konumuna konularak kahramanın güçlü olma yönünü bir sebebe bağlamış gibidir.

Kendi Kendime Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.7. Metindeki zaman ve mekân özelliklerini belirler:

“... Saat öğleden sonra dört. Karşımdaki Yassı ve Sivriada” (2022, s. 27).

Hikâyedeki yer (Yassı ve Sivriada) ve zaman (öğleden sonra) açıkça belirtilmiştir.

A.2.9. Metindeki anlatım biçimleri ve tekniklerinin işlevlerini belirler:

“Şu açıklarda kelimesi yerine, az daha engin diyecektim. Bu kelimeyi bir türlü kullanamadım. Zavallı kelime! Senin ne kabahatin var? Kabahat sende değil, benim kötü şiirleri unutmayan hafızamda: ‘Engine, ah engine! -Enginde bakacağım gözlerinin rengine.’ Öler müsün, öldürür müsün?” (2022, s. 27).

Kahramanın kendisiyle konuşması bir iç konuşma tekniğinin var olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda metinde birincil tekil kişi ağzının kullanılması da hikâyenin kahraman bakış açısıyla yazıldığını göstermektedir (A.2.8 kazanımı).

“Bir zamanlar Arif Dino bize küçük bir resim dersi vermiş, ‘Resim yaparken, evvela muhiti çizeceksiniz. Sonra dahili teferruata geçersiniz.’ demişti. Bu şekilde -bu sefer yazıyla- bir resim çizmeye hazırlanırken... işte -bir sandal geçti- olmuyor” (2022, s. 28).

Metinde Arif Dino’nun sözüne/cümlesine yer verilmesi anlatım tekniklerinden montaja yer verildiğini göstermektedir.

Radyoaktiviteli, Röportajlı Hikâye. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.9 Metindeki anlatım biçimleri ve tekniklerinin işlevlerini belirler:

Çardağın altına köyden kadınlı erkekli gelenler böyle söylüyorlardı. Kahraman Bey yüzünün her hattında incelik ve kibarlık akan, altmış yaşında güzel bir adam. Üstünde tertemiz, açık lacivert bir kostüm, sarı kırmızı çizgili bir kravat boynunda. Ayaklarında terliklerle mağrur, Çerkez ve bey. (2022, s. 33)

Hikâyedeki kahramanın dış görünüşünün anlatılması anlatım biçimlerinden betimlemeye örnektir.

“ ...

- Doğru ama Kahraman Bey, hasta yok, köylü yok. Neticede burada insan yok şimdi.
- Olmasın efendim, olmasın. Öyle insanlar olacağına olmasın efendim.
- Peki köylünün istediği neymiş, Kahraman Bey?
- Belli mi ki, ne istediğini biliyor mu? Herhalde yine öyle pislik istiyor” (2022, s. 34).

Hikâyede kahramanlar arasında geçen konuşmaların bir diyalog şeklinde verilmesi anlatım tekniklerine örnek olarak gösterilebilir.

A.2.10. Metnin üslup özelliklerini belirler:

“Uzun, acı, zehir gibi acı tecrübelerden sonra, bana şimdi artık kendiliğinden bir müdafaa hali geliveriyor” (2022, s. 32).

Metinde yer alan “uzun, acı, zehir gibi acı tecrübelerden” ifadesi anlatım özellikleri bakımından -deyim aktarmaları başlığı altında- duyu aktarımına örnek olarak verilebilir.

Gün Ola Harman Ola. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.10. Metnin üslup özelliklerini belirler:

“Ah, Mercan Usta! Vapur Ada’ya doğru gümbür deyip giderken... ben, alt kamarada buram buram terlerken, deve tellal, keçi berberken... seni andığım, görmeden sevdiğim için alabildiğine sevinçliyim, mesudum” (2022, s. 45).

Metindeki “deve tellal, keçi berberken” ifadesiyle masal türüne özgü sayılan tekerleme bölümünün bir örneğiyle (develer tellal, pireler berberken) karşılaştığımızı ifade edebiliriz. Bu durum da şairin kendine has bir dil özelliğine sahip olduğunu göstermektedir.

“... Sofralarımızı, kapılarımızı, gönlümüzü kapadık. Kapadık da ne ettik? Dünyayı birbirine kattık” (2022, s. 46).

“Dünyayı birbirine kattık” ifadesiyle hikâyede deyme yer verildiğini örnek olarak gösterebiliriz.

Hikâyede diyaloglara yer verilmesi metnin anlatım teknikleri açısından incelenebileceğini de göstermektedir (A.2.10):

“ – Ustam, dedi, benim sandığı yapar mısın? Sana layık değil ama, üç beş kuruş biriktirdim.

– Para lafını bırak, dedim Mercan Usta. Nasıl bir şey olsun?

– Şöyle güzel bir şey olsun” (2022, s. 46).

Ele alınan hikâye her ne kadar kazanımlara uygun olsa da içerisinde yer alan argo ifadeler, öğrencileri olumsuz yönde etkileyeceği için hikâyenin ders kitaplarında yer almaması daha uygun görülmektedir. Bu durum kitap içerisinde yer alan birçok hikâye için geçerlidir (Balıkçısını Bulan Olta, Haritada Bir Nokta, Pay, Yandan Çarklı gibi).

Balıkçısını Bulan Olta Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.8. Metinde anlatıcı ve bakış açısının işlevini belirler:

“... Liman düdük sesleri içindeydi. Vapurlar acı acı bağırıyorlardı. Sonra bir sessizlik... İçime bir sevinç doldu. Bana öyle geldi ki şehri sis basmadan edemeyeceğim artık. Başını kumlara sokmuş deve kuşu rahatlığıyla durdum. Limana baktım: Sular uçuyordu” (2022, s. 55).

Hikâyenin birinci tekil kişi ağzından anlatılması kahraman bakış açısının kullanıldığını göstermektedir. Bunun yanında “vapurlar acı acı bağırıyorlardı” ifadesinde teşhis (kişileştirme) sanatının yapılması metnin üslup özelliklerini belirler kazanımına (A.2.10) örnek verilebilir.

Haritada Bir Nokta Hikâyesi. Hikâyede asıl dikkat çeken nokta hikâye kahramanının aslında yazarın kendisi olmasıdır. Bu durumu yazarın kendine has bir cümlesi ile anlamaktayız:

Söz vermiştim kendi kendime: Yazı bile yazmayacaktım. Yazı yazmak da, bir hırstan başka neydi? Burada namuslu insanlar arasında sakın, ölümü bekleyecektim. Hırs, hiddet neme gerekti? Yapamadım. Koştum tütüncüye, kalem kâğıt aldım. Oturdum. Ada’nın تنها yollarında gezerken canım sıkılırsa küçük değnekler yontmak için cebimde taşıdığım çakımı çıkardım. Kalem yuttum. Yuttuktan sonra tuttum öptüm. Yazmasam deli olacaktım. (2022, s. 73)

Türk Ülkesi Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.7. Metindeki zaman ve mekânın özelliklerini belirler:

“Bir yaz gecesi, bir cumartesi akşamı bir sayfiye yeri ılık mı ılık yıldızlı mı yıldızlı durgun mu durgun” (2022, s. 89).

Hikâyede “cumartesi akşamı” ve “yaz gecesi” ifadeleri bir zamanı belirtmektedir.

A.2.10. Metnin üslup özelliklerini belirler:

“Bu kadar anasının gözü bir gecede yalnızdım” (2022, s. 89).

“Şöyle iki dişe dokunan, ciğere işleyen söz işitsem, şöyle tatlı, basit, mütevazı sözleri yine öyle tatlı, basitçe ifade eden bir musiki, bir nağme duysam yok mu” (2022, s. 90).

Hikâyede üslup özelliklere bakımından deyimlere (anasının gözü), duygusallığa yer verilmiştir. Bunun yanında “tatlı musiki, tatlı name” ifadeleriyle de duyurular arası aktarımın yapıldığını söyleyebiliriz.

A.2.11. Metinde millî, manevi ve evrensel değerler ile sosyal, siyasi, tarihî ve mitolojik öğeleri belirler:

... Bir bağlama sesi duydum. Ara sıra sessizce, “Yaşa, var ol âşık!” diyen sessiz sesleri işittim. Çömeldi. Dinledim. Âşık hep yaylanın ve ıssız dağın insanının kelimelerini söylüyordu. Yar, diyordu. Kaza, kader, diyordu. Merhaba, diyordu. Vardım, diyordu. Zeval, diyordu. Dağa sordum, diyordu. Dağ ses verdi, diyordu. Issız, diyordu. Gurbet, diyordu. Tevrat, Zebur, Kur’an, İncil, diyordu. (2022, s. 91)

Hikâyede âşık (ozan) ifadesiyle millî; kaza, kader kavramlarıyla manevi; Tevrat, Zebur, Kur’an, İncil kavramlarıyla da evrensel değerlere açık bir şekilde yer verildiğini söyleyebiliriz

Kırlangıç Yuvasındaki Kadın Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.9. Metindeki anlatım biçimleri ve tekniklerinin işlevlerini belirler:

“... ”

- Niye kapamazsın bu deliyi Hanım? Derlerdi.

Kahveci kadın:

- Çayını getireyim mi Hasan Ağa, tam demin de?
- Ben senden çay mı istedim, hanım abla? Şu deliğine kapmazsın? Diye sordum.

Kahveci kadın:

- Kırlangıç deliğini mi, derdi. Eli kulağında, neredeyse gelir benim kiracı” (2022, s. 113).

Hikâyede anlatım tekniklerinden diyaloga yer verilmiştir. Aynı zamanda “eli kulağında” ifadesiyle de bir deyim yer verildiğini söyleyebiliriz (A.2.10 kazanımına örnektir).

Hikâyede asıl dikkat çeken nokta yazarın hikâyeyi bölerek -Ahmet Mithat tarzına benzer/romantizm etkisi- bir bilgi vermesi ya da düşüncesini söylemesidir:

Kırlangıç yuvasındaki kadın, sabahları gözükdü. Islak saman rengi saçları vardı. Tarar, durmadan, yorulmadan, saatlerce tarardı.

Kırlangıç yuvasına kadın sığar mı demeyin. İnsan aklına sığan şeyleri bir yol hayal buyurun. Kırlangıç yuvasına bir kadın sokmuşuz, saçlarını, ıslak saman rengi saçlarını tarar dururmuş. Ne zararı var size? Varsın, bir de öylesi bulunsun, hiç değilse bir Abasıyanık'ın yazısında. Bıktım doğrusu artık oturup insanoğlunun çektiğini, çekmediğini anlatmaktan. Bıkmaktan geçtim anlatamam. Yazdım, beceremedim. Kendi kendimi ne aynada, ne düşte, ne hayalde, ne de fotoğrafta göremedim de, tuttum, sarı saçları vardı, dedim gözleri yaradana yan bakardı, dedim. Akşamları iki kadeh içerdi, dedim şuna güler, şuna üzülürdü, dedim. Ona çok haksızlık ettiler, dedim. Zengine sövdüm. Fakirine enayi gibi acıdım. Neredeyse dünyaya nizamat vermeye kalkacaktım!

Kırlangıç yuvasında bir kadın gördüm. Akşam oldu muydu, bir kırlangıç bir köşede, o bir köşede birbirlerine bakar dururlardı. Karanlıkta bir hatta da göremezlerdi ya. Kırlangıç yuvasında gece, zifiridir... (2022, s. 114)

Bu durum yazarın metni kendine özgü bir üslupla yazdığını da gösterir (A.2.10 numaralı kazanıma örnek olarak verilebilir).

Kumpanya

Sait Faik'in "Kumpanya" adlı hikâye kitabının içerisinde üç hikâye bulunmaktadır:

1. Son Kuşlar
2. Kriz
3. Gauthar cambazhanesi

Kitabın son sayfalarında ise Sabri Esat Siyavuşgil'in ele aldığı "Sait Faik'i Anlamak" adlı bir başlık bulunmaktadır.

Kumpanya Hikâyesi. Hikâyenin diğer adı "Ağlayan Nar, Gülen Ayva Tiyatrosu"dur (2022, s. 61).

Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.9. Metindeki anlatım biçimleri ve tekniklerinin işlevlerini belirler:

Saffet Ferit neredeyse deli olacaktı. Önce ceketini fırlattı; sonra kravatını çözdü. Ondan sonra da parça parça düşmüş saçlarını karmakarışık etti:

- Olmaz be, kör! Olmaz be! Ulan, 'si'li, 'sı'lı isim mi olur? En iyisi 'Sulu Sahnesi' koyalım bari!

Halit:

- Siz bir isim bulun. Bulamıyorsunuz. Ondan sonra da benim bulduğumu beğenmiyorsunuz. Ben önce tuluata...

- Anladık yahu! Anladık. Sen ilk defa "Eğlence-i Osmâni" tiyatrosuyla işe başladın. Bugünkü şöhreti de orada yaptın. Şimdiki tuluat artistlerinin çoğu oradan geçtiler. Yedi bucakta tanınmış, iş yapmıştır... (2022, s. 1)

Hikâye genel anlamda diyaloglardan oluşmaktadır bu durumda kazanımlarımızdan anlatım tekniklerine örnek olarak gösterilebilir.

Sait Faik’in bu hikâyesinde -kahramanlar arasında iletişimi sağlayan- mektup türünün örneklerine yer verilmiştir. Bu mektup örneklerini anlatım tekniklerinden montaja örnek olarak gösterebiliriz:

Pek Sevgili Ağabeyim,

Bilmem beni hatırlar mısınız? Ben aktör Saffet Ferit! Kaç senedir görüşmedik. Biz yine aktörlükle ömrümüzü heba etmekte berdevamız. Size gelince: İşinizin iyi gittiğini duyuyor, memleketin tanınmış, muteber tüccarlarından olduğunu işiterek iftihar ediyoruz. Sizden ricam şu ağabey: Bir turneye çıkmak arzusundayız. Bilmem eski günleri hatırlar mısınız? Bir zamanlar birbirimize karşı mütekabil iyilikler yaparken hep bendeniz size borçlu kalırdım. Bir türlü de minnettarlığımı nasıl ödeyeceğimi bilemezdim. Bir fırsatını bekler dururdum. Allah bana da bir gün minnettarlığımı ödemek fırsatını vermişti. Herhalde hatırlarsınız. Defterinizin bir kenarcığına işaret etmiştiniz. Her zaman minnettarınızım Tahsin Ağabey! Bu sefer bizi yine ihya eden siz olacaksınız. Ellerinizden öperim, bey ağabeyciğim. Tezkereyi getiren arkadaş kusura bakmayız tiyatromuzun müdürüdür. Emniyete şayan olduğunu söylemeyi zevaitten addederim. Himmetinize şimdiden teşekkürler eder ellerinizden defaatle bus ederim efendim.

Her zaman minnettarız.

Saffet Ferit (2022, s. 17-18)

“Canı istediği zaman ödemek üzere Hasan Tahsin’e iki yüz elli lira borç veren burç enayi:

Saffet Ferit

Altında:

Canı çektiği zaman ödemek üzere Saffet Ferit nam aktör bozuntusundan ödünç iki yüz elli lira Hayret: (Arap harfleriyle hı yazacakken ha ile yazılmış bir Hırt):

Hasan Tahsin” (2022, s. 38).

“Keresteci Rıza’yla evleneceğiz. Yalova’ya gidiyoruz. Hepinizin Allah belasını versin! Yüzünüzü köpekler görsün!

Sitâre-Rıza” (2022, s. 76).

Mektupta yer alan bazı kavramlar (berdeva, mütekabil, zevait, himmet) A.2.1 (Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder) kazanımı açısından ele alınabilir.

A.2.10. Metnin üslup özelliklerini belirler:

“Emin durdu. Kahveci’ye seslendi. Ötekiler, dut yemiş bülbüle dönmüşlerdi. Emin önce deminden beri herkesin aklında olan meseleyi halletti. Kahve paralarını ödedi” (2022, s. 10).

“... Ben sana teskereyi yazayım. Ama borç isteyim heriften, ne dersin? Kızım sana söylüyorum, gelinim sen anla” (2022, s. 17).

“... Ben de sana onu teklif edecektim. Aç ayı oynamaz benim de karnım zil çalıyor”
(2022, s. 24).

... Yüz yüze konuşmak lazım geldiği zaman gözleri ya birbirlerinin yelek düğmeleri üstünde yahut da kafalarının üç parmak yukarısında konuşuyorlardı. Her ikisine de bunun böyle devam edemeyeceği şüphesi geldi. Ama ikisi de dişlerini sıktılar. Birbirlerine izahat vermeye kıl kalan vaziyetlerde sustular. Böyle bir vaziyet ihdas edilince, kızılca kıyamet kopacaktı. Hâlbuki iş iyi gidiyordu...
(2022, s. 70)

Hikâyede “dut yemiş bülbüle dönmüş, kızım sana söylüyorum gelinim sen anla, karnım zil çalıyor, kızılca kıyamet kopacaktı” gibi deyimlere yer verilmiştir.

Kriz Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.8. Metinde anlatıcı ve bakış açısının işlevini belirler:

Önce Şehzadebaşı kahvelerinde kumar oynamaya başladı. Babasından aldığı birkaç kuruş dakikasında eriyordu. Fakat bazen de kazanılırdı. Haftalığın iki üç misline çıktığı olurdu. O zaman o hafta için Necmi kumar oynamaz, Beyoğlu dans yerlerini, randevuevlerini dolaşırdı. Sanki aradığı şey orada, dans yerlerinin bir köşesinde, randevuevi kızlarının bir kutu pudra, bir sinema oyunu, bir küçük şapka için feda ettikleri rivayet edilen namuslarındaydı. Bu kızların içinde çoğu pudra, allık ve emsali için mi buraya düşmüşlerdi? Bunların içinde ailesine, çocuğuna, ne bileyim bilinmedik bir sefalete, bir hastalığa karşı koyabilmek için gelenler yok mudur? diye düşünürdü. Kim bilir, belki de vardı. Fakat çoğu, para ikinci planda kalan başka bir mesele için gelirlerdi. (2022, s. 82)

Kahramanın düşüncesinin aklından geçenin ifade edilmesi hikâyenin ilahi bakış açısıyla yazıldığını göstermektedir.

...

- Kahraman olan hangi tarafın insanı?
- Hangi tarafta daha çok İspanyol varsa, o tarafta daha çok kahramanlık vardır.
- Ne demek?
- Yani kahraman her iki tarafta da bulunabilir. Bunun için herhangi bir tarafı tutarak söylemiyorum.
- Kahramanlıktan kastın ne oğlum?
- İnsanlık baba... Bugün hemen hemen unutulmuş olan insanlık. Bir saadet için, insanların bütününün saadeti için yapılan her hareket insanlık hareketidir. Her ölüm bir kahramanın ölümüdür... (2022, s. 84)

Metinde anlatım tekniklerinden diyaloga çokça yer verilmiştir. Hikâyede diyalogların fazla olması bakış açısını ortadan kaldırmaktadır. Çünkü diyalog belirli kişiler arasında geçen konuşmalardır.

Alıntı cümlesinde kahramanın kişisel görüşüne (öznellik) de yer verilmiştir (A.2.10 numaralı kazanıma örnektir).

“Necmi bir Anadolu türküsünü söyleyerek balıkçı pazarına saptı:

‘Akşam kapladı her yeri, keder sardı dereleri’

İki üç portakal, bir mandalina aldı bir küçük masaya oturdu” (2022, s. 92).

Bir türküden alıntı yapılması montaj tekniğine örnektir. Aynı zamanda mekânın belirtilmesi de (Balıkçıpazarı) A.2.7 numaralı (metindeki zaman ve mekânın özelliklerini belirler) kazanıma örnektir.

Gauthar Cambazhanesi Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.9. Metindeki anlatım biçimleri ve tekniklerinin işlevlerini belirler:

Hikâyenin genelinde diyaloga yer verilmesi bu kazanıma açıkça örnektir:

“...

- Yases, peyda.
- Yasu, Hristo.
- Sait, biraz gelir misin?
- Geliyorum.

...

- Paran var mı? diyor.
- Birkaç frangım var.
- Bana yüz frank verebilir misin?
- İmkânı yok. Otuz frank kadar belki” (2022, s. 109).

Yases (merhaba çocuklar) ve Yasu (merhaba) kelimeleri Yunanca kelimelerdir. Sait Faik’in hikâyelerde yabancı kelimelere de yer vermesi dil zenginliğinin olduğunu göstermektedir.

Fransa’ya ilk geldiğim sene bir yılbaşı gecesi idi. Yılbaşı gecelerinin kokusunu ve tadını aşağı yukarı tahmin ediyordum. Atina’da da o geceleri görmüştüm. Ve sinemalar muhayyilemi tamamlamıştı. Her zaman yılbaşı gecesi kar yağardı. Islak çarşılarda sisten ve kardan kocamanlaşmış ışıklar yanardı. Oyuncak dolu mağazalar, oyuncaklar içinde raylı tren, yürüyen tramvay... ve daima muhayyilemi bir kadın, fakir ve pejmürde bir kadın tamamlardı. Çocuğuna bir tren almak için kendini bir yabancıya satacak kadın. Böyle bir film görmüş müydüm? Yoksa bütün filmlerde yılbaşı gecesi aşağı yukarı bu muydu?.. (2022, s. 104)

Kahraman bakış açısı (A.2.8 kazanımı) ile yazılan hikâyede kahramanın kendisiyle konuşması bir iç konuşma tekniğine yer verildiğini göstermektedir. Yılbaşı gecesinden

bahsedilmesi de zamana bir vurgudur (A.2.7. Metindeki zaman ve mekânın özelliklerini belirler).

Lüzumsuz Adam

Sait Faik’in “Lüzumsuz Adam” adlı hikâye kitabının içerisinde on dört hikâye bulunmaktadır:

1. Lüzumsuz Adam
2. Ben Ne Yapayım?
3. Birahanedeki Adam
4. Mürüvvet
5. İp Meselesi
6. Menekşeli Vadi
7. Bizim Köy Bir Balıkçı Köydür
8. Kaçamak, Papağan, Karabiber
9. Bacakları Olsaydı
10. Ayten
11. Papaz Efendi
12. Bir Külhanbey hikâyesi
13. Kameriyeli Mezar
14. Hayvanca Gülen Adam

Kitabın sonunda Sebahattin Kudret Aksal tarafından yazılan “Sait Faik’in Ardından” başlıklı bir yazı da bulunmaktadır.

Lüzumsuz Adam. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.7. Metindeki zaman ve mekânın özelliklerini belirler:

“... Mahallemden pek memnunum. Yedi senedir çıkmadım oradan desem yeri. Hiçbir dostumun da nerede oturduğunu bilmiyor. Mahallem dediğim; şu yedi senedir -üç ayda bir Karaköy’e inip dükkân kirasını almak bir yana- yaşadığım yer, üç dört sokak içindedir” (2022, s. 1).

Hikâyede mekân olarak belirtilen yer mahalledir. Ancak bu mahalle net olarak belirtilmemiştir.

A.2.8. Metinde anlatıcı ve bakış açısının işlevini belirler:

“Ben bir acayip oldum gözüm kimseyi görmüyor, kimsenin kapımı çalmasını istemiyorum. Dünyanın en sevimli insanları olan posta müvezzilerinin bile” (2022, s. 1).

Hikâyede birinci tekil şahıs eki kullanılarak kahraman bakış açısına yer verildiğini görmekteyiz.

A.2.9. Metindeki anlatım biçimleri ve tekniklerinin işlevlerini belirler:

“... ”

Madam:

- Ön kapuçına?.. der,

Ben:

- Peki, derim önce.

Sonra Fransızca olsun diye sesa’yı yapıştırırım. Madam pek sevinir. Başlar kapuçinasını nasıl yaptığını Alamanca anlatmaya:

- ...” (2022, s. 2).

Metinde anlatım tekniklerinden çokça rastladığımız diyaloga yer verilmiştir.

Menekşeli Vadi Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.7. Metindeki zaman ve mekânın özelliklerini belirler:

“... Yedi sene evvel bir sabah evden çıktım, dedi. Tam 21 yaşındaydım. 1 Şubat ayıydı. Ama bizim dere içi bir bahar sabahı gibi ılıktı. Menekşeler kokuyordu. Ben kucağımnda çiçeklerle Beyoğlu’na çıktım. Çiçek pazarında çiçekleri sattım” (2022, s. 39).

“Yedi sene evvel” şeklinde bir zamandan bahsedilmesi hikâyenin zamanı ile ilgili bilgi vermektedir. Aynı zamanda Beyoğlu’na çıktım ifadesi ise bize mekân bilgisi vermektedir.

A.2.9. Metindeki anlatım biçimleri ve tekniklerinin işlevlerini belirler:

... O akşam onu perişan görünce:

- Bayram be, dedim. Ne bu hâlin be? Delilik etme!
- Otur, dedi. Barba! Bir şişe daha şarap getir.

Beyaz çav şarabı geldi. Kafaları iyice tuttuk. Bir aralık Bayram yüzüme tuhaf tuhaf baktı. Bir şey söylenecekmiş de vazgeçmiş gibi caydı. Ben aldırmayınca:

- Ben seni kardeş gibi severim, dedi. Sen de beni seversin ya?
- Şüphen mi var, Bayram? dedim.
- Öyleyse, dedi, beni evime götürür müsün?
- Sarhoşsan pekâlâ, dedim.
- Yok, odama değil, dedi. Evime. Evime ama asıl evime. Yedi senedir gitmedim.
- Yedi sene mi? dedim.

Gülüyordu... (2022, s. 39)

Anlatım tekniklerinden diyaloga yer verilmiştir.

İçeriye girdik. Önümüze hemence bir merdiven çıktı. On adım çıktık çıkmadık bir oda kapısının önündeydik. İçeriye girdik. Şimdi sac sobalı bir odadaydık. Odanın içinde keskin bir çocuk kokusuyla ıhlamur çiçeği kokusu vardı. Sedirin üzerine oturduk. Orta yerden yapma, tahtadan bir yemek sofrası getirildi. Üstüne kırmızısı yer yer parlayan bakır bir sini kondu. Sininin üstünde turşu, peynir, reçel, kat katı pişmiş altı yumurta vardı... (2022, s. 41)

Mekân ve mekânın durumu hakkında tasvirde bulunularak anlatım biçimlerinden betimlemeye yer verildiğini söyleyebiliriz.

Bizim Köy Bir Balıkçı Köyüdür. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.7. Metindeki zaman ve mekânın özelliklerini belirler:

“Sabahın saat dört buçuğu. İnsan sesleri sessizliğin içine düşüyor. Karanlığa bol bol duman fişkirtan meşalelerin geceyi yaptığı tesiri sesler de sükûta yapıyor şimdi. İnsan bir kırmızılık, bir alev, bir duman, sıcak bir şeyler duyuyor” (2022, s. 45).

“Sabahın saat dört buçuğu” ifadesi bir zaman ifadesidir.

A.2.9. Metindeki anlatım biçimleri ve tekniklerinin işlevlerini belirler:

“Uyku!” diye çocukluğum bağılıyor sanki. Onu aradığım, ah bir gelse de şu saatler birer birer, durmadan gitselerdi, sabah olsa, diye beklediğim şey, ılık bir su, yaz günü deniz, sevgiliden mektup, yorgunluktan sonra banyo, sarhoşa sarhoşluk gibi gözümde, elimde, yüzümde, hareketlerimde. Uyanmaya çalışmalı, yataktan kalkmalıyım. (2022, s. 46)

Hikâyede kahramanın kendisiyle konuşuyormuş gibi bir ifadede bulunması anlatım tekniklerinden iç konuşmaya örnek olarak gösterilebilir. Aynı zamanda “çocukluğum bağılıyor sanki” ifadesi bir geriye dönüş tekniğine örnek olarak verilebilir.

A.2.10. Metnin üslup özelliklerini belirler:

“... Fincan şıkırtıları, muhayyer bir çay fincanı buharının uykulu yüzümü ısırışını duyuyorum. Ayakta uyumayı bahtsız, yularından bağlı hayvanlara bırakıp o hayvanları düşünerek yürüyorum. Gözümde mahsun gözlü bir beygir, bakla karı bir sütçü beygiri” (2022, s. 47).

Fincana bir insan gibi ısırma özelliğinin atfedilmesi teşhis sanatına örnektir.

“... Hafif, limonata gibi bir rüzgâr çıktı. Bu rüzgâr, geceyi sürmeye, yıldızları söndürmeye gelmiş gibi işini bitirdikten sonra duruyor” (2022, s. 48).

Rüzgârın bir limonataya benzetilmesi teşbih sanatına, bir insan konumuna konularak anlatılması da teşhis sanatına örnek olarak gösterilebilir.

Kameriyeli Mezar Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.8. Metinde anlatıcı ve bakış açısının işlevini belirler:

“... İşte bizim köyün deniz kenarı mezarlığı Marmara’nın bu durgun gününde, bu şişe, cam, tabak kartları parıldaayan koya uzanan bir burnunun üzerindedir” (2022, s. 91).

Anlatımda birinci tekil kişi ağzının (ben) kullanılması hikâyenin kahraman bakış açısıyla yazıldığını göstermektedir.

A.2.9. Metindeki anlatım biçimleri ve tekniklerinin işlevlerini belirler:

Sıra sıra demir beton direkler arasına dikenli teller gerilmişti. İki dikenli tel arasından mezarlığa girdim. İşte bir mezar! Marmara mermerinden kaskatı, parıl parıl: İçinde iki kişilik yer. Biri daha boş. Üstü, açmış gelincikler, şebboylarla örtülü. Mezarın kenarlarını deve dikenini çiçeğine benzeyen merserize ipek parıltılı açık pembe bir çiçek açan, yaprakları adeta yeşil etli diyebileceğim bir deniz kenarı sarmaşığı kaplamış. Mezarın üstünde 1874-1944 tarihî, bir isim. Sağımda bir başka mezar. Bu güzel bir kameriyeye benziyor. Her tarafı demir çubuklarla örtülü, demir çubuklu bir çatısı da var. Tam üstünde bir ay yıldız... (2022, s. 93)

Hikâyede belirtilen mekân (A.2.7 kazanımı) ayrıntılı bir şekilde betimlenmiştir.

Hikâyede bazı şiir alıntılarına/yazılara yer verilmesiyle montaj tekniğinin kullanıldığını görmekteyiz:

“Burada kurdük ebediyet yuvamızı
Gelin dostlar gelin süsleyin
Bahar çiçekler ile yuvamızı” (2022, s. 93).

...

“Toprakta gezen göğsüme toprak çekilince
Günler bu heyulayı da elbet silecektir.
Rahmetle anılmaktadır elbet ebediyet
Sensiz yaşadım kim beni nereden bilecektir” (2022, s. 93).

...

“Hüseyin Avni ve Ayşe Hüseyin Avni
ebedi yuvası” (2022, s. 94).

...

“Akşam akşam kapsadı her yeri
Keder sardı dereleri” (2022, s. 96).

Ellerim kan içinde kaldı. Yüzüm gözüm toprakla doldu. Ama kırka yakın martı yumurtası topladım. Şu yumurtaların birkaçını bizim kuluçkanın altına koysam... Kim bilir nasıl şaşırırdı bizim tepeli tavuk iş ne sersem şeydir o! Geçen sene altından ördekler sarı sarı çıktıkları zaman zavallılar suya gitmesinler diye az mı galamıştı. Zavallı Ördek yavruları bir zaman yalağın içine giremediler. Ama bir sabah bağıra bağıra isyan edip atıverdiler kendilerini suya. (2022, s. 97)

Hikâyede, anlatılan zamanın dışında geçmiş zamandan bahsedilmesi/örnekler verilmesi anlatım tekniklerinden geriye dönüş tekniğe örnek olarak gösterilebilir.

A.2.10. Metnin üslup özelliklerini belirler:

... Kibar, iyi yürekli, mütevazı Muhlis Bey zaten istemezdim mezar taşı. Nedir mezar taşı sanki? Bilmem hangi büyük adamın mezarını ararlar. Kitaplar mezarı bulunmadığı için üzüldür. – Şu kitaplara da ne oluyor? – Âlimler şurada olması melhuzdur, derler. Hatta bazen atmasyondan mezar bulurlar. Karagözüm mezarı derler, mesela. Ne lüzumsuz şeyler bunlar canım! Belki Karagöz mezar taşı istemezdi. O zamanın mezar taşları da mezar taşıydı ya! Belki de isterdi. Ben olsam ben de o mezar taşlarından isterdim... (2022, s. 96)

Kahramanın kendi düşüncelerine çokça yer verilmesi, dil ve anlatım özelliklerinden öznelliğe örnek olarak gösterilebilir.

Şahmerdan

Sait Faik'in "Şahmerdan" adlı hikâyeye kitabının içerisinde on dokuz hikâyeye bulunmaktadır:

1. Şahmerdan
2. Çelme
3. Kaşıkadası'nda
4. Mahpus
5. Bir Define Arayıcısı
6. Projektörcü
7. Framcala mı, Ekmek mi?
8. Paşazade
9. Krallık
10. Çöpçü Ahmet
11. Köye Gönderilen Eşek
12. Zemberek
13. Alt Kamara
14. Satılık Dünya
15. Köy Hocası ile Sığırtmacı
16. Şeytanminaresi

17. Bekâr
18. Beyaz Pantolon
19. Bir Kadın

Kitabın sonunda Ara Güler tarafından yazılan “Sait Faik Abasıyanık ” başlıklı bir yazı da bulunmaktadır.

Şahmerdan Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.7. Metindeki zaman ve mekânın özelliklerini belirlerler:

“Haziran yağmurları birdenbire kesilmiş, yaz, rüzgârsız, ağır ve kasvetli, iskelenin ve denizin üstüne çöküvermişti dört hamlacı terliyorlardı” (2022, s. 3).

“Haziran yağmurları” ifadesi hikâyenin zaman olarak haziran ayında geçtiğini göstermektedir.

Hikâyenin genelinde kahramanlar arasında konuşmalar geçmektedir, bu durum da anlatım tekniklerinden diyaloga örnek olarak gösterilebilir (A.2.9 kazanımı).

Çelme Hikâyesi. A.2.9. Metindeki anlatım biçimleri ve tekniklerinin işlevlerini belirler:

“O bayıra yaslanmış köye kadar çıkmayacağım. Bayırın dibinde Subaşını bulup oturacağım ve kendi kendime diyeceğim ki:

‘İşte cennetin akarsuyu... Cennete giremem. Burada dinleneyim’” (2022, s. 10).

“Aman, şuranın böğürtlenleri harika, parmak gibi yahu, koş!’ dedim, kendi kendime” (2022, s. 11).

Kahramanın kendisiyle konuştuğunu ifade etmesi anlatım tekniklerinden iç konuşmaya örnektir.

Hikâyede diyaloglara da yer verilmiştir (A.2.9 kazanımı):

...

- Refika Hanım, dedi, isterseniz biraz dinlenelim.

Refika Hanım denilen şişman hanım:

- Aman, dedi, orada dinleniriz. Bir dinlenirsin bir daha artık kalkmam. Sizin de burnunuzdan getiririm. Aman, tövbeler tövbesi! Bir daha mı? A kadın! Senin bu vücutla değirmen başına teferrüce gitmeye ne hakkın var, ne takatın...

Bütün millet bu sözlere güldü. Yalnız arkadan gelen asker gülmedi.

Şube reisinin hanımı emirbere haykırdı:

- Hasan, dedi, yoruldun mu?
- Yok hanım, diye cevap verdi asker biz yorulmayız... (2022, s. 14)

“ Burnumuzdan döktü” ifadesini deyim örneği olarak gösterebiliriz (A.2.10 kazanımı).

Kaşıkkadası'nda Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.8. Metindeki anlatıcı ve bakış açısının işlevini belirler:

“Sandalın başında Mücahit oturmuştu. İki küçük, küreklerdeydi. Ben sandalda başım döndüğü için ta dibe çömelmişim. Denizi göremiyordum. Yalnız çok aydınlık gökyüzünün bir akarsu gibi kaydını görüyordum” (2022, s. 19).

Hikâye kahraman bakış açısıyla yazılmıştır.

A.2.10. Metnin üslup özelliklerini belirler:

... Yüzle ahlak arasında herhalde müthiş bir münasebet vardır. Güzel olan muhakkak güzel ahlaklıdır demiyorum. Fena ruhlu güzel yüzün, insanı perişan eden, mahveden zehri de inkâr edilemez. Yalnız şunu demek istiyorum ki ahlakın yüze eklediği mimikler, hatta renkler, tikler ve yüz ahlak her ikisi güzelken de vardır. Hatta bunlar sevimlidirler. Ahlak bozulmazsa, tertemiz, sevimli, hatta dostun onları taklit edeceği gelesi kadar tatlıdır... (2022, ss. 26-27)

Kahramanın kişisel düşüncelerine yer verilmesi dil ve anlatım özellikleri bakımından öznelliğe örnek olarak gösterilebilir.

Mahpus Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.11. Metinde millî, manevi ve evrensel değerler ile sosyal, siyasî, tarihî ve mitolojik öğeleri belirler:

“Kuvayı Milliye teşekkül edinceye kadar şehri beklediler. Kırk kilometrelik uzaklara kadar kasabayı baltalı ve nacaklı körlerin binlerle bekledikleri işitildi. Ne Çerkez Ethem, yaveri, ne halife kuvvetleri, ne de Yunanlar gözüktü. Bütün çapulcu alayı başka kasabalara gittiler” (2022, ss. 32-33).

“Kuvayı Milliye” ve “Çerkez Ethem” ifadeleri tarihî unsur olarak ele alınabilir. Aynı zamanda bu ifadelerin kullanılması ve dönem olarak Kurtuluş Savaşı döneminden bahsedilmesi hikâyedeki olayın zamanı hakkında bilgi vermektedir (A.2.7 kazanımı).

Krallık Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.8. Metinde anlatıcı ve bakış açısının işlevini belirler:

“Ali Rıza, kaşık adasına yanaştırdı sandalını çakıllara çekti sonra hemen, sandalın burnu hizasına, bağdaş grup oturdu. Uzun zaman mühim bir şeyler düşündü” (2022, s. 65).

Hikâye gözlemci bakış açısıyla yazılmıştır.

A.2.9. Metindeki anlatım biçimleri ve tekniklerinin işlevlerini belirler:

...

Kendi kendine:

- Ulan, dedi ne duruyorum be! Alırım çoluk çocuğu bekçi gibi gelir yerleşirim kim ne diyebilir?

Bu mülahazayı kafasında değil, bağıra bağıra yaptı. Yerinden kalkmadan evvel biraz düşündü:

- Kim ne diyebilir ha?..

Send, var kuvvetiyle iterek içine bir lastik top çevikliğiyle atladı. (2022, s. 65)

Hikâyede iç konuşma ve diyalog tekniklerine yer verilmiştir.

Zemberek Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.7. Metindeki zaman ve mekânın özelliklerini belirler:

“...

Sınıfın içine sonbahar öğlesi dalga birikiyor; sinekler, nebatat hocasının etrafında ve büyük pencerelerin üzerinde Mesut ve kayıtsız çiftleşiyorlar, hocanın bahsettiği nebatat tohumları, etrafımız saran bol ve beyaz ışıkların içinde dönüp dolaşıyor sanki” (2022, s. 83).

Hikâyedeki mekân sınıf olarak belirtilmiştir.

A.2.9. Metindeki anlatım biçimleri ve tekniklerin işlevlerini belirler:

Muhterem babacığım,

Göndermiş olduğunuz sekiz tarihli mektubu aldım. Ne kadar memnun oldum, tahmin edemezsiniz. Burada havalar çok iyi gidiyordu. Fakat dün birdenbire gökyüzü bulutlarla kapandı. Bardaktan boşanırcasına yağmur yağıyor. Bu yağmurdan sonra Nilüfer ovası çok güzelleşmiş. Pencereden bütün hava gözüküyor. Sabahleyin bir deniz gibi üstünü siz kaplayan bu manzara, bana her zaman Gemlik ı hatırlatıyor -arkadaşım Gemlikliydi-, sizleri çok göreceğim geldi. Derslerime dediğiniz gibi muntazaman çalışmaktayım. Sonra babacığım, darılmazsanız size bir şey daha söyleyeceğim: bana mektebe gelirken vermiş olduğunuz saat kırıldı. Hani içindeki demirden şey... Nasıl derler hani, o içindeki kıvrır kıvrır çelik şey... İşte o kırıldı. Bu hafta oraya giden olursa göndereceğim. Mektepte saat dolu babacığım. Saatin ne lüzumu var? Siz yaptırır, kullanırsınız. Annemin ve sizin ellerinizden öper, hayır dualarınızı beklerim, babacığım.

Oğlunuz: Celil (2022, s. 88).

Hikâyede kahramanın mektubuna yer verilmesi anlatım tekniklerinden montaja örnektir.

A.2.11. Metinde millî, manevi ve evrensel değerler ile sosyal, siyasî, tarihî ve mitolojik öğeleri belirler:

“Hesse'den sonraki ruhiyat dersiydi. Hoca bizi heyecanları heyecansız bir lisanla anlatıyordu. Ruhiyat hocamız ihtiyar bir adamdı” (2022, s. 86).

Hikâyede “hendese” ve “ruhiyat” gibi derslerin söylenmesi Osmanlı Dönemi’ne ait ifadelerdir. Bu bu ifadeleri tarihî bir unsur olarak ele alabiliriz.

Şeytanminaresi Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.7. Metindeki zaman ve mekân ın özelliklerini belirler:

Yazın deniz kenarları tenhaliği nispetinde güzeldir. Haziran içindeydik. Hiç rüzgâr yoktu. Çakılla örtülü sahilden yukarıda kayalar ve kayalara yer yaratılmış çam ağaçlı, bir tarla kadar mümbit uçurumlar vardı. Oralarda sarı katırtırnakları, deve, gür, yeşil, pembe bitmişti. Güneş bir sel gibi demirli topraktan akıyor ta tepeden seyrettiğin bu güzel plaja, bir göle dökülür gibi dökülüyordu... (2022, s. 105)

Hikâyede zaman (haziran/yaz) ve mekân (plaj) açıkça belirtilmiştir. Bunun yanında hikâye kahraman bakış açısıyla yazılmıştır.

Alemdağ’da Var Bir Yılan

Sait Faik’in “Alemdağ’da Var Bir Yılan” adlı hikâye kitabının içerisinde on dört hikâye bulunmaktadır:

1. Öyle Bir Hikâye
2. Yalnızlığın Yarattığı İnsan
3. Alemdağ’da Var Bir Yılan
4. Panco’nun Rüyası
5. Melâhat Heykeli
6. Yani Usta
7. İki Kişiye Bir Hikâye
8. Rıza Milyon-er
9. Sarmaşıklı Ev
10. Eftalikus’un Kahvesi
11. Hişt, Hişt!..
12. Dülger Balığının Ölümü
13. Kafa ve Şişe
14. Çarşıya İnemem
15. Dolapdere
16. Bir Hastalık
17. Yılan Uykusu

Kitabın sonunda ise Fikret Ürgüp tarafından yazılan “Sait Faik Realitesi” başlıklı bir bölüm bulunmaktadır.

Alemdağ'da Var Bir Yılan Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.8. Metinde anlatıcı ve bakış açısının işlevini belirler:

“Daha tiyatroya girerken kar başlamıştı. Çıkınca meydana bembeyaz buldum. Boynumdan içeriye bir damla düştü. Ürperdim” (2022, s. 23).

Hikâye kahraman bakış açısıyla yazılmıştır. “Kar başlamıştı” ifadesiyle hikâyedeki zaman (kış) hakkında bilgi verebiliriz (A.2.7 kazanımı).

A.2.9. Metindeki anlatım biçimleri ve tekniklerinin işlevlerini belirler:

“Günlerden cuma. Mektep tatil. Süleymânîye’de Kirazlı Mescit Sokağı’nda oturuyoruz. Ben 17 yaşlarındayım. Münir Paşa Konağı’nın çam ağacını hatırlıyorum” (2022, s. 24).

Hikâyede geçmişle ilgili bir anlatımın olması geriye dönüş tekniğinin kullanıldığını göstermektedir. Gün ve mekân hakkında bilgi verilmesi ise A.2.7 kazanımına örnektir.

A.2.10. Metnin üslup özelliklerini belirler:

Günlerden pazartesi. Yine vapurun alt kamerasından. Yine hava karlı. Yine İstanbul çirkin. İstanbul mu? İstanbul çirkin şehir. Pis şehir. Hele yağmurlu günlerinde. Başka günler güzel mi, değil; güzel değil. Başka günler de köprüsü balgamlıdır. Yan sokakları çamurludur, molozludur. Geceleri kusmukludur. Evler güneşe sırtını çevirmiştir. Sokaklar dardır. Esnafı gaddardır. Zengini lakayttır. İnsanlar her yerde böyle. Yıldızlık karyolalarda çift yatanlar bile tek. (2022, ss. 24-25)

Kahramanın kişisel düşüncelerine yer verilmesi, dil ve anlatım özelliklerinden öznelliğe örnek olarak gösterilebilir. Bunun yanında kişiye ait özelliklerin bir nesneye, eşyaya, doğa unsurlarına vb. atfedilmesi (evlerin güneşe sırtını çevirmesi) teşhis sanatına örnektir.

“Yalnızlık dünyayı doldurmuş. Sevmek, bir insan sevmekle başlar her şey. Burada her şey bir insanı sevmekle bitiyor” (2022, s. 25).

Öznel bir düşünceye yer verilmiştir.

Panco’nun Rüyası Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.7. Metindeki zaman ve mekânın özelliklerini belirler:

“...

Konsolun üstündeki saat sekiz buçuğu dört geçerken annem bana sesleniyordu” (2022, s. 29).

“... Sekize çeyrek kala sobanın başındaydım. Babam daha kalkmadı. Annemle küçük kardeşim beni görünce erken kalkışıma sevindiler” (2022, s. 32).

Hikâyede saat aralıkları yazara özgü bir üslupla (sekiz buçuğu dört geçerken) verilmiştir.

A.2.9. Metindeki anlatım biçimleri ve tekniklerin işlevlerini belirler:

“Pando mazi,

Ta vri stomaste

Pando mazi” (2022, s. 30).

Metinde Yunanca bir şiire yer verilmesi anlatım tekniklerinden montaja örnektir. Hikâyede Yunanca terimlerin bulunması ise yazarın üslubu/üslup zenginliği hakkında bilgi vermektedir (A.2.10 kazanımıza örnek olarak gösterilebilir).

Metinde diyalog tekniğine de çokça yer verilmiştir:

“...

- İş mi buldun Panko? dediler.

- Yok, dedim.

- Neden erken kalktın öyleyse.

Darmış gibi yaptım.

- İsterseniz yeniden gidip yatayım, dedim” (2022, s. 32).

Yani Usta Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.9. Metindeki anlatım biçimleri ve tekniklerin işlevlerini belirler:

Ben Yani Usta’yı nasıl tanıdığımda yaşı on beşti. O zaman daha, Yani Usta, değildi. Karagözlü, karabacaklı, kara saçlı, kara bir çocuktü...

Ben mi?.. Ben kocaman bir adamdım. Ne yalan söyleyeyim: İşim gücüm yoktu. Dünyada kimsecikler yoktu. Bir anam vardı o kadar. Ondan öte kimim kimsem yoktu. Yani usta bugün yirmi yaşında... (2022, s. 41)

Hikâyede geçmişten bahsedilmesi anlatım tekniklerinden geriye dönüş tekniğine örnektir.

Hikâye kahraman bakış açısıyla yazılmıştır ancak metinde sıkça diyaloglara yer verilmesi bu bakış açısının ortadan kalkmasına neden olmuştur.

Rıza Milyon-er Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.7. Metindeki zaman ve mekânın özelliklerini belirler:

1937’den beri İstanbul’a gelmemişti. Otuz yediden kırk yediye on, kırk sekize on bir, kırk dokuza on iki, elli üçe varmaya dört, demek tam on altı yıl...

Otuz yedide bir şubat sonundaydı. Bu seferki marta rastlığına göre on altı yıl bir ay şu kadar gün. Yıllarda durulmayan istasyonlardan geçer gibi geçiliyor be! (2022, s. 55)

Hikâyede zaman aralığı detaylı bir şekilde verilmiştir. “Yıllarda durulmayan istasyonlardan geçer gibi geçiliyor be!” İfadesi ise istiare sanatına (yılların trene benzetilmesi yönüyle) örnek olarak gösterilebilir (A.2.10 kazanımına örnektir).

A.2.9. Metindeki anlatım biçimleri ve tekniklerin işlevlerini belirler:

Trenden indiği zaman pek şaşkındı, pek pişmandı. Ne demeye terliğini, hela kokan ılık sofaları bırakmıştı? Karıcağızının hâlâ pembe yüzünü, oğlunun ikide bir şaplak indirdiği güzel ensesine, kızının kirpiğini bir özleyiş özledi!.. İnsan radyosunu, radyosunu bulanık yeşil gözünü; kırmızı, yeşil, sarı çizgilerle çizikli gavur şehirleri adı dolu aydınlık yerine de özler miymiş? Allah kahretsin! Özlermiş insan duygulu olunca... (2022, s. 55)

Kahramanın kendisiyle konuşuyormuş gibi ifadelerde bulunması anlatım tekniklerinden iç konuşmaya örnek olarak gösterilebilir. Hikâye gözlemci bakış açısıyla (A.2.8 kazanımı) yazılmıştır.

A.2.10. Metnin üslup özelliklerini belirler:

“... Nasıl olsa doktordan alırım almasına ya, neden para verelim değil mi ya? Veremem efendi, veremem, dedi eczacı, ya kalbin varsa? Ya tansiyonun yüksekse? Ya ganserliysen? Ya ciğerlerin de gapanmamış yaran varsa?.. İçimden, ağzını yel alsın herif, dedim” (2022, s. 56).

“Ganserliysen, gapanmamış” gibi İfadelerin kullanılması hikâyenin günlük konuşma diliyle (ağız özelliklerine yer verilmesi) yazıldığını göstermektedir. “Ağzından yel alsın” şeklinde kalıplaşmış bir söz de deyim örnektir.

A.2.11. Metinde millî, manevi ve evrensel değerler ile sosyal, siyasî, tarihî ve mitolojik öğeleri belirler:

“Tito’nun resmine baktı. Ulan olur mu olurdu. Doğruysa şu havadis harp çıkardı. İlk Cihan Harbi de Avusturya veliahdının öldürülmesinden patlamamış mıydı? Hep Sırbıya’dan patlak vermiyor muydu?” (2022, s. 50).

Metinde I. Dünya Savaşı’nın başlamasına neden olan bir tarihî olaydan bahsedilmiştir.

Eftalikus’un Kahvesi Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.14. Yazar ile metin arasındaki ilişkiyi değerlendirir:

Bir genç adam yanıma geldi:

- Merhaba, dedi.
- O, merhaba, dedim.

Sonra benimle çoktandır tanışmak istediğini, bir fırsatını bulamadığını söyledi. Yürümeye başladık. Öyle şeyler soruyordu ki, samimi olup olmadığını anlayabilmek zordu. Sordukları samimi ise onun hesabına, değilse benim hesabıma dikkatli bulunmak lazım geliyordu. Öyle ya, ya alay ediyorsa... Cepheyi ona göre alır, bir fırsatını bulup tüymek hayırlı olur... Ama ciddiye bu samimiyeti çocukla, toyluğa vermeli... (2022, s. 73)

... Gide'i görsen, bu seksenlik ihtiyarı nasıl hayranlıkla seyretmezsin, konuşma fırsatı bulsan kim bilir ne olmadık sualler sormazsın.

- Sizin de böyle bir kahvede oturabileceğim hiç aklıma gelmezdi.

...

- Sizin hikâyelerinizi...

Sonradan belki de pişman olacağı cümlesini tamamlamamak için hemen müdafaaya geçmeli. Genç adam hem de eleştirmeci olmak istediğini söylüyor. Öylesine pişman olacak ki. Rotayı değiştirmeli.

- Siz de hikâye mi yazarsınız?

- Benim yaşımda herkes gibi şiir yazıyorum. Bi iki hikâyede denedim ama beceremedim. Daha çok tenkide çalışıyorum. Neşredilmiş, bilmediğim Türkçe bir hikâye yok, diyebilirim ama sizin... (2022, s. 74)

Hikâyede yazarın bir kahraman olarak ele alındığını söyleyebiliriz. Yazar hikâyedeki diğer kahramanla konuşarak kendi özellikleri ve düşünceleri hakkında bilgiler vermiştir.

“...

- Sizin, dedi, en çok ‘Lüzumsuz Adam’ı severim. Sonra ‘Baba-Oğul’u, bir de ‘Tespîh hikâyeniz vardır, o da hoştur, dedi. ‘Kameriyeli Mezar’da fena değildir” (2022, s. 77).

Yazarın eserleri hakkında bilgi verilmiştir. Aynı zamanda yazarın eserlerine yer verilmesi hikâyedeki kahramanlardan birinin Sait faik olduğunun kanıtıdır.

Hişt, Hişt Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.9. Metindeki anlatım biçimleri ve teknik işlevlerini belirler:

“...

- Hişt, dedi.

...

- Hişt, hişt, dedi.

... Gökten bir kuş hişt hişt ederek geçmiştir. Arkamdan yılan, tospağa, bir kirpi geçmiştir. Bir böcek vardır belki hişt hişt diyen.

- Hişt! dedi yine...” (2022, ss. 79-80).

Hikâyede “hişt, hişt” ifadelerinin tekrar edilmesi anlatım tekniklerinden leitmotiv tekniğine örnektir.

Yürüyordum. Yürüdükçe de açılıyordum. Evden kızgın çıkmıştım. Belki de traş bıçağına sinirlenmiştim. Olur, olur! Mutlak traş bıçağına sinirlenmiş olacağım. Otların yeşil olması, denizin mavi olması, gökyüzünün bulutsuz olması, pekâlâ bir meseledir. Kim demiş mesele değildir, diye? Budalalık! Ya yağmur yağsaydı... Ya otların yeşili mor, ya denizin mavisi kırmızı olsaydı... Olsaydı o zaman mesele olurdu, işte. (2022, s. 79)

Anlatım tekniklerinden iç konuşma tekniği kullanılmıştır. Bunun yanında hikâye kahraman bakış açısı ile yazılmıştır ancak hikâyenin genelinde diyalogların olması bakış açısını ortadan kaldırmaktadır.

Dülger Balığının Ölümü Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.9. Metindeki anlatım biçimleri tekniklerinin işlevlerini belirler:

... Vücudunu bir şehvet anı sarmıştır... Birden bire dehşetli bir şey gördüm: Tuhaf bir şekilde, ağır ağır ağarmaya, rengini atmaya, bembeyaz kesilmeye giden bir hal almaya başlamıştı. Acaba bana mı öyle geliyor? Sahiden rengini mi atıyor? demeye, dikkatli bakmaya lüzum kalmadan yanıldığımı anladım. (2022, s. 86)

Hikâyede anlatım tekniklerinden iç konuşma tekniğine yer verilmiştir. Aynı zamanda metin kahraman bakış açısıyla (A.2.8 kazanımı) yazılmıştır.

A.2.10. Metnin üslup özelliklerini belirler:

“... Harikulade tatlı bir ölümdü. Belki de balık hâlâ suda, derinliklerde bulunduğunu sanıyordu. Karnı tok, sırtı pektir. Akşam olmuştur” (2022, ss. 85-86).

“Karnı tok, sırtı pek” ifadesinin kullanılması deyimi örnektir.

A.2.11. Metinde millî, manevi ve evrensel değerler ile sosyal, siyasî, tarihî ve mitolojik öğeleri belirler:

Rum balıkçıların Hrisopsaros (Hristos balığı) dedikleri bu balık, vaktiyle korkunç bir deniz canavarıymış. İsa doğmadan evvel Akdeniz’e dehşet salmış. Bir Fenikeli denize düşmeyegörsün! Devirdiği Kartacalı çektirmesinin, Beniisrail balıkçı kayığının sayısı sayılamamış. Keser, biçer, doğrar, mahmuzlar, takar, yırtar, koparır, atar, çeker parçalamış. Akdeniz’in en gözü pek; insandan, hayvandan, fırtınadan, yıldırımdan, yağmurdan, beladan, işkenceden Yılmaz korsanı, dülger balığının adından bembeyaz kesilirmiş.

İsa, günlerden bir gün deniz kenarında gezinirken sandallarını büyük bir korkuyla bırakıp kaçan balıkçılar görmüş. "Ne oluyorsunuz?" diye sorunca balıkçılara, "Aman," demişler balıkçılar, "elaman! Elaman, bu canavardan! Sandallarımızı kırdı, arkadaşlarımızı parçaladı. Hepsinden kötüsü, balık tutamaz olduk, açlıktan kırılırız.

İsa yalınayak, başı kabak; dülger balıklarının yüzlercesinin kaynaştığı denize doğru yürümüş. En kocamanını, uzun parmaklı elleriyle tutup sudan çıkarmış.

İki elinin başparmağa arasında sımsıkı tutmuş, eğilmiş, kulağına bir seyler söylemiş... O gün bugündür dülger balığı, denizlerin görünüşü pek dehşetli, fakat

huyu pek uysal, pek zavallı bir yaratıdır. Birçok yerlerinde çiviye, kesere, eğriye, kerpetene, testereye, eğeye benzer çıkıntıları, kemikle kılçık arası dikenleri vardır. Dülger balığı adı bunlardan ötürü ona takılmış olmalı. (2022, s. 84)

Metindeki balığa “Dülger balığı” isminin verilme sebebi, nesnel/evrensel bir bilgi/hikâye şeklinde anlatılmaya başlamış sonrasında ise kahramanın fikri gibi gösterilerek öznelliğe yer verilmiştir.

Çarşıya İnemem Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.8. Metinde anlatıcı ve bakış açısının işlevini belirler:

Sanki yazı yazmaya yeni başlıyorum. Aylardan beri elime kalem almadım. Alsaydın sanki bir şey mi yumurtlayacaktın? Sanmam. İyi oldu! Doğrusu buna ben de memnunum. Ama bu akşam neden beni her şeye oturup bir şeyler karalamaya zorluyor? Hani biraz daha dişimi sıksan, yalanda söyleyebileceğim. Beni, bilmediğim bir şeyi zorladı diyeceğim. Değil. Hep böyle olur. Bir vapur beklerken, iki ayağım bir pabuç tayken yazı yazarım... (2022, s. 95)

Hikâye kahraman bakış açısıyla yazılmıştır. Kahraman hikâye boyunca yazı yazma sürecinden bahsetmektedir. Yazarın da yazı yazmayı sevmesi bize kahramanın Sait Faik olduğu düşüncesini vermektedir.

Bir Hastalık Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.10. Metni üslup özelliklerini belirler:

...

- Mebus olduktan sonra bol bol telafi ederiz, efendim, derdi. Hâlihazırda benden denizin sekiz dönüm tarlasından başka bir ineği ile iki öküzü aşar yüzünden haciz altındadır. Binanen alâzalık sizlere kahve ısmarlayacak vazühalde değilim.

Yalandı. Rahmet Hoca hasisti. Köyünün zengini sayılırdı. Öteden nüfus müdürü kaymakama seslenirdi:

- Dersiâm Rahmet Hoca hazretlerinden muhtasar müfit bir hitabe rica etsek delalet buyurmaz mısınız?

Rahmet Hoca en çok nüfus müdürüne içerlerdi.

- Mebus olup intahap dairemin köylerinin derd ü alamını, müzayaka ve iptidailiğini gidermek için bir dersiâm olmaya sanırım hiç lüzum yoktur. Rüştü'ye mezunu olmak kâfi ve vafidir.

Rahmet Hoca ‘Süpürgeci Mektebi’ namıyla maruf rüşdiye mektebini birincilikle bitirmişti... (2022, s. 110)

Hikâye başlarda akıcı bir dile yazılırken yazarın anlaşılması zor/bilinmeyen kelimeler kullanması akıcılığı bozmuştur. Diyaloğa yer verilmesi de A.2.9 kazanımına örnektir.

A.2.11. Metinde millî, manevi ve evrensel değerler ile sosyal, siyasî, tarihî ve mitolojik öğeleri belirler:

“... Benim mebus olarak seçtiğiniz gün bütün kuvvetimle şunları yapmaya çalışacağım. İlk iş olarak aşırı kaldıracacağım” (2022, s. 111).

“Rahmet Hoca babasından kalma bir altın tenekesini böylece bitirdikten sonra bir zaman şehre inmedi. Birinci Dünya harbi bitti. İstiklal Harbi’nde sırtında fişeklerle bir ara gözüktü. Gözükmesi ile kaybolması da bir oldu. Cumhuriyet ilan edilince galiba üçüncü devrede tekrar kasabada gözüktü” (2022, s. 113).

Aşar vergisinin kaldırılmasından, Birinci Dünya Savaşı’ndan, İstiklal Harbi’nden, Cumhuriyetin ilan edilmesinden bahsedilmesi tarihî unsurlara bir örnek olarak gösterilebilir.

Havuz Başı

Sait Faik’in “Havuz Başı” adlı hikâye kitabının içerisinde yirmi üç hikâye bulunmaktadır:

1. Havuz Başı
2. Kumarbaz Hayri Efendi
3. Çatışma
4. İyilik Unutulmaz
5. Bir Sonbahar Akşamı
6. Bir Ev Sahibi
7. Bayan Gülseren
8. Yüksekaldırım
9. On Milyonerle On Metresi
10. Jimnastik Yapan Adam
11. İnsan Gibi Bir Şey: Huy
12. Su Basmacı
13. Mektup
14. Sur Dışında Hayat
15. Serseri Çocukla Köpek
16. Sonbahar
17. İnsanlar, Türküler, Masallar
18. Parkların Sabahı, Akşamı, Gecesi
19. Cezayir Mahallesi
20. Simitle Çay
21. Şehrin Sabahları ve Adamların Biri
22. Şehrâyin

23. Güğüm

Kitabın sonunda ise Oktay Akbal tarafından yazılan “O Mayıs Günü Kalkan Saat Yedi Vapuru” başlıklı bir bölüm bulunmaktadır.

Havuz Başı Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.9. Metindeki anlatım biçimleri ve ve tekniklerinin işlevlerini belirler:

Beyazıt Havuzu’nun kenarındaki kanepelerden birine oturmuş sizi bekliyorum. Yaşını almış bir adamın 20 yaşındaki çocuk kederlerini, sevinçlerini yaşaması ne demektir, diye düşünüyorum: Belki, bir geç olma hadisesi. Belki de bir çeşit hazları, kederleri, çocuk lıkları uzatma temayülü. Ama bu uzayın yaz kışın gelmeyeceğini alamet değil. Kış müthiş olacak, kar yolları kapayacak, bembeyaz ovada ölümlük uzayıp gidecek... (2022, s. 1)

“Soğuktan mı titriyordum, yoksa heyecandan mı yoksa, üzüntüden mi, bilmem” (2022, s. 1).

Hikâyenin genelinde anlatım tekniklerinden iç konuşma tekniğinin kullanıldığını söyleyebiliriz.

Kahramanın beklediği yerin belirtilmesi mekân hakkında bilgi verildiğini göstermektedir (A.2.7 kazanımı). Hikâyenin birinci tekil kişi ağzıyla yazılması da kahraman bakış açısının kullanıldığını göstermektedir A.2.8 kazanımı).

Hikâyenin başlarında “ya hastaysanız, hasta olmayın, yoksa hasta mıydınız” (2022, s. 2) gibi ifadelerin tekrar edilmesi anlatım tekniklerinden leitmotiv tekniğine örnek olarak gösterilebilir.

A.2.10. Metnin üslup özelliklerini belirler:

Hikâyede “Ali Sofya (Ayasofya), tonel (tünel), ne verdikti” (2022, ss. 3-4) gibi sözcüklerin günlük konuşma diliyle yazılması (ağız özelliklerine yer verilmesi), yazarın hikâyelerinde yerli halka da yer verdiğini göstermektedir.

Kumarbaz Hayri Efendi Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.9. Metindeki anlatım biçimleri ve tekniklerinin işlevlerini belirler:

...

Ama, Hayri’nin sabit fikri, daha doğrusu meselesi günden güne onu sarsmaya başlamıştı: “Acaba hakikaten şu dünyada faydasız mıyım? Faydasızsam zararlı mıyım? Zararlıysam ne olur? Ne çıkar?..” geceleri yatakta bu halleri kendi kendine sormaya başlamıştı. Ama sabah olur olmaz sokağa fırladı. (2022, s. 11)

Kahramanın kendi kendine konuşması anlatım tekniklerinden iç konuşmaya örnektir. Ayrıca kahramanın düşüncelerinin bilinmesi hikâyenin ilahi bakış açısıyla yazıldığını göstermektedir (A.2.8 kazanımı).

A.2.10. Metni üslup özelliklerini belirler:

“... Yalnız başına olan insan kadar büyük adam yoktur ama insanlar insanlarla beraber olan insan hakiki kıymetini ölçer, biçer. O zaman büyük adamsa büyük adamdır. Bir şeye yaramaz adamsa bir halta yaramaz adam olduğunu anlayan adam da bir şeydir” (2022, s. 7).

Kahramanın kişisel düşüncesine yer verilmiştir. Dil ve anlatım özellikleri açısından incelendiğinde öznelliğe örnek olarak gösterilebilir.

Bir Sonbahar Akşamı Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.8. Metinde anlatıcı ve bakış açısının işlevini belirler:

“Nedir bu kuş, bilmem ki? Sonbaharda bulutlar turuncu renklidir. Sonbaharda yapraklar konuşur. Lodoslu İstanbul denizine baş döndürücü şeydir! Bir lodosun günde vapura atlayıp her ipin, her madenin ısıklık çaldığı bir vapurda adalara gidip gelirim” (2022, s. 29).

Hikâye kahraman bakış açısıyla yazılmıştır.

A.2.10. Metni üslup özelliklerini belirler:

... İnsana bu kadar uzak olan bu kuş da insanlıktan bir şey vardır. Onu şehvetle yediğim için, onu aşkla kokladığım için mi severdim? O güzel insanlar gibi kokan tüylerinden çıkan insanı merhamete, sevgiye davet eden o güzelliğin kokusu için mi severim? Yoksa bu korkaklığı, bir akşamüstü şehrimize düştüğü için mi? Hayır, hiçbirisi için değil. 10’u çocukluğumda yediğim için, onu ellerimle meyve gibi topladığım için mi? Hayır, hiçbirisi için değil. İnsan gibi bu odayı sevdiği için mi? Hayır! Sevgilime benzediği için mi? Hayır! “Ne için o halde?” diye soran olursa, bilmediğim için, sebebini bilmediğim için... (2022, ss. 31-32)

Kahramanın duygusallığı hikâyede net bir şekilde ifade edilmiştir.

Bir Ev Sahibi Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

Metin genel çerçevede diyaloglardan (anlatım tekniği) oluşmaktadır (2022, ss. 33-38). Bu durum A.2.9 kazanımına örnektir.

A.2.10. Metnin üslup özelliklerini belirler:

“... Ertesi gün bir yağmur, bir yağmur!.. Kiracılar eşyalarını nasıl arabaya yüklediler, nasıl evden pıllıyı pırtıyı toplayıp gittiler, bir görmeliydiniz” (2022, s. 38).

Hikâye dil ve anlatım özellikleri bakımından incelendiğinde deyim yer verildiğini söyleyebiliriz.

Yüksekkaldırım Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.9. Metindeki anlatım biçimleri ve tekniklerin işlevlerini belirler:

Şimal buz denizlerinde yakalanan deniz canavarı!

İki metre boyunda -270 kilo sıklığında- Bir vücudunda üç tane kuyruğu var!!!!... iki eli; iki elinin üstünde üç parmağı!... On parmağında on tırnağı??? İnsan gibi bir canavar(!) asker beş kuruş (yedi nokta yan yana) sivil on kuruş (virgül) buyrun. Gözlerinizle görün — Haydi efendi haydi! Sağ ve canlı (sorgu işareti). (2022, s. 50)

Anlatım tekniklerinden montaj tekniğine örnek olarak gösterilebilir.

Cezayir Mahallesi Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.7. Metindeki zaman ve mekânın özelliklerini belirler:

“Üçle dört arası Beyoğlu’nun bu kahvesi pek tenhadır. Sokakta tenhadır ya: Sinemaları, mektepler, daireler alacağını almış; sokağı parasız avarelere, kahveyi de bize bırakmışlardır” (2022, s. 121).

A.2.10. Metni üslup özelliklerini belirler:

“ O aralık dinleyemedim. Dışarıda bir ahmak ısılatan yağdı durdu. Karşiki telefon telini nereden bulduysa bir güneş buldu yaladı. Sokaktan hemen hemen bir an için kimse geçmedi” (2022, s. 123).

“Ahmak ısılatan” ifadesiyle yağmur anlatılmıştır. Bu durum söz sanatına (mecazı mürsel) örnek olarak gösterilebilir. Hikâye kahraman bakış açısıyla yazılmıştır (A.2.8 kazanımı).

A.2.12. Metinde edebiyat, sanat ve fikir akımlarının/anlayışlarının yansımalarını değerlendirir:

Sinema mı? Ne pis şeydir o! Onu da ne çabuk düşürür verdin. Bir şair nedim yaşamış, gülmüş, içmiş, eğlenmiş; meyhanelere, kayıkları, bahçeleri, hamamları, çimenleri ve laleleri, güzel çocukları sevmiş bilirdik. Öyleki kırk yılda bir içimizden bir sayı da böyle yaşadığı için kıskanmamış, köpürmemiş, hiç olmazsa ölümünden sonra yaşayışını, hoş görmüştük ona da iffet maskesi altında çirkinliği, hayattan memnun olmayışı, abus çehreye, pişmanlığı kondurduk... (2022, s. 122)

Hikâyede divan edebiyatı sanatçılarından “Nedim”le ilgili bilgiler/düşünceler eleştirel bir dille anlatılmıştır. Anlatım biçimlerinden tartışma tekniğine örnek olarak gösterilebilir (A.2.9 Kazanımı). Kişisel düşüncelere yer verilemesi de A.2.10 kazanımına örnektir.

Simitle Çay Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

Hikâyede yazar (Sait Faik) konuşmaktadır. Esere hikâyenin başlığıyla ilgili düşüncelerini söylemekle başlar:

Bu başlığa kaşar peynirini de eklemek isterdim ama onun çayla simidin dostluğu karşısında seninle ikinci planda kalması daha doğru. Çünkü çayla simit beraber bulduğumuz günler eksik değil, ama üçünü bir arada bulmak?.. Belki çayı da simitten ayırmak doğruydı. Yalnız simitten, sabahın o lezzeti, insan icadı yemişinden söz açmalıydı. Ama ne yaparsın, Çaya kıyamadım. Simitin yanında o da ikinci planda kalıyor ama dostlukları da samimi bir dostluktur... (2022, s. 127)

Simit ile çayın dostluğundan bahsedilmesi teşhis sanatına örnektir (A.2.10 kazanımı).

A.2.7. Metindeki zaman ve mekânın özelliklerini belirler:

“Yeniden İstanbul sokakları. Memursanız evrak, muharrirsenez mevzu, işçiyseviz tarak, işsizseviz park” (2022, s. 128).

Şehrâyin Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.8. Metinde anlatıcı ve bakış açısının işlevini belirler:

“İşte böyle bir gecede kendimi, fiçileri odalar kadar büyük olan bir meyhanede buldum. Bir fırının başındaydım. Koyu lacivert bir şarap, kışının zorla açabildiği modan parmak kalınlığında akıyordu. Elini oturduğum yerden gözükmüyordu, ama ben onu görüyordum” (2022, s. 135).

Hikâye kahraman bakış açısıyla yazılmıştır.

A.2.9. Metindeki anlatım biçimleri ve tekniklerinin işlevlerini belirler:

Hikâyede “canım yağmur yapsın istiyor” (2022, ss. 136-137) cümlesi sürekli tekrar edilmiştir. Bu durum leitmotiv tekniğine örnektir.

“Yağmur yağıyor

Seller akıyor

Arap kızı

Camdan bakıyor” (2022, s. 137).

Hikâyede bir şarkıya yer verilmesi montaj tekniğine örnektir.

A.2.10. Metnin üslup özelliklerini belirler:

“Saydıklarım, utanıp da sayamadıklarım bir yerden geliyor, hep bu kelimenin etrafını sarıyorlar, şu şehrâyin kelimesini hiç de sevmem. Bayramları, süslenmiş arabaları, kalabalığı” (2022, s. 135).

Kahramanın kişisel düşüncelerine yer verilmesi öznelliğe örnek olarak gösterilebilir.

Az Şekerli

Sait Faik’in “Az Şekerli” adlı hikâye kitabının içerisinde on yedi hikâye bulunmaktadır:

Son Hikâyeleri:

1. Az Şekerli
2. Battaniye
3. G...
4. Hikâye Peşinde
5. Kalinikhta

Eski Hikâyelerinden:

1. Bir Başka İstanbul
2. Bardaklar
3. Bekleyen Adamın Üç Hali
4. Müthiş Bir Tren
5. Bir Aşk Hikâyesi
6. Gümüş Saat
7. İlk Okuyucu Mektubu
8. Kıraathaneler
9. Fındık
10. Şöhrete Dair
11. Âşîyan Müzesi
12. Genç Edebiyatçılar

Kitabın sonunda ise Behçet Necatigil tarafından yazılan “Anlamak” başlıklı bir bölüm bulunmaktadır.

Az Şekerli Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.7. Metindeki zaman ve mekânın özelliklerini belirler:

“Genç adam, az şekerli bir kahve istedi kahveciden. İhtiyar Kahveci, gözlüklerinin üstünden gence baktı” (2022, s. 3).

Kahveciden kahve isteme gibi durumların ifade edilmesi, mekânın kahve olduğunu göstermektedir.

A.2.9. Metindeki anlatım biçimleri ve tekniklerin işlevlerini belirler:

“... ‘Az şekerli kahve içecek beye bak’ dedi içinden” (2022, s. 3).

Kahvecinin içinden bu cümleleri söylemesi iç konuşma tekniğine örnek olarak gösterilebilir. Bu durum aynı zamanda hikâyenin ilahi bakış açısıyla yazıldığını da göstermektedir (A.2.8 kazanımı).

... Mahalleye kazara uğramış bir beye takınılacak mütevazı bir yüzle:

- Hoş geldiniz, dedi.

...

- Hoş bulduk amca, dedi.

Sonra daha bir şeyler söylemek için:

- Az şekerli yaptın değil mi? diye sordu.

- Az şekerli kahveye ihtiyarlar içer, dedi kahveci, delikanlılar için orta şekerli münasip gördüm, öyle yaptım.

- Sen öyle münasip gördükten sonra biz de öylesine içeriz, dedi çocuk.

... (2022, s. 4)

Hikâyede anlatım tekniklerinden diyaloga yer verilmiştir.

Battaniye Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.7. Metindeki zaman ve mekânın özelliklerini belirler:

“Kahvede oturuyordum. Birdenbire camın dışında onu gördüm. Gülüyordu. Ok gibi dışarı fırladım. Bir sinemanın holüne saklanmıştı” (2022, s. 9).

Hikâyede olayın anlatıldığı/geçtiği mekân kahvedir. Metin kahraman bakış açısıyla yazılmıştır (A.2.8 kazanımı) ve “ok gibi fırladım” ifadesiyle benzetme (A.2.10 kazanımı) yapılmıştır.

A.2.9. Metindeki anlatım biçimleri ve tekniklerinin işlevlerini belirler:

“Cevap vermeyince düşünceler birbirini kovalıyordu. Bir insan niçin aranır diye düşündüm. Bir insan niçin aranır? Bir insan ötekini neden arar? Bir okulda öğretmen olsam bu konuyu verirdim öğrencilere” (2022, s. 9).

“Bir zaman onun kim olduğunu düşündüm. İnsanlar içinde bir insandı. Tıpkı benim gibi. Ona tehlikeli bir oyun oynuyordum. Belli bir bahtsızlığa doğru mu gidiyordu benim gibi? Hepimiz bir belli sona doğru gidiyor” (2022, s. 11).

Metinde anlatım tekniklerinden iç konuşma tekniğine yer verildiğini görmekteyiz.

G... Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.7. Metindeki zaman ve mekânın özelliklerini belirler:

“... Sisli bir Bursa sabahının lise bahçesindeki binaları birbirinden ayırıverdiği o gün, içerisine hiç görmediğimiz vagonsu tahtadan bir barakanın kapısında oturmuştuk” (2022, s. 13).

Hikâyede zaman (sabah) ve mekân (Bursa, lise bahçesi) açık bir şekilde verilmiştir.

A.2.10. Metnin üslup özelliklerini belirler:

“Doktorlar mı? Boş ver onları da... Onlar, Ne yaparlarsa yapsınlar artık siz hoş görünemezler. İsterlerse makbuzdan yarı yarıya kesinti yapsınlar; fayda yok. Onlar artık üstün insanlardır. İnsandan, üstünlerden de insana hayır gelmez. Biliyorlar. Kanda ne kadar globülin, ne kadar sedim var, biliyorlar” (2022, s. 15).

Öznel ve nesnel/bilimsel (globülin, sedim) bilgilere yer verilmiştir.

Hikâyede diyaloglara da yer verildiğini görmekteyiz (A.2.9 kazanımı).

Hikâye Peşinde Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.7. Metindeki zaman ve mekânın özelliklerini belirler:

İki bavul, bir çanta, bir denk, tahtadan bir valizle iki kadın, bir erkek, dört çocuktan ibaret bir aileyi gözüme kestirdim. Daha doğrusu Kadıköy İskelesi’nde bu ailenin erkeği önüme çıktı:

- Hemşerim, dedi. Haydar Paşa’ya hangi vapur kalkacak?

Solumu gösterdim, baştan savma:

- Bu yandaki.

- Sende mi Haydar Paşa’ya gidiyorsun?

Ne münasebet! Haydarpaşa’da ne işin var. Ada vapuru daha gelmedi, onu bekliyorum. Kadıköy iskelesinde vakit geçirmek daha kolaydır da... İnsanların çeşidi ile karşılaşılır da... Mahfuzdur da... Ama dur hele... Neden gitmeyeyim Haydar Paşa’ya? Sanki bir yerlere gidecekmişim gibi. (2022, s. 19)

Hikâyedeki mekân Kadıköy İskelesi’dir. Metinde diyaloglara yer verilmiştir (A.2.9 kazanımı).

A.2.9. Metindeki anlatım biçimleri ve tekniklerinin işlevlerini belirler:

Bak onlar ve beton yol gürültü içinde olduğu halde bu gürültülere kulaklarını kapayabilersen istasyonda garip bir sessizlik vardı. Bir trenin derin derin solugu duyuluyordu. Bir diğeri durmadan buhar fışkırtıyordu. Üstü örtülü perdenin altında dolaştım durdum. Rayların üzeri ıslak, pırıl pırıldı. Perdenin tavu ucuna kadar, kum yola kadar gittim. Uzakta bir köprü hayali, kırmızı yeşil ışıklar ve birbirini kesip biçerler... Bir tren manevra yapıyor, kesik kesik düdüğü çalıyor. Makasların kenarından muşambalı bir adam hızlı hızlı yürüyor, elindeki fenerin bana yeşil gözükken camini manevra yapan trene doğru sallıyor... (2022, s. 22)

Metinde anlatım biçimlerinden betimlemeye başvurulmuştur.

A.2.10. Metnin üslup özelliklerini belirler:

“...

- Aman abla! Sen ne kadar kılı kırk yararsın.

(Tenkit acemidir):

- Kırık yarmıyorum. Merak ediyorum. Birdenbire hastalandıysa, diye merak ediyorum. İstasyona gelirken bir araba çarptıysa... Hastanelere götürdülerse” (2022, s. 25).

“Kılı kırk yarmak” ifadesiyle hikâyede deyme yer verildiğini söyleyebiliriz.

Bardaklar Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.7. Metindeki zaman ve mekânın özel özelliklerini belirlerler:

“Sabahleyin erken kalktım. Bir kır kahvesine gidip oturdum. İnsan sevdiği insana mektup yazmak için bu saatte kalkmalı ve bir kır kahvesine gitmelidir, diyordum” (2022, s. 37).

Hikâyede mekân kır kahvesi olarak belirtilmiştir. Metin kahraman bakış açısıyla yazılmıştır (A2.8 kazanımı).

A.2.11. Metinde millî, manevi ve evrensel değerler ile sosyal, siyasi tarihî ve mitolojik öğeleri belirler:

...

Onun yaptığı bu garip güzellikteki köprüyü tarif edemeyeceğim. İnsan bir asma köprüyü, Mimar Sinan’ın dört kemer üzerine kurduğu bir köprüyü anlatabilir. Bu köprü anlatılamayacak gibi güzeldi.

...

Bu köprü hiçbir şeyden bahsetmiyordu. Bir mevsimlik ömrü vardı. Ne Sinanlar, ne Mikelanjlar, ne Fidyalar gibi büyük ömürlü değildi. Fakat bir insan yapısıydı. (2022, s. 38)

Metinde “Mimar Sinan, Mikelanj” gibi isimlerin geçmesi millî, evrensel, toplumsal vb. değerler bakımından ele alınabilir.

Bekleyen Adamın Üç Hali Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.9. Metindeki anlatım biçimleri ve tekniklerin işlevlerini belirler:

“... Balzacın hakkı yok: O diyor ki, ‘Aşk, şuuraltı bile olsa yine bir hesap kitap işidir.’ Burjuvalar arasında doğru. Fakat benim şu üstü, ne şuuraltı hiçbir hesabım yok. Hesapsızlıklarla doluyum. Sevgilim hesap ediyorsa, zararı yok ben hesap etmiyorum” (2022, s. 42).

Balzacın sözüne yer verilmesi anlatım tekniklerinden montaja örnektir. Hikâye kahraman bakış açısıyla yazılmıştır (A.2.8 kazanımı).

Zaman geçiyor. Bir cigara daha yakıyorum. Caddenin bir karış yerinden köpekli bir genç kız; siyahlar giyinmiş, sapı gümüş bastonlu bir Hristiyan kadını geçti. “Mobilya Yapım Evi”nin gülbüz چراغی gülüyor. Manavın önünden bir asker, üzüm alıyor. Bir araba geçti. Bir adam elinde bir şeyler götürüyor. Ana caddeye

bir tramvay geliyor: Acaba aşağıdan mı? Şimdi yan sokağa insanlar çıkacak. Ya aralarındaysa, ben ne yaparım? (2022, s. 42)

“Karşımdaydı. Yuvarlak yüzü, uykudan ve devirdiği şaraptan şişmiş yüzüme bakıyor. Bu dakikaya ne kadar hazırlanmak lazım geldiğini şimdi anlıyorum. Onu çok tabi karşıladım. Heyecanlarım nereye kaçmışlardı? O büyük saadet hissi neremdeydi? Hiçbir şey bulamadım. Fakat başka türlü nefes alıyordum” (2022, s. 45).

Anlatım biçimlerinden betimlemeye yer verilmiştir. Metin kahraman bakış açısıyla yazılmıştır. İç konuşma tekniğine de yer verildiğini söyleyebiliriz.

Müthiş Bir Tren Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.8. Metinde anlatıcı ve bakış açısının işlevini belirler:

Kıraathane'nin önüne oturmuşlardı. İki arkadaşlıklar. Nargilelerin marpuçlarını emerek susuyorlardı. Zayıf olanı lülenin ateşini nargilenin kehribar ağızlığıyla düzeltilti. Bir iki nefes daha çekti. Marpuçu sardı. Nargileyi önünden itti. Bu, yüzü karanlık, karışık bir adamdı. Kalın kasları vardı. Bu kasların altında kirpiksiz iki kahverengi göz sanki bir boşluğa bakıyordu. Önündeki çaydan bir yudum daha aldı. (2022, s. 47)

Rüyamda mı gördüm. Yoksa bir seyahatte mi başımdan geçti. Böyle şey olur mu olmaz mı? Oralarını geçelim. Böyle bir bak rüyada da görsem yine başımdan geçmiş sayılır. Başımdan geçmemiş olsa içimden, rüyamdan, hülyandan geçer miydi? Küçük bir istasyonda tren bekliyordum. İstasyon Maltepe mi, Kartal mı, Pendik mi hatırlayamıyorum. Yağmur durmadan yağıyordu. Bekleme yerindeki insanların hepsi mahsun, hepsi sarı, hepsi sükût idi. (2022, s. 47)

Metnin kahramanı rüyasını anlatırken gözlemci bakış açısını genel olarak ise kahraman bakış açısını kullanmıştır. Bu durumda hikâyenin çoğulcu bakış açısıyla yazıldığını göstermektedir.

Gümüş Saat Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.7. Metindeki zaman ve mekânın özelliklerini belirler:

“Zayıf, kansız bir oğlandım. Nihayet analığım beni köye göndermekten başka çare bulamadı. Uzak akrabalarından bir köylü gelip beni aldı.

Köyde öleyise canım sıkılıyordu. Kimseden en küçük bir alaka görmüyordum” (2022, s. 58).

Hikâyedeki mekân köy olarak ifade edilmiştir.

A.2.8. Metinde anlatıcı ve bakış açısının işlevini belirler:

“Onun ölümüyle beraber başlayan sinir hastalığım, bayılmaların, titremelerim doktorları bile aldatmıştı. Sahiden hasta olduğumu sanıyorlar, tepdilihava tavsiye ediyorlardı.

Ama ben, kendim çok iyi biliyordum ki hasta değildim. Nasıl becerirdim? Bilmem. Tiril tiril titrer, hayaletler görür gibi haykırır, düşer bayılırdım” (2022, s. 57).

Hikâye kahraman bakış açısıyla yazılmıştır.

A.2.10. Metnin üslup özelliklerini belirler:

“Ben iki saat sonra eve döndüğüm zaman kimse gelipte bana, ‘Sen öğleyin yoktun. Karnın zil çalıyordu. Bir lokma bir şey ye’ demezdi. Hasisliklerinden yapsalar ziyarı yoktu. Hayır hasisliklerinden değil, benim kendimin farkında değildiler” (2022, s. 58).

“Karnım zil çalıyor” ifadesiyle dil ve anlatım özellikleri bakımından deyme yer verildiğini görmekteyiz.

İlk Okuyucu Mektubu Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.11. Metinde millî, manevi ve evrensel değerler ile sosyal, siyasi, tarihî ve mitolojik öğeleri belirler:

Bir gün Söğütlü’ye Bulgar Sadık çetesi geliyor. Köylülere Kuvayımillie anlatılıyor. Nahiye müdürü de Sadık Baba ile beraber çalışmaya başlıyor. Domuzları öldüren tüfeğini omuzuna alıp Kuvayımillie’ye katılıyor:

Bu esnada hıyanet kuvvetlerini birsen gibi çoğaltmakta olduğunu gören Ankara hükümeti, bunu önlemek için genç bir generali kısa –Ali Fuat Paşa’yı– Geyve’ye göndermişti. Paşa’nın emriyle Maltepe Atış Talim Mektebi’ndeki depolarda bulunan cephanelerin Geyve’ye nakli vazifesi çetemize verilmişti. Kaptanımız Sadık Baba’nın eşsiz cesaret ve mahareti, uzun senelere dayanan tecrübeleri, İngilizler kadar bizi de hâlâ hayrette bırakan tedbirleri sayesinde hiç hadisesizce koca cephaneli boşaltmış, İstanbul’dan yollanan ve buları da beraber alarak Adapazarı İstasyonuna ulaştırmıştık. (2022, s. 62-63)

İkinci Dünya Harbi’nin devamı müddetce alman boyunduruğuna giren her memlekette birçok kahramanlar yetişti. Fransa’da ‘resistance’ mukavemet hareketi denen bu Çete Harbi’ne katılanlar en büyük şerefi kazandılar. Bütün dünyada da bu böyle oldu. Birinci Dünya Harbi’nden sonraysa galiba bizden başka hiçbir millet böyle bir harekete girişmişti... (2022, s. 64)

Hikâyede Kurtuluş Savaşı Dönemi’nden bahsedilmesi tarihî unsur olarak ele alınabilir.

Âşiyân Müzesi Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.11. Metinde millî, manevi ve evrensel değerler ile sosyal, siyasi, tarihî ve mitolojik öğeleri belirler:

“... Atatürk, Fikret’i sevmiş, takdir etmiş, hoşlanmış, iyice anlamış, Âşiyân’ı ziyaret etmiş. İşte bir milletin mukadderatını değiştiren adamın bir şairden neler alabileceğinin en büyük hücceti.

Evet, onlar edebiyatın, siyasetin ön safında ileriye gösteren ışığını genç kafalarda yakan ilk ateşlerdir” (2022, s. 86).

Hikâyede milletimiz/vatanımız ve edebiyatımız için önemli olan iki büyük isimden söz edilmiştir.

Belki en büyükleri bile bile Fuzuli kadar iyi şair değildi. Hamit’in bir müsveddesinde şunları okuyorum:

Bir âb kenarında idim yâr ile تنها
Mehtap görünmekte, şafak olmada peyda
Karşımda idi sevdiğimin, ol gece gûya
Hem kendisi, hem sureti, hem fikr ü hayali.
Bir de Fuzulî’nin güzel dilinden şu beyit:
Ne hoştur elde gülğün câm, başta aşk sevdası
Gönülde vasl zevki, can da cananlar temennası. (2022, s. 86)

Metinde, edebiyatımızda önemli bir yere sahip olan Fuzulî’den bahsedilmiş ve şiirine yer verilmiştir. Bu durum anlatım tekniklerinden montaja örnek olarak gösterilebilir (A.2.9 kazanımı).

...

Muhtelif pozlarda Hamitler. Fevkalade şık bir lacivert elbise, cebinde bej renginde padüşüed eldivenler... O şık, o çapkın diplomat, o altmış sekiz yaşında on sekiz yaşındaki kızları büyüyecek tığ gibi ihtiyar. Ötede dedesi, babası, amcası: on sekizinci asır Türkleri. Geniş alınlı, değirmi yüzlü, zeki gözlü, enerjik tipler. Onlar da kendi asırların elbiseleri içinde kusursuz. Abdülhak Molla, Müverrih Hayrullah Efendi, bir büyük amca... İşte Fatma Hanım, ‘Makber’ ilham eden kadın. İki kaşı birbirine değen, kahverengi gözlü, çekme burunlu, bıçak gibi ince yüzlü, çocuk dudaklı, kıvrıkcık saçlı narin dilber. Karşısında yine Hamit. (2022, s. 87)

Edebiyatın önemli isimlerinden Abdülhak Hamit Tarhan’dan da bahsedilmiştir. Bunun yanında kişilerin dış görünüşleri anlatılırken betimleme yapılmıştır (A.2.9 kazanımı).

...

Bir asra yakın yaşayan şair, zamanında tanınmış, sevilmiş, göklere çıkarılmış. Tanzimat’ın büyük şairi, Servet-i Fünun’un dâhisi. Bütün şairlerine tesir eden dâhisi. Fecr-i Âti’ye de aynı tesiri yapmış.

Şimdi Fikret’leyiz. Müze müdürü:

- Evini gezdikçe, bir vesika daha buldukça, etrafıma baktıkça, onu düşündükçe memleketimi ne kadar sevmiş bir adam olduğumu daha iyi anlıyorum, diyor.

İşte Âşîyan’ı ziyaret defteri. 19 Ağustos 1918’de Mustafa Kemal imzasına rastlıyoruz. Süleyman Nazif ve Faik Ali ile beraber Âşîyan’ı ziyaret etmişler. Defterdeki: ‘Tavaf-ı tahattüründe bulunmakla mübahi perestîşkâran-ı Fikret’ cümlelerini Süleyman Nazif’in yazdığı söyleniyor. Üçü de imzalarını atmışlar. Defterin aynı sayfasında birçoğu tanıdığımız isimler: Ahmet Haşim, Halit Fahri, İrfan Emin, Selim Sırrı, Muslihiddin Adil, Armenak Şairyan Efendi vardır. (2022, s. 88)

Metinde Süleyman Nazif, Faik Ali (Ozansoy), Ahmet Haşim, Halit Fahri (Ozansoy), İrfan Emin (Kösemihaloğlu), Selim Sırrı (Tarcan), Muslihiddin Adil (Taylan), Armenak Şairyan Efendi gibi edebiyat sanatçılarından bahsedilmiştir. Bu durum evrensel değerler açısından ele alınabilir.

Havada Bulut

Sait Faik’in “Havada Bulut” adlı hikâye kitabının içerisinde on beş hikâye bulunmaktadır:

1. Havada Bulut
2. Ay Işığı
3. Havada Bulut
4. Büyük Hülyalar Kuralım
5. Karidesçinin Evi
6. Yorgiya’nın Mahallesi
7. Kurabiye
8. Korkunç Bir Pastane
9. Eleni ile Katina
10. Falcı Matmazel Todorı
11. Birinci Mektup
12. İkinci Mektup
13. Sonu
14. 1 Nisan’da Bir Erik Ağacı ile Konuştum
15. Mehmet Bey’e Göre

Kitabın sonunda ise Rıfat Ilgaz tarafından yazılan “Sait Faik Pinti Miydi?” başlıklı bir bölüm bulunmaktadır.

Bu kitaptaki hikâyeler -kahramanların tek tek hikâye edilmesiyle- birbirinin devamı niteliğindedir.

Yazar, bu kitapta Köpekli Adam (Ahmet) olarak nitelendirdiği kahramanla konuşmakta ve onun hikâyesine yer vermektedir. Bundan dolayı yazarın eserlerinin içinde hikâyeler anlattığını söyleyebiliriz.

Havada Bulut Hikâyesi. (Hikâyenin ismi net değildir. İsmi “Büyük Hülyalar Kuralım” da olabilir.)

Hikâyedeki kazanımlar:

... Şimdi artık yazıcı sırlarımı vurarak bana bir gazozu, bir cıgaraya mal olmuş kısımlardan artakalan tarafları da yazmaya hazırlandığım için bir küçük mukaddeme yapacağım: Bundan sonraki kısmı, okuyucuya, “Nasıl öğrenmiş bunları acaba?” diye sualler sordurarak yazıma devam edeceğim. Nasıl öğrendiğime gelince onu da söylemeyeceğim. Söylemeyeceğim ama yine şunları ilaveden de kendimi alamıyorum: Belki bu adamla aynı evde beraber yattık. Belki o adam benim demeyeceğim. Mesela size, “Odasında başını kaşdı” diye yazsam; “Nereden biliyorsun, gördün mü?” diye bana sorabilirsiniz. Yahut; “Sabahleyin uyandığı zaman içinde bir yorgunluk duydu” desem ne gülünç bir cümle olur! Okuyucu bana “Sen o adam mısın? Be herif! Herifin içini nereden biliyorsun?” diye sorabilir. Haklıdır da... Ben, şu hikâyemin devamınca aynı hataları yapmaya hazırlanıyorum, mazur görün! Bilmem size yazıya başlarken bu adamla olan müthiş iç akrabalığımı söylemiş miydim? Burada yine bir noktayı daha açıklamadan asil konuya giremeyeceğim; o da bu hikâyenin içindeki adamın hem bana çok yakınlığıdır; hem de posta müvezzinin lakırdıları gibi başka insanların o adam hakkında bildiklerini de yazarsam o adamla benim aramda aynı zamanda hiçbir münasebetin bulunmadığını yazıyorum demektir. Bu böylece malum ola... (2022, ss. 4-5)

Sait Faik hikâyede akışı keserek -Ahmet Mithat tarzı- (konu dışı anlatım tekniği) bilgiler veriyor.

A.2.9. Metindeki anlatım biçimleri ve tekniklerinin işlevlerini belirler:

“... Kendi kendime de ‘Bu evde bu adamla köpekten başka mahluk yok. Allah Allah! Bu ne iştir? Bu adam ne halt karıştırır, kiminle konuşur böyle?..’ diyordum” (2022, s. 2).

Hikâyede iç konuşma tekniğine yer verilmiştir.

“Muharrem Efendim,

Size, hikâye müsabakanıza, iştirak etmek üzere şu nâçiz hikâyemi gönderiyorum. Beğenirseniz neşrini rica eder, saygılarımı sunarım” (2022, s. 14).

Metinde mektuptan alıntı yapılması montaj tekniğine örnek olarak gösterilebilir.

A.2.10. Metnin üslup özelliklerini belirler:

“... Kendisi beyaz adamdı. Karısı esmerdi. Bu sarışın, Karabaş balı gözlü çocuk, kendi çucuğu muydu? Burnu tam Grek burnuydu. Omuzları genişti. Babasına Büyük İskender’i hatırlatırdı. Yani Efendi mürekkep yalamış adamdı. Oğluna bayılırdı” (2022, s. 8).

“Onun bu haline ben de çok defalar kızdım. Birçok kirli çamaşırları ortaya çıkardığı gibi, birçok temiz çamaşırları da kirlettiği oluyor” (2022, s. 12).

Hikâyede deyimlere yer verilmiştir.

Ay Işığı Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.9. Metindeki anlatım biçimleri ve tekniklerin işlevlerini belirler:

... Seslendi:

- Merhaba!

Geldi yanıma oturdu:

- Nasılsınız?

- Berbat! Diye cevap verdim.

- Neniz var?

- Hiç hiç ama, ne bileyim?

Sustuk. Biraz sonra biraz daha sokulur gibi oldu:

- Ayda ne var? Dedi.

- Ayda mı?

Biraz düşün düşündüm. Sonra Mektepten kalma ne kadar bilgin varsa söyledim:

- Ayda bir şeyler yok... Boş, manasız, ölü... Hava yok ki canlı mahluk yaşasın... Ölü Taşlar, karanlıklar, uçurumlar, kayalar... Bu ışıktaki yalancı bir ışık... Kendi ışığı yok ki... Güneşin ona attığı ışıkların aksidir bu gördüğüm... Orada bir şey yok... Hiçbir şey yok... Soğuk; belki soğuk bile yok... Hava olmayan yerde sıcak, soğuk ve olur mu, bilmem?.. (2022, s. 17)

Anlatım tekniklerinden diyaloglara çokça yer verilmiştir.

A.2.10. Metni üslup özelliklerini belirler:

Bir zamanlar deli gibi âşıktım. Bana hak verin! İnsan ona, nasıl âşık olmazdı? (burada sevgilisinin pek romantik bir tasviri vardı, çabucak atlattık.) denizaşırı bir köyde otururdum. Her akşam beraberdik. Ne yalan söyleyeyim, benim aşkım tuhaftır. Halbuki, böyle olmamalıdır. İnsan yıldırımla vurulmuş gibi âşık olmalı, sonra muvaffak olmak için bir şeyler icat etmelidir. Bu nevi âşkını pek severim ama bir türlü de olamam. Muhakkak, evvela, seveceğimden biraz yüz görmeliyim. Sonrası kolaydır. İkinci yüz verişte yakalandığımı hisseder, kaçınmaya çalışırdım. Üçüncü de her şey bitmiştir. Artık deli gibi âşığımıdır. (2022, s. 15)

Metinde dil ve anlatım özellikleri bakımından öznelliğe yer verilmiştir.

“Havada Bulut” (ikinci başlık) hikâyesinde, öğrenci için uygun olmayan ifadelerle çokça yer verilmiştir. Bundan dolayı hikâyenin ders kitaplarında kullanılmaması tavsiye edilir.

Büyük Hülyalar Kuralım Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.7. Metindeki zaman ve mekânın özel özelliklerini belirler:

“... Harp zamanıydı. Hâlâ devam edip giden şu harbin ilk senesiydi. Kendini kaptırmış gidiyordum. Günü gün etmeliydi. Ne fikir ne arkadaş vardı. Karidesçinin evine galiba her çarşamba akşamı damlardım” (2022, s. 39).

Metnin zamanı; “harp zamanıydı”, “harbin ilk senesiydi”, “çarşamba akşamı” ifadeleriyle belirtilmiştir.

Karidesçinin Evi Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.9. Metindeki anlatım biçimleri ve tekniklerinin işlevlerini belirler:

“... İspean’ın:

‘Otan me hasis, tote tha me zitis’ (Eksikliğimi beni kaybettiğinde anlayacaksın)”
(2022, s. 41).

Hikâyede şarkıdan bir mısraya yer verilmesi anlatım tekniklerinden montaja örnek olarak gösterilebilir.

Yorgiya’nın Mahallesi Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.9. Metindeki anlatım biçimleri ve tekniklerinin işlevlerini belirler:

“Kara kara kazanlar
Kara yazı yazanlar
Cennet yüzü görmesin
Aramızı bozanlar” (2022, s. 56).

Hikâyede mâni türüne yer verilmesi anlatım tekniklerinden montajın kullanıldığını göstermektedir.

Birinci Mektup Hikâyesi. Hikâyedeki kazanımlar:

A.2.9. Metindeki anlatım biçimleri ve tekniklerinin işlevlerini belirler:

“...

Senden bahsetmek istemem. Zaten bahsedecek ne var ki? Hülasası:

‘Ben sana hayran, sen cama tırman!’” (2022, s. 91).

Hikâyede Orhan Veli’ye ait bir mısraya yer verilmesi montaj tekniğinin kullanıldığını göstermektedir.

Tablo 1. 2018 TEDÖP Konu, Kazanım ve Açıklamalarına Göre Hikâyelerin Kullanılması

ROMANLAR	KONU, KAZANIM VE AÇIKLAMA KODLARI															
	A.2.1	A.2.2	A.2.3	A.2.4	A.2.5	A.2.6	A.2.7	A.2.8	A.2.9	A.2.10	A.2.11	A.2.12	A.2.13	A.2.14	A.2.15	A.2.16
Semaver	✓	✓	✓					✓	✓	✓	✓					
Stelyanos Hrisopulos Gemisi	✓	✓	✓				✓	✓	✓	✓						
Kıskançlık	✓	✓	✓					✓	✓	✓						
Bohça	✓	✓	✓					✓	✓							
Babamın İkinci Evi	✓	✓	✓					✓	✓	✓						
Sarnıç	✓	✓	✓					✓	✓	✓	✓					
Beyaz Altın	✓	✓	✓								✓					
Kim Kime	✓	✓	✓				✓		✓	✓						
Davut'un Anası	✓	✓	✓				✓		✓	✓						
Mahalle Kahvesi	✓	✓	✓					✓	✓							
Dört Zait	✓	✓	✓						✓							
Hallaç	✓	✓	✓				✓	✓		✓	✓					
Baba-Oğul	✓	✓	✓						✓							
Karanfiller ve Domates Suyu	✓	✓	✓					✓	✓	✓	✓					
Gramofon ve Yazı Makinesi	✓	✓	✓					✓		✓						
İzmir'e	✓	✓	✓				✓		✓							
Bir İlkbahar	✓	✓	✓				✓			✓						
Sinağrit Baba	✓	✓	✓				✓		✓							
Bulamayan	✓	✓	✓					✓	✓	✓						
Yaşayacak	✓	✓	✓					✓	✓	✓	✓					
Kendi Kendime	✓	✓	✓				✓		✓							
Radyoaktiviteli, Röportajlı	✓	✓	✓						✓	✓						
Gün Ola Harman Ola	✓	✓	✓							✓						
Balıkçısını Bulan Olta	✓	✓	✓					✓		✓						
Haritada Bir Nokta	✓	✓	✓													
Türk Ülkesi	✓	✓	✓				✓			✓	✓					

Tablo 1. (Devamı)

Kırlangıç Yuvasındaki Kadın	√	√	√			√	√
Kumpanya	√	√	√			√	√
Kriz	√	√	√	√			√
Gauthar Cambazhanesi	√	√	√	√	√	√	
Lüzumsuz Adam	√	√	√	√	√	√	
Menekşeli Vadi	√	√	√	√		√	
Bizim Köy Bir Balıkçı Köyüdür	√	√	√	√		√	√
Kameriyeli Mezar	√	√	√	√	√	√	√
Şahmerdan	√	√	√	√		√	
Çelme	√	√	√			√	√
Kaşıkadası'nda	√	√	√		√		√
Mahpus	√	√	√	√			√
Krallık	√	√	√		√	√	
Zemberek	√	√	√	√		√	√
Şeytanminaresi	√	√	√	√			
Alemdağ'da Var Bir Yılan	√	√	√		√	√	√
Panco'nun Rüyası	√	√	√	√		√	√
Yani Usta	√	√	√			√	
Rıza Milyon-er	√	√	√	√		√	√
Eftalikus'un Kahvesi	√	√	√				√
Hişt, Hişt	√	√	√			√	
Dülger Balığının Ölümü	√	√	√			√	√
Çarşıya İnemem	√	√	√		√		
Bir Hastalık	√	√	√				√
Havuz Başı	√	√	√	√	√	√	√
Kumarbaz Hayri Efendi	√	√	√		√	√	√
Bir Sonbahar Akşamı	√	√	√		√		√
Bir Ev Sahibi	√	√	√			√	√
Yüksekkaldırım	√	√	√			√	

Tablo 1. (Devamı)

Cesayir Mahallesi	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓
Simitle Çay	✓	✓	✓		✓			✓	
Şehrâyin	✓	✓	✓			✓	✓	✓	
Az Şekerli	✓	✓	✓		✓	✓	✓		
Battaniye	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	
G...	✓	✓	✓		✓		✓	✓	
Hikâye Peşinde	✓	✓	✓		✓		✓	✓	
Bardaklar	✓	✓	✓		✓	✓			✓
Bekleyen Adamın Üç Hali	✓	✓	✓			✓	✓		
Müthiş Bir Tren	✓	✓	✓			✓			
Gümüş Saat	✓	✓	✓		✓	✓		✓	
İlk Okuyucu Mektubu	✓	✓	✓						✓
Âşiyân Müzesi	✓	✓	✓				✓		✓
Havada Bulut	✓	✓	✓				✓	✓	
Ay Işığı	✓	✓	✓				✓	✓	
Büyük Hülyalar Kuralım	✓	✓	✓		✓				
Karidesçinin Evi	✓	✓	✓				✓		
Yorgiya'nın Mahallesi	✓	✓	✓				✓		
Birinci Mektup	✓	✓	✓				✓		

BEŞİNCİ BÖLÜM

Sonuç ve Öneriler

Sait Faik Abasıyanık'ın hikâyelerinin Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programında yer alan genel amaç ve kazanımlara uygunluğuna bakılırken aynı zamanda hikâyelerin ders kitaplarına alınıp alınamayacağına ya da bir materyal olarak kullanılıp kullanılamayacağına da çalışmada yer verilmiştir.

Roman, şiir, çeviri ve röportaj-öykü alanında da eser vermiş olan Sait Faik, asıl ününü hikâyeciliğiyle (durum hikâyesi) kazanmıştır. Kelime oyunlarını çok fazla kullanan yazar, hemen hemen tüm hikâyelerinde anlatımı daha güçlü kılmıştır. Durum hikâyeleri yazmasıyla çığır açan sanatçı, hikâyelerinde betimlemelere/tasvirlerle, diyaloglara oldukça yer vermiştir. Bundan dolayı da A.2.9 numaralı kazanımı ve bu kazanımın devamı niteliğinde olan A.2.10 numaralı kazanımın ele alınmasında/gerçekleştirilmesinde Sait Faik'in hikâyeleri bir materyal olarak kullanılabilir.

Sanatçının, durum hikâyesi yazması sebebiyle metinlerde olay örgüsü ve çatışma bulunmamaktadır. Bu durum da A.2.4 ve A.2.5 numaralı kazanımların ele alınamayacağını göstermektedir. Sait Faik'in hikâyelerinde sürekli olarak diyaloglara yer verilmesi anlatıcı bakış açısını ortadan kaldırmaktadır. Çünkü karşılıklı konuşmalarda anlatıcı aradan çekilmektedir. Bu durum da A.2.8 kazanımını etkilemektedir.

Sait Faik'in hikâyelerde okur ile iletişim kuruyormuş gibi (üst kurmaca) anlatıma dâhil olması, yani akışı bozması yönüyle Ahmet Mithat tarzını, romantizmin etkisini yansıttığı söylenebilir. Yazarın hikâyelerinde günlük konuşma diline, yabancı kelimelere yer vermesi sanatçının dili etkili bir şekilde kullandığını da göstermektedir.

Türk dili ve edebiyatı öğretim programında yer alan ders kitabına alınacak metinlerin nitelikleri dikkate alınarak incelenen hikâyelerin, derslerde bir materyal olarak alınabilme durumuna bakılmış ve alınabilecek özellikteki hikâyeler ayrıntılı olarak belirtilmiştir. Bazı hikâyeler kazanımlar açısından oldukça zengin olsa da metinlerde olmaması gereken özellikler açısından; müstehcenlik barındıran, ahlakî yönden öğrenciyi olumsuz etkileyecek ifadelerin bulunması bu hikâyelerin materyal olarak program içerisinde kullanılmaması gerektiğini göstermektedir.

Özellikle “Lüzumsuz Adam” adlı kitapta yer alan hikâyelerde ve “Havada Bulut” (ikinci başlık) hikâyesinde öğrenci için uygun olmayan ifadelerle çokça yer verilmiştir. Bundan dolayı bu hikâyelerin ders kitaplarında kullanılmaması tavsiye edilebilir.

Sonuç olarak incelenen yetmiş dört hikâyede özellikle A.2.9 ve A.2.10 kazanımlarının ön planda olduğu söylenebilir. Ders kitaplarında yer alabilme özellikleri açısından bakıldığında ise öğrenciler için uygun olmayan ifadelerin (argo kelimeler, aykırı ifadeler vb.) metinlerde çok fazla geçmesi, kullanılabilirlik açısından pek uygun değildir. Bundan dolayı Sait Faik’e ait olan hikâyeler ders kitabına alınacaksa içeriğinin detaylı bir şekilde incelenmesi gerekmektedir.

Öneriler:

1. Çalışmanın Türk dili ve edebiyatı dersi öğretim programının genel amaç ve kazanımlarını gerçekleştirmede kullanılabilirlik durumu açısından yapılacak diğer çalışmalara yol gösterebilir.
2. Çalışma, Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarını hazırlayacak olanlara, Sait Faik Abasıyanık’ın hikâyelerine yer vermeleri açısından yardımcı olabilir.
3. Çalışma, öğretmenlere derslerde Sait Faik Abasıyanık’ın hikâyelerinden bahsederken, materyal olarak bir metin seçerken yardımcı olabilir.
4. Çalışma, Sait Faik Abasıyanık ve hikâyeleri hakkında yapılacak olan çalışmalarda kaynak olarak kullanılabilir.
5. Yapılan çalışma, farklı yazarlar ve türler üzerinde çalışma yapacak olan araştırmacılara da yol gösterebilir.

KAYNAKÇA

- Abasıyanık, S.F. (2016). *Kumpanya*. (3. baskı). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- Abasıyanık, S.F. (2018). *Az Şekerli*. (3. baskı). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- Abasıyanık, S.F. (2022). *Alemdağ'da Var Bir Yılan*. (19. baskı). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- Abasıyanık, S.F. (2022). *Havada Bulut*. (12. baskı). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- Abasıyanık, S.F. (2022). *Havuz Başı*. (11.baskı). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- Abasıyanık, S.F. (2022). *Lüzumsuz Adam*. (16. baskı). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- Abasıyanık, S.F. (2022). *Mahalle Kahvesi*. (19. baskı). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- Abasıyanık, S.F. (2022). *Sarnıç*. (12. baskı). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- Abasıyanık, S.F. (2022). *Semaver*. (22.baskı). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- Abasıyanık, S.F. (2022). *Son Kuşlar*. (28. baskı). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- Abasıyanık, S.F. (2022). *Şahmerdan* (10. baskı). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- Adıgüzel, F. B. (2019). Ortaöğretim Türk dili ve edebiyatı dersi öğretim programlarının konuşma eğitimi açısından incelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 23(2), 451-476.
- Aktaş, Ş. (2009). Edebî metin ve özellikleri. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (39), 187-200.
- Aslan, C. (2007). *Sait Faik Abasıyanık'ın öykülerinde kurgu ve anlatım teknikleri* (Tez No. 218299) [Doktora tezi, Ankara Üniversitesi-Ankara]. Ulusal Tez Merkezi.
- Cansız - Aktaş, M. (2019). *Nitel veri toplama teknikleri*. Özmen, H. & Karamustafaoğlu, O. (Ed.). *Eğitimde araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Çakır, Ö. (2018). *Ahmet Mithat Efendi'nin Romanlarında Konu Dışı Anlatım Tekniği* (Tez No. 10230669) [Yüksek lisans tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi-Afyon]. Ulusal Tez Merkezi.
- Çelik, T. (2018). Türkiye'de 1924-2017 arası dil ve edebiyat dersi öğretim programlarına bakış. *Turkish Studies*, 13(4), 245-274.
- Demircioğlu, S.C. (2022). *1980 sonrası Türk öyküsünde anlatım teknikleri* (Tez No. 724090) (Doktora tezi, Marmara Üniversitesi-İstanbul]. Ulusal Tez Merkezi.
- Doymaz, Y. (2018). *Rasim Özdenören'in hikâyelerinin Türk dili ve edebiyatı dersi programının genel amaç ve kazanımlarını gerçekleştirmede kullanılabilirlik durumu* (Tez No. 535459) [Yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi-Erzurum]. Ulusal Tez Merkezi.
- İnce, B. (2009). Sait Faik'in öykücülüğü ve "Havuz Başı" öyküsüne okur merkezli bir yaklaşım. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(29), 101-113.
- Karadağ, Ö. (2003). Türkçe eğitiminde anlatım tarzları. *TUBAR Dergisi*, 13, 79-92.
- Kayhan, İ. (2020). Sait Faik Abasıyanık'ın "Yalnızlığın Yaratdığı İnsan" adlı öyküsü üzerine bir tahlil denemesi. *Söylem Filoloji Dergisi*, 5(2), 549-563.
- Kıral, B. (2020). Nitel bir veri analizi yöntemi olarak doküman analizi, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (15), 170-189.

- Kızıler, R. (2022). *Modern Türk klasikleri dizisi Sait Faik Abasıyanık son kuşlar*. (28. baskı). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Korkmaz, F. (2014). Sait Faik'in poetik görüşleri. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 4(1), 1-11.
- Kurt, T. (2023). *Emine Işınsoy Romanlarının Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Programının Genel Amaç ve Kazanımlarını Gerçekleştirmede Kullanılabilirlik Durumu* (Tez No. 845241) [Yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi-Erzurum]. Ulusal Tez Merkezi.
- MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (2018). *Ortaöğretim Türk dili ve edebiyatı dersi 9, 10, 11, 12. Sınıflar öğretim programı*. Ankara.
- Ömeroğlu, Nilüfer (2023). *Türk Dili ve Edebiyatı Alan Bilgisi Konu Anlatımı*. Atanıyorum Hocam Yayınları.
- Özdemir, M. (2010). Nitel veri analizi: Sosyal bilimlerde yöntembilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323-343.
- Sağlam, M.H. & Korkut, S. (2019). Sait Faik'in hikâyelerinde karakter dönüşümü. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (14), 462-484.
- Uğurlu, F. (1992). Bir edebiyat bakışı. *Kurgu Dergisi*, (10), 189-212.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (12. baskı). Seçkin.

ÖZ GEÇMİŞ

Tüm eğitim kademelerini (ilkokul, ortaokul ve lise) Erzurum’da tamamladı. 2017 yılında Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliğine yerleşti ve 2021 yılında bölüm ikincisi olarak mezun oldu. 2021-2024 yıllarında Halk Eğitim bünyesinde çeşitli kurslarda usta öğreticilik yaptı.

